

El Santo Evangelio Según

SAN MARCOS

Juan el Bautista en el desierto

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

1 ¹Cañijūgoripaupua Jesucristo, Dios macū ati yepapū cū caātiānajērē marī tūgoroa mai. Caroa queti niña. ²Atore bairo ī woatu quetibūja cūñañupī profeta* Isaías ānacū Dios cū macūrē cū cairīqūērē:

“Mū, yū cajopau, ti yepapū mū cabuiaparo jūgoye, apeire cū yū qūēnoroti jojūgogu.

Camasā mū yaye quetire na tūgousaāto ī, apeire yū qūēnoroti jojūgogu.

³Bairo īgumi jīcāū desierto,* cayucūmanopū cañicōāniatacū: “Marī Quetiupau yoaro mee etagumi.

Torena, caroaro cariape ānicoteya. Camasā na quetiupau cū caetaparo jūgoye cū caatīpawārē na caqūēnoyurore bairo cū qūēnoyuya mujāā cūā,”

ī woatu quetibūjayayupi Isaías ānacū Juan cū caīquetibūjūpeere.

⁴Bairo cayoato bero Juan ānacū, camasārē oco mena cabautizaricū* pūame etayupū desierto cayucūmanopū. To macāāna cū yaye quetire catūgorā etarārē atore

bairo na ī quetibūjayupū: “Tūgoña qūēnoña roro mujāā caātiānierē. Tie mujāā cabairijere cū tūgoña jēniña mujāā majū Diore. Tunu bairoa cabautizarotiparā* mujāā āniña. Bairo mujāā caāto, mujāā netōgumi Dios,” na īñupū Juan to macāānarē. ⁵Bairo cū cabaiāno, Jūātupū asúparā camasā capāārā. Judea yepa macāāna, bairi Jerusalén macā macāāna cūā, nipetiro camasā Jūātupū asúparā. Juan yaye quetibūjuriquere tūgogarā cūtu asúparā. Bairo cū caīquetibūjero tūgorā, roro na caātajere tūgoña yapapuari Dios mena busnetōñuparā. Bairo na caāto īña, oco mena na bautizayupū. Catūgousarārē ria Jordán cawāmecūtiyapū na bautizanicūñupū Juan.

⁶Juan pūame waibucu camello* cawāmecucu asero mena jutiuro qūēnorī jāñañupū. Tunu bairo waibucu aserowē mena cū jutiurore ñujāā tūgābiyori juti jāñañupū. Bairi tunu ūgarique cūsupū Juan yeseroare bairā caānarē. Beroa oco cūārē etinucūñupū. ⁷⁻⁸Bairo ī quetibūjayupū Juan nipetiro camasā catūgorā etarārē: “Yū paarique niña mujāārē oco mena yū cabautizarije.* Yū paarique to cañumiatacūārē, yū bero caetau cū capaarije pūame ñunetōgaro. Cū roque Espiritu Santore jōmasīgumi

camasãpure. Tunu bairoa camasã roro na catũgoñarĩjẽrẽ na wasoao joroque na átigumi. Cũ roque yu netõrõ caanimajũũ nigumi. Bairi yu puame jĩcãrõ tũni yu átipeyo masĩetĩña,” na ï quetibũjuyupũ Juan catũgorã etarãrẽ.

Jesús es bautizado
(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹Cabero Jesús Nazaret de Galilea macãcũ ti macã cañniatacu Juan tũre etayupũ. Bairo cũ caetaro, Jesús cũãrẽ cũ bautizayupũ Juan, Rio Jordán cawãmecũtiyapũ. ¹⁰Bairo Jesure cũ cabautizaro bero, Jesús puame petapũ maanũcãñupũ. Bairo maanũcã yua, jõbuiupũ ñnamũgõjoyupũ. Bairo cũ caĩñajoro, jicoquei umũrecõo puame pããñũcãcoasuparo. Bairo cabairo, Espĩritu Santo, Dios Yeri majũ, bauruiasũpũ. Bua cũ caruiatõre bairo bauruietayupũ Jesús tũpũre. ¹¹Bairo cũ caruietaro, atore bairo jõbuiupũ busũrique ocajoyuparo: “Mũ, yu macũ, yu camai majũ mũ ãniña. Mũ caãtiãnierẽ ñiñajesoya bũtioro,” ï busũocajoyuparo busũrique.

Jesús es puesto a prueba
(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹²To bero jicoquei Espĩritu Santo puame Jesure bũtioro cũ árotiyupũ desierto cayucũmanopũ. ¹³Topũre cuarenta rũmũrĩ majũ ãñupũ Jesús waibũtoa cauwiorã na caãnopũ. Bairo topũ cũ caãno yua, Satanás* puame rorije cũ átirotimiñupũ Jesure, “Cariapea cũ átinucũñati,” ï. Bairo Satanás cũ caátõ bero, jĩcããrã ángelea* majã Jesure cũ juãtirã etayuparã yua.

Jesús comienza su trabajo en Galilea
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴Cabero Juan camasãrẽ cabautizamirĩcũrẽ preso jorica wiipũ

cũ na cacũrocaatato bero, Jesús puame Galilea yepapũ acoásũpũ. Topũ etari, Dios yaye caroa quetire na quetibũjũ jũgoyupũ Jesús camasãrẽ. ¹⁵Atore bairo na ï quetibũjuyupũ: “Dios cũ carotimasirĩpau merẽ etaro baiya. Bairi tũgoña quẽnorĩ caroaro ãña Dios mena. Dios yaye caroa quetire cariape tũgoya,” na ññupũ Jesús camasãrẽ.

Jesús llama a cuatro pescadores
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶Cabero Galilea na caĩrĩ utabucũra tũñipũ ásũpũ Jesús. Bairo ácu yua, Simón, apei cũ bai Andrés, jĩcãũ pũnaa caãna pũgarãrẽ na ññajoyupũ. Bairo Jesús narẽ cũ caĩñajoro, na pũgarãpũ utabucũrapũ bapĩ mena wai wasarã ásuparã. Na capaarije, waiwe wapatarique ãñuparõ. ¹⁷Bairo na ñña, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Jito, yu bapacũsa. Caroaro waire cawãsãmasirã mũjãã ãñiapũ, wai na rutieticoáto, ñrã. Ámerẽ yua, caroaro camasãrẽ caquetibũjurã mũjãã ãnio joroque mũjãã yu átigu, na yasieticoáto, ñrã —na ññupũ Jesús.

¹⁸Bairo cũ caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei pũgarãpũ na bapĩ yucũre cũrĩ, acoásũparã Jesús mena.

¹⁹Bairo cajũgoye jãñurĩ na caãnemorõ utabucũra tũñipũ Jesús puame na ññajoyupũ aperã pũgarãrẽ tunu. Santiago, bairi cũ bai Juan cawãmecũcu Zebedeo pũnaarẽ na ññajoyupũ Jesús. Bairi Santiago, cũ bai Juan mena cũmua capairicapũ ãñuparã. Bapĩ yucũ caopecũtiere jiyãjãrã ásuparã. ²⁰Bairo narẽ na ñña, jicoquei na piijoyupũ Jesús: “Jito, yu bapacũsa. Marĩ quetibũjuto camasãrẽ Dios yaye caroa quetire,” na ññupũ. Bairo cũ caĩrõ tũgo yua, na pacũ, cũ ñmua mena cũmuapũ na cũcõã, tocãrõã jicoquei Jesús mena acoásũparã

Un hombre que tenía un espíritu impuro

(Lc 4.31-37)

²¹ Cabero Capernaum cawāmecuti macāpū etayupū. Topū eta, yerijārīcā rūmū caāno ti macā macāāna na cañbuveri wiipure, sinagoga* na caīri wiipure jāāñupū. Bairo jāārī, na buejūgoyupū to macāānarē.

²² Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuveri majārē bairo camasārē na quetibūjesupū. Carotimasī cū caīquetibūjurore bairo na quetibūjuyupū. Bairo cū yaye quetire tūgori, to macāāna pūame tūgocōā maniásuparā. ²³ Mai, ti wii sinagoga ñubuerica wiipū āñupū jīcāū wātī yeri pūna cacūgou. Bairo Jesús cū cabueāno, wātī yeri pūna cacūgou pūame atore bairo butioro quī awajayupū:

²⁴ —Mū, Jesús Nazaret macāācū, ¿nopēī mū atīati jāā ture? ¿Jāārē rei acū mū baiyati? Mūrē yū masījāñūña. Mū, Dios macū, cañuū, mū āñiña —quī awajayupū wātī yeri pūna cacūgou pūame.

²⁵ Bairo cū caīrō tūgo, quīñupū Jesús:

—iBusueticōāñña! iĀni cañmū rupaure witi ácúja! —quīñupū Jesús wātīrē.

²⁶ Bairo cū caīrō tūgo, wātī yeri pūame cañmūrē cū yugui, butioro awajari cū witicoásúpū. ²⁷ Bairo cañmūrē cū caítiere ĩñarā, nipetiro camasā quīñña acuacoasuparā.

—¿Ñe to āñiñati cawāma Jesús cū carotirije? iNocārō caroaro majū cū masīñati! iWātī yeri pūna cūā cū yucōāñama! —āmeo ĩñuparā na majū Jesure.

²⁸ To bero cū tūgoyuparā camasā nipetiro ti yepa tēni macāāna, Jesús cū caítiere, cū camasīrījērē yua.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Bairo na quetibūju yaparo, na ñubuerica wiire witicoásúpū Jesús. Ti wiire witiá, Santiago, bairi Juan mena acoásúpū Jesús, Simón, bairi cū bai Andrés ya wiipū. ³⁰ Mai, Simón mañicō pūame riajāñūñupō. Butioro būgoyupo. Bairo cū cajāārō, cū quetibūjuyuparā cabucuo cō cariarijere. ³¹ Bairo na caīquetibūjuro tūgo, cōtu eta, cō wāmo mena ñerī cō tūgāwāmnoñupū. Bairo cū caāto, jicoquei jānacoasuparo būgoye pūame. Tocārōā caticoasupo yua. Bairo catiáco, tocārōā űgarique na quīñononūñupō Jesujāārē.

Jesús sana a muchos enfermos

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²⁻³³ Cabero muipū cū cajāārīpau, canaio atīpau caāno Simón ya wiipure etayuparā nipetiro ti macā macāāna. Nipetirije carīayecunārē na jeasúparā Jesús tūpū. ³⁴ Bairo Jesús pūame na caetaro ĩña, capāārā cariarārē na catiopyū. Nipetirije riaye cacūgorārē na catiopyū. Tunu bairoa wātī yeri pūnarē na acurewiyojoyupū Jesús. Bairo na cawitiro, Jesús pūame na busurotiesupū. “Yū, Mesías,* Dios cū cajou yū cañnierē na quetibūjueticōāto,” ĩ, bairo na busurotiesupū.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

(Lc 4.42-44)

³⁵ Ape rūmū cabusuatīpau Jesús wācā, ti macārē witicoásúpū. Bairo ácú yua, etayupū Jesús camasā na camanīpau. Topū Diore cū jēñiñupū.

³⁶ Bairo topū cū caāno, Simojāā cū macārásuparā. ³⁷ Bairo cū macārī, cū etacoasuparā. Atore bairo quīñuparā:

—Nipetirā murē macārā átiyama.

³⁸Bairo na caírō tūgomicūā, bairo na iñupū Jesús:

—Ape macāā macāāna cūārē na yu quetibujuḡu. Caroa quetire, Dios cū carotimasírpaḡ caetarore na yu quetibuju masīōḡu. Torecuna, yu jowí Dios ati yepapure —na iñupū Jesús Simojäärē.

³⁹Cabero áñesēāñupū Jesús Galilea yepapu. Topu áñesēā yua, tocānacā macā macāāna na cañubueri wiiripū, sinagogas* na caírī wiiripure buenucūñupū to macāānarē. Tunu bairoa wātí yeri pūnarē na acurewiyoyoyupu Jesús.

Jesús sana a un leproso

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰Bairo cabero caūmu jīcāū carupau boau puame Jesutu cū rupopaturi mena etanumurí qūiroau etayupu. Bairo eta, atore bairo qūí jēñiñupū:

—Yu Quetiupaḡ, mu cabooata, yu mu netōōḡu yu caboariaye cutiere.

⁴¹Bairo cū caijēñirō tūgo, cū maitūgoñañupū Jesús cū rupau caboauḡe. Bairi cū wāmo mena cū pāñañupū. Bairo áticōā, bairo qūíñupū:

—Mu cacatiro yu boya. iBairi mu yu netōōña! —qūíñupū Jesús cariaure.

⁴²⁻⁴³Bairo Jesús cū caírō, jicoquei caticoasupu carupau boamiatacu. Bairo cū cabairo iña, Jesús puame tutuaro mena cū quetibuju rotiesupu aperārē cū cabaiatajere. Bairo qūíñupū:

⁴⁴—Cariape acoácūja sacerdote* tupa. Qūíñoña mu rupaure, mu cacatiatajere. Bairo tunu Diore cū nuniña mu cacatirije wapare. Tore bairo marí átirotiyupi Moisés ānacū. Bairo mu caátiatato bero, nipetiro camasā masīgarāma mu cacatiatajere yua —qūíñupū Jesús carupau boamiatacuḡe.

⁴⁵Bairo cū caímiatacūārē, cū, carupau boamiatacu puame Jesús cū carotiata wāmerē bairo ápeyupu. Nipetirā na quetibuju peyocōñupū cū cabaiatajere. Bairi Jesús puame jāāmasiēsupu tocānacā macāārē. Bairi macāā tūñipu camasā na cañesēāetopu ásupu. Bairo cū cabaimiatacūārē, cū macārā, cū bocacōñuparā ti macāā macāāna Jesure yua.

Jesús sana a un paralítico

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 ¹Nocānacā rūmu bero mea tunucoásupu Jesús Capernaum macāpu. Topu cū caño, aperā, “Ti wiipu ācūmi,” írīqūē queti tūgoyuparā.

²Capāārā camasā neña etayuparā.

Bairo na cabairo, Jesús na bueyupu.

Ti wiire jira netōcoasuparā. Jope tupa jira etayuparā.

³Bairo cū cabueāno, ti macā macāāna

cawāmarā bapariānacāū Jesutu ñicārī cabuḡricure cū neasuparā.

⁴Bairo cū ne etamirācūā, ti wii pupeapu na

yaure cū nejāā masiēsuparā, camasā

capāārā na cajiraro jūgori. Bairi

wii buipu wāmucoásuparā ñicārī

cabuḡricu mena. Ti wii buipu etarā,

ope qūēnorí cū piti ruio joyuparā

pūñ rupoḡerí mena Jesús tupa

ñicārī cabuḡricure.

⁵Bairo na caáto

iña, Jesús puame tūgoña masiñupū

na catūgoñaríjērē. “Yu camasíríjērē

cariape tūgoñatutuayama,” na í

tūgoñañupū. Torecu, atore bairo

qūíñupū Jesús ñicārī cabuḡricure:

—Yu yaḡ, merē mu carorije wapare yu netōcōāña.

⁶Bairo cū caírō tūgo, ti wii

macāāna caruirā Moisés ānacū cū

caroticūríqūērē cajūgobueri majā

puame bairo í tūgoñañuparā na yeripu:

⁷“¿Namū ūcū majū caūmu cū āñiñati, ‘Merē mu carorije wapare yu netōña,’

caĩã? Dios jeto netõõmasĩñami marĩ carorije wapare. Ñni, Jesús, Diore cū netõñucãũ átiyami, bairo cū caĩrĩjẽ mena,” ãmeo ĩ busuyuparã na majũ.
 8 Jicoquei masĩcõãñupũ Jesús cū yeripu na caãmeobusurijere. Bairo atore bairo na ĩñupũ:

—¿Nopẽĩrã yu caĩatajere tũgori mujãã tũgoñariqũe paiyati? 9-10 “Mu carorije wapare yu netõña,” ãnirẽ yu caĩata, “Bairo ĩcõãũ ĩñami,” mujãã ĩbujiorã. Bairãpua, “Wãmũñucãña. Mu cacũñarĩ coro nepusari mu ya wiipu tunu ácũja,” cũrẽ yu caĩata, to bero cū cawãmũñucãto ĩñarã roque, “Bairo ĩcõãũ mee ĩñami Jesús,” mujãã ĩbujiorã. Yu, Camasã Jũgocu atĩ yeparu yu carotimasĩrĩjẽrẽ mujãã camasĩparore bairo, tiere ñigu —na ĩñupũ Jesús fariseojããrẽ.*

Ī yaparo, cū caĩrõrẽ bairo qũĩnemoñupũ Jesús ñicãrĩ cabũñicure:
 11 —Murẽ ñiña: ĩWãmũñucãña! Mu cacũñarĩ coro nepusari mu ya wiipu tunu ácũja. Merẽ mu riayere yu netõña —qũĩñupũ.

12 Bairo cū caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei wãmũñucã yua, cū cacũñarĩ corore nepusa, ti wiire witicoásũpu cū ñicãrĩ cabũñiatacũ puame nipetirã na caĩñarõ. Bairo cū caátõ ĩñarã, nipetiro camasã tũgoñacõã maniásuparã. Bairo Diore atore bairo qũĩ basapeoyuparã:

—¿Diwatoa ũno tore bairo caroa majũrẽ marĩ ĩñarĩ? Marĩ ĩñaepũ. ĩCamasĩ ñiñami Dios! —qũĩ basapeoyuparã nipetirã.

Jesús llama a Leví
 (Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Cabero ásũpu tunu Jesús utabucura tũñipu. Topũ camasã neñañuparã. Bairo na caneñarõ, na bueyupũ Jesús. 14 Bairo netõácũ,

Leví cawãmecucũ, Alfeo macũrẽ qũĩñajoyupũ. Mai, Leví puame Roma* gobiernorẽ camasã yaye dinero impuesto* na caĩrĩjẽrẽ jejobojari majõcu ãñupũ. Bairo cū capaari aruapũ cū caãno, qũĩñajoyupũ Jesús Levíre. Bairo qũĩñajori bero, cũtu etaátĩ, atore bairo qũĩñupũ yua:

—Jito, yu bapacusa.

Bairo cū caĩrõ tũgo, tocãrõã jicoquei Leví puame cū yaye paarique nipetirore cũcõã, Jesús mena bapacuti ácu acoásũpu yua.

15 Cabero Jesús, bairo cū cabuerã mena Leví ya mesapũ na caruiro, camasã capããrã ruirã etayuparã. Na mena macããna jĩcããrã Leví ũna, gobiernorẽ camasã yaye dinerore cajejobojari majã ãñuparã. Aperã camasã roro na cabusupairã cũã ãñuparã. Jesujãã mena ugabapacusuparã. Mai, capããrã ãñuparã Jesure catũgousari majã.
 16 Bairo cū caugabapacũtore ĩñarã yua, fariseo majã puame na ĩ tutiyuparã Jesús cū cabuerãrẽ. Na yarã, Moisés cū caroticũrĩqũẽrẽ cajũgobueri majã mena atore bairo na ĩ tutiyuparã:

—¿Nopẽĩ dinero jejori majã mena, bairo aperã roro caãna mena mujããrẽ cabuei cū etiuga bapacũtiyati? Roro ácu átiyami —na ĩ tutiyuparã fariseojãã Jesús cū cabuerãrẽ.

17 Bairo na catutiro tũgo, bairo na ĩñupũ Jesús:

—Ucotiri majõcure bairo yu ãniña ati wiire. Ucotiri majõcu áperiyami cacatirã na caãni wiirĩpũre. Cariarã na caãni wiiri jettore etanucũñami, na ucoti etaũ. Bairo ãnoa mena yu ãniña. Na carorije, riayere bairo caãnierẽ netõõũ ácu yu atĩapũ. Torecuna, yu apũ ati yepapũre. “Caroarã marĩ ãniña,” caĩtorãrẽ na yu macãẽtĩña. Aperã, “Carorije wapa marĩ buicũtiya,”

caĩtũgoña yapapuarã roquere na macãũacú yu apú, na yeri wasoaáto, í —na í quetibũjuyupu Jesús fariseojããrẽ.

La cuestión del ayuno
(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸Tiwatoa caãnopure Juan cũ cabuerã, bairi fariseo majã na cabuerã cũã ugarique betiri Dios jetore cũ jëniñuparã. Bairo na cabairo ñña, jĩcããrã Jesutũ etari atore bairo qũĩ jëniñañuparã:

—Ugarique betiri Dios jetore cũ jëninucũnama Juan cũ cabuerã. Fariseo majã na cabuerã cũã tore bairo átiyama na cũã. Mu cabuerã puame áperiyama. ¿Nopëĩrã na ugarique betietinucũnati? —qũĩ jëniñañuparã to macããna Jesure.

¹⁹⁻²⁰Bairo na caĩjëniñarõ tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—Caroaro yu caãtiere mujãã tũgomasiẽtĩña. Caũmu cawãmojiyapauẽ bairo yu añiña. Cũ yarãrẽ bairo niñama yu cabuerã. Caũmu cũ cawãmojiyari rũmurẽ cũ yarã nipetirã ugayama paio, cũ mena useaniãna. Ti rũmurẽ auatãmuoetiyama. Caũmu cũ cawãmojiyaro bero roquere, cũ yarã caborã ugarique betiri Diore cũ tũgoña jëniñubuejiorãma tunu. Narẽ bairo jãã añiña. Bairi yu mena ãna, yu cabuerã auatãmuoetigarãma. Yu camano roquere auatãmuobujiorãma —na í quetibũjuyupu Jesús fariseo majãrẽ.

²¹Í yaparo, “Yu yaye cawãma quetire cabũcu macããjẽ mena tũgousa masiã maniña,” ñgu, atore bairi wãme na icõña quetibũjñemoñupũ Jesús tunu:

—Cabũcuro jutirore cawori opere seretuetiyama camasã camasĩrã jutiro cawãma asero carũgaeti asero mena. Bairo na caápata, ñuetigaro.

Cose, ti aserore bopo na caáto, rũgagaro. Rũgari tũgãwonemogaro paijãñurõ cawãma asero puame cabũcuro jutirore. ²²Tunu bairoa use oco cawãma qũẽnoyaparoriquere piojãẽtinucũnama camasã cabũcu poa waibũcu asero poapure. Bairo na caápata, ti poa wocoagaro, tie oco capãmurõĩ. Ti poa macããjẽ yasigaro. Bairi use ocore cawãma qũẽnoyaparoriquere piojãñucũnama camasã cawãma poa mena —na í quetibũjuyupu Jesús fariseo majãrẽ.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³Cabero judío majã na cayerijãrĩ rũmu caãno Jesujãã netõásuparã weseripu. Bairo netõánã, Jesús cũ cabuerã puame queyari trigo* apeacarẽ jeri cacatirijerea ugarjũgoyuparã.

²⁴Bairo na caáto ññarĩ, fariseo majã atore bairo qũĩ tutiyuparã Jesure:

—iNa ññañijate! ¿Mu cabuerã roro na caãtiere miñaetiyati? Ati rũmu ñnorẽ paariquere bairo átiyama mu cabuerã, bairo trigo apeacarẽ jẽugarã. Ati rũmu ñnorẽ caãpericõãpee niña na caãtie ñnierẽ —qũĩ tutiyuparã fariseo majã Jesure.

²⁵Bairo na caĩtutiro tũgo, atore bairo na ññupũ Jesús:

—David ãnacũ queyamiácú, ¿cũ caãtajere na caquetibũjũcũrĩqũẽrẽ jĩcãni ñno mujãã ññaetinucũnati Dios ya tutipu? Mujãã ññanucũrã. ²⁶Bairo baiyuparo: Abiatar cawãmecũcu ãnacũ, sacerdote* majã quetiupau cũ caãno, David puame jããetayupu Dios ya wiire cũ ñmua mena. Ugariquere macããrã, jããetayuparã. Bairi pan añuparõ, caroa Dios yaye majũ na caĩcũrĩqũẽ jeto. Tie pããrẽ sacerdote majã jetore na ugarotiyupu Moisés ãnacũ. Bairo

sacerdote majū jeto na caugarije caānimitacūārē, tie pāārē ūgari bero, cū ūmua cūārē na batonuñupū David.

²⁷⁻²⁸ Tunu na ĩnemoñupū Jesús fariseo majārē:

—Caroaro marī caānipeere yerijārīcā rūmurē cūñupī Dios. Yerijārīcā rūmū puame marīrē to rotíato ĩ mee cūñupī Dios yerijārīcā rūmurē. Yu, Camasā Jūgocu ānirī yu ātirotimasīña yerijārīcā rūmū cūārē camasā caroare na caātiānipeere —na ĩ quetibujyupū Jesús fariseo majārē.

El hombre de la mano tullida

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 ¹ Ape rūmū caāno tunu jāāetayupū Jesús ñubuerica wiipū. Mai, topū añupū jīcāñ caricábūricu.

² Bairi to macāāna puame Jesús cū caātigarijere caroaro qūñña usayuparā, na quetiuparārē busujāgarā. “¿Yerijārīcā rūmurēā cū catioyūti caricábūre?” ĩ tūgoñañuparā. ³ Atore bairo qūññupū caricábūre Jesús:

—Tiaya. Ato yu tūpu asā.

⁴ Bairo ĩ yaparou, atore bairo na ĩ jēñiñañupū tunu Jesús to macāānarē:

—¿Ñerē marī ānaati ati rūmurī ūnorē, camasā na cayerijārī rūmurīrē? ¿Cañurijērē marī ānaati, o carorije puamerē marī ānaati? —na ĩ jēñiñañupū.

Bairo na cū cajēñiñamiatacūārē, cū ūesuparā. ⁵ Bairi Jesús puame na asiayupū, na yeri na catūgoñarījē na cawasoagaetie wapa jūgori. Bairo bai, atore bairo qūññupū Jesús caricábūricure:

—Mu ricāre ñupoya.

Bairo cū cairō, caricábūricu puame cū ricāre ñupooásupu. Tocārōā cū ricā ñucoasuparo yua. ⁶ Bairo cū caāto ĩñarā, fariseo majā puame ti wiire witi yua, neñañuparā quetiupau Herode

majā mena. Bairo neñarā, “¿Dope bairo marī ānaati, Jesure pajīāgarā?” āmeo ĩ busupaijūgoyuparā na majū.

Mucha gente a la orilla del lago

⁷ Cabero ásupu Jesús cū cabuerā mena utabucura tūnipu. Na bero usayuparā capāārā Galilea yepa macāāna. ⁸ Judea macāāna, Jerusalén macāāna, Idumea macāāna, Rio Jordán ape nūgōā macāāna, Tiro bairi Sidón macā tūni macāāna, capāārā Jesús bero usayuparā. Ti yepa macāāna capāārā cū caātijēñorījē quetire tūgorā, Jesure qūññagayuparā. ⁹ Bairo na caāmeotuworijere ĩña, na jūgoye utabucurapu na ārotiyupū Jesús cū cabuerārē, cūmuarē na caqūēnoyuparore bairo ĩ. ¹⁰ Mai, capāārā camasārē na catioyupū Jesús. Bairi aperā cariyecuna cūā āmeo tuwori utabijaro majū cū neñañuparā, Jesure cū pānagarā.

¹¹ Tunu bairo camasā wātī yeri pūna cacūgorā Jesure na cañnarō cānacāni, cūtu rūpopaturi mena etanumurī atore bairo qūññ awajayuparā:

—ĩMu, Dios macū mu āñiña!

¹² Jesús puame bairo na cairō, mai camasā cūrē na camasīrō boetiri, tutuaro mena tiere na busurotiesupu.

Jesús escoge a los doce apóstoles

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Cabero Jesús ūñāñpu etari cū cabueparā cū caññajesorārē na piineñojoyupū. Bairo cū capiineñojoro tūgo, cū tūpu etayuparā. ¹⁴ Bairo na caetaro ĩña, na beseyupū puğa wāmo peti rūpore puğa pēñirō cānacāñ majū, cū mena na cabapacutiparore bairo ĩ, tunu bairo na cañquetibujuparore bairo ĩ. Bairo na bese yaparo yua, “Mujāñ yu caquetibujurotijoparā mujāñ āñigarā,” na ĩñupū Jesús.

¹⁵Bairo ī yaparo yua, wātī yeri pūnarē wiyomasīriqūērē na joyupū.
¹⁶Bairi puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō cānacāñ majū āñuparā Jesús cū caquetibujurotijoparā. Cajūgoye āñupū Simón. Simorēā qūīñupū tunu “Pedro”.¹⁷Tunu cabero āñuparā Santiago, bairi cū bai Juan cawāmecucu. Naa, Zebedeo pūnaa āñuparā. Bairi Santiagore bairi Juarēā qūīñupū Jesús tunu “Boanerges”. Mai, Boanerges, “Bupo Pūnaa” ĩgaro ĩña.¹⁸Tunu cabero āñuparā Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, apei Santiago. Cū, Santiago, Alfeo macū āñupū. Tunu cabero āñupū apei Simón. Cū puame celotea* mena macāacū āñupū.¹⁹Tunu cabero āñupū Judas Iscariote. Cū puame āñupū Jesure cañerotipau. Tocārōā niñama Jesús cū caquetibujurotijoparā, cū cabesericarā yua.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

²⁰Cabero wiipū jāásúpū Jesús tunu. Topū capāārā camasā neña etayuparā. Torecu, Jesús cū cabuerā mena ugamasīsupū.²¹Bairo, “Mecūcoayami Jesús,” camasā na caīrījē quetire tūgori, cū yarā puame cū piirásuparā.

²²Bairo Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cabueri majā puame Jerusalén macā caatfatana, atore bairo ĩñuparā: “Dios jūgori mee, Beelzebú,* wātīā quetiupau majū cū camasōrījē jūgori wātī yeri pūna, camasārē caānarē na acurewiyojo masīmi Jesús. Beelzebú cū jāārīcūmi Jesure,” ĩñuparā.

²³Jesús puame masīcōāñupū na catūgoñarījērē. Bairi cūtu na piijoyupū. Bairo piijo yaparo, ape wāme ĩcōñarī atore bairo na ĩñupū: “¿Dope bairo wātī cū majūā cū

acurocawiyo masīcuti?”²⁴Quetiupau rey cū carotimasīripau macāāna na caāmeoboeticōāta, jīcārō ānimasīētīñama.²⁵Tunu bairoa jīcā wii macāāna na caāmeoboeticōāta, na cūā caroaro ānimasīētīñama.²⁶Tore bairo Satanás,* wātīā quetiupau, cū yarārē na cū caboeticōāta, ¿dope bairo cū āninetōūati? Āninetōmasīēcūmi. Yasicoacūmi.

²⁷Bairo ī quetibujū yaparo, cajerutiri majōcure ĩcōñarī atore bairo na ĩ quetibujūnemoñupū tunu: “Jīcā wii upau, catutuau majū, cū ya wii macāājērē caroaro cū cañnacoteata, ni ũcū cajerutiri majōcu cū yayere jerutimasīēcūmi. Jerutimasīmi baipua, ti wii upaure cū cajiyaājūgoata. Bairo cū jiyājūgori bero roque, ti wii macāājē nipetirijere jerutipeyo masīcōāūmi,” na ĩ quetibujūyupū Jesús.

²⁸“Bairi cariape mujāārē niña: Cabusupairā dope bairo roro na caīrījē tocānacā wāmerē masiriyogūmi Dios, cūrē na cajēniata.²⁹Bairo masiriyobojamīcūā, Espīritu Santore roro na cabusupaiata roquere, na masiriyobojaetīgūmi. Roro na cabusupairije wapa na cabuicutie nicōā ninucūgaro tocānacā rūmua. Petietigarō.”

³⁰Mai, na puame qūī jūgoyuparā: “Wātī, cū jāārīcūmi Jesure.” Bairi tore bairo na ĩñupū Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹Bairo cū caquetibujūro bero, Jesús paco, bairi cū bairā cūā topū etayuparā. Eta yua, cū caāni wii macāpu cū cotenucūñuparā. Bairo cotenucūrā, cū pirotiyuparā, cū mena busugarā.³²Bairo macāpu na cacotenucūrō, Jesutū macāāna carupa beto caruīāmejorerā puame atore bairo qūīñuparā Jesure:

—Mu paco, mu bairā mu macāūparā. Macāpɔ mūrē coterā ātiuparā — quīñuparā Jesure.

³³Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús cūrē caquetibujurārē:

—Naa, yu paco, yu bairā cūā, yu yarā majū na caānimitacūārē, aperā cūā, yu yarārē bairo caāna niñama.

³⁴Ī quetibujū yaparo, cūtu macāāna caruirārē na īñarī, atore bairo na īnemoñupū tunu:

—Ānoa niñama yu pacore bairo caāna, bairi yu bairārē bairo caāna.

³⁵Noa ūna yu Pacu cū carotirore bairo caāna pɔame yu bairārē bairo caāna, bairi yu bairā rōmirirē bairo caāna, bairi yu pacore bairo caāna niñama.

La parábola del sembrador

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 ¹Cabero acoásupū Jesús utabucura tūñipū. Topu eta, camasārē na quetibujū jūgoyupū tunu. Mai, camasā capāārā majū na caānoi, Jesús pɔame cūmua turorica capairicapu ájāñupū. Cūtu catūgorā etarā pɔame peta paputiropu nacūñuparā. ²Bairo na cabairo, capee wāme ĩcōñarī na quetibujuyupū Jesús.

Atore bairo na ĩ quetibujuyupū: ³“Yu caquetibujurijere caroaro tūgopeoya. Jīcā rūmu ásúpu jīcāū caūmu cū wesepu, oteriquere otei ácú. ⁴Topu eta, cū oteriquere wēbato otejūgoyupū. Bairo caroaro cū caotemiatacūārē, oterique jīcā rupaa ñañuparō maapu. Bairo maapu tī rupaa cañarō īñarā, minia pɔame wɔruiatí, ũgarecōñuparā. ⁵Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa ūtā yepapu cayera esemenirōpu ñañuparō. Tie pɔame yoaro mee putimiñuparō, cayera esemenirō caānoi. ⁶Bairo tie oterique pɔame pútiatímii yua, yoaro mee riacoásuparo

muipū cū caasiñārōī, dope bairo nucōōrī jomasietírī yua. ⁷Cabero cū cawēbatoro, ape rupaa pota yucu watoapu ñañuparō. Cabero pota yucu pɔame cabutinetōrō, tie oterique pɔame caroaro pútimasiēsuparo. Pota yucu pɔame otere butibiacōñuparō. Bairi rícamani yucu ásuparo. ⁸Cabero ape rupaa pɔame caroa yepapu ñañuparō. Cabero puti, buticoasuparo. Bairo butiátó, jīcā jatí treinta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí sesenta rupaa majū rícacusuparo. Ape jatí cien majū rícacusuparo,” na ĩ quetibujuyupū Jesús.

⁹Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “Mujāā caāmoocna mujāā āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yu caquetibujuatajere tūgoāmewiyoya mujāā yeripu,” na ĩñupū Jesús cūtu catūgorā etarārē.

El porqué de las parábolas

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Cabero Jesús jīcāū cū caāno, cūtu macāāna bairi cū cabuerā cūā cūtu eta yua, atore bairo quī jēniñañuparā: “¿Dope ĩgaro to ĩñati caotei queti?” ¹¹Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ĩ quetibujuyupū Jesús: “Dios cū carotimasirīpau macāājērē tirūmɔpu macāāna na catūgoetajere mujāā roquere mujāā masiōñami. Aperā tiere na camasirōrē boetiyami. Torecu, ape wāme ĩcōñarī na quetibujū rotiyami Dios. ¹²Na pɔame cacaapee cūgorā nimirācūā, Dios cū caátiere ĩñamasietīñama. Tunu bairoa cū yaye quetire tūgomirācūā, tiere tūgomasiētīñama. Bairi Diore, Jāā mu netōōwā,’ quīētīnucūñama. Torena, carorije wapa cacūgorā tuayama Dios cū cañajoro yua,” na ĩ quetibujuyupū Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³Bairo ĩ quetibujũ yaparo, atore bairo na ĩ quetibujũyupũ tunu: “¿Caotei cũ caátajere ĩ cõnarĩ mujãârê yũ caquetibujũatajere mujãâ tũgomasiētĩati? Tiere mujãâ camasiētĩcõãta, ¿Dope bairo rita ape wãmerê mujãâ masĩcuti? Mujãâ masĩena. ¹⁴⁻¹⁵Ãmerê yua, mujãârê yũ quetibujũ caroaro ĩcõnarĩ caotei quetire camasãrê yũ caquetibujũatajere: Camasã jĩcããrã Dios yaye quetire tũgoyama. Bairo tũgomirãcũã, tũgomasiētĩñama. Dios busuriquere na catũgoatato beroaca, wãtĩ pũame uwaro eta, jecõãñami na camasĩbujioatajere. Minia na cawuje ugaricarore bairo etanecõãñami wãtĩ, na camasĩbujioatajere. Na pũame caotei cũ caoterique maapũ cañarĩcã rupaare bairo niñama. ¹⁶⁻¹⁷Tunu aperã camasã Dios yaye quetire useanirõ tũgo, jicoquei, ‘Jau,’ ĩñama. Bairo bomirãcũã, bairãpua na yeripũ caroaro cũ yuetiyama. Capútirije canucõmanajerê bairo niñama. Bairo roro na cabairo caãno, o Dios yaye quetire na catũgousaro jũgori aperã narê na caĩnatero ĩnarã, yoaro mee jãnañama Dios yaye quetire yua. Dios mena yoaro ãmerĩñama. Naa, caotei cũ caoterique ape rupaa ãtã buipũ cañarĩcã rupare bairo niñama. ¹⁸⁻¹⁹Tunu aperã camasã Dios yaye quetire, ‘Jau,’ na caĩrõ bero, apeye ũnie pũamerê butioro tũgoña macãñama. Ati yepa macããjê wapatarique ũnierê, bairi caroaro na caãnigarije cããrê tũgoñañama butioro. Bairi Dios busuriquere tũgoña masiriticõãñama. Caroaro caãnarê bairo na caáperoi, carĩca butimasĩtĩtĩerê bairo niñama.

Bairi naa, caotei cũ caoterique ape rupaa pota watoapũ cañarĩcã rupaare bairo niñama. ²⁰Bairãpua, aperã roque Dios yaye quetire useanirõ tũgoyama. Na yeri pũnapũ cariape tũgoepori, tiere tũgousayama. Caotei cũ caoterique ape rupaa, caroa yepapũ cañarĩcã rupaare bairo niñama. Jĩcã jatĩ treinta rupaa majũ rĩcacusuparo. Ape jatĩ sesenta rupaa majũ rĩcacusuparo. Ape jatĩ cien majũ rĩcacusuparo. Torea bairo niñama Dios yayerẽ catũgousanucũrã pũame,” na ĩ quetibujũyupũ Jesús.

La parábola de la lámpara

(Lc 8.16-18)

²¹Ī yaparo, atore bairo na ĩ quetibujũnemoñupũ Jesús tunu: “¿Camasã carupapata rocapũ, o cama rocapũ jĩñaworiquere na cũñati? Tore bairo cũētĩnucũñama. Jõbuiipũ roque cũnucũñama camasã, nipetiro cajããetarã na caĩñamasĩparore bairo ĩrã. ²²Na cajĩñaworipau nipetiro baugaro caĩñamaniataje. Torea bairo ape rũmupũ camasã nipetiro ãme camasã manierẽ masipeticoagarãma. ²³Mujãâ caãmoocuna mujãâ ãniña. Bairi ãmerê yua, mujãârê yũ caquetibujũatajere tũgoãmewiyoya mujãâ yeripũ.”

²⁴⁻²⁵Tunu atore bairo na ĩnemoñupũ Jesús: “Yũ caquetibujũrijere mujãâ catũgoepoata, Dios pũame mujãârê masĩõnemoõmĩ tunu yũ caquetibujũrijere. Bairo tũgomirãcũã, petoaca mujãâ catũgoepoata roque, cabero mujãâ camasĩmiatajere mujãâ masiriticõãgarã. Bairi caroaro cariape tũgoepoeya,” na ĩ quetibujũyupũ Jesús.

La parábola de la semilla que crece

²⁶Ī yaparo atore bairo na ĩ quetibujũnemoñupũ tunu: “Dios

yaye macāājērē quetibujurique, jīcāū camasocū yeparū otere cū caoterijere bairo niña: ²⁷Ote yaparori bero, tie otere iñapeocōā āmeimi. Bairi tocānacā nāmia cānii, tocānacā rūmua ānicōā, cū cabaitoye, cū caoterique pūame puticoato. Bairi cū pūame dope bairo bairi caputirore masīēcūmi. ²⁸Putiro, yoaro mee pūū witiro. Pūū witi yaparo, carupa jatí jeñarō. Carupa jatí jeña yaparo, caríca wiyoro, tie buti carupa rupaa jeñarō. ²⁹Ti rupaa cabutiro iña, jeimi tiere caotericu, ‘Tocārōā buti yaparoya,’ ī. Torea bairo Dios yaye macāājērē quetibujurique cūā niña,” na ī quetibujuyupū Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na iñemoñupū Jesús tunu cūtu catūgorā etarārē: “¿Dope bairo mujāārē yu masīōñati Dios cū carotimasīrīpaure? ¿Di wāme ūnorē īcōñarī mujāārē yu quetibujuyati? ³¹⁻³²Mostaza* na caīrī apeacarē jīcāū cū wesepū cū caotericaacarē bairo niña Dios cū carotimasīrīpau. Tia apeacā pūame ōcāācā majū nimīrōcūā, cabero puti butiátō, pairicu majū áya, nipetirijje wesepū oterique netōrō. Paca majū rūpuri cutiya. Bairi minia cūā tii yucu rūpuriyure na ria batiirire qūēnorī nicōāmasīñama. Torea bairo niña Dios cū carotimasīrīpau cūā,” na īcōña quetibujuyupū Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

(Mt 13.34-35)

³³Torea bairo jeto capee wāme īcōñarī na quetibujūncūñupū Jesús nipetiro camasā cūtu catūgorā etarārē. Na camasījīātiparo cārō

caroaro na quetibujuyupū. ³⁴Dise ūnie quetibujuriquere īcōñatirī na quetibujuesupū. Baipua, aperā na camano na catūgoetopū cū cabuerā pūamerā nipetiro caroaro tūgojīātipetiricarō na quetibujūncūñupū.

Jesús calma el viento y las olas

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵Cabero ti rūmū muipū cū cajāātō, Jesús pūame atore bairo na iñupū cū cabuerārē:

—Jito, ati ūtabucura ape nūgōāpū marī peña átōca.

³⁶Bairo cū caīrō bero, cū cabuerā ájāāñuparā cūmua cū cajāatacapū, ape nūgōāpū pēñagarā. Bairo na caátō, aperā cūā na cūmu rupaa mena Jesujāā bero usa asúparā. ³⁷Bairo na caátō yua, wīno paio papu atījūgoyuparo. Bairo capapuro ocoturi paio atījabejāāñuparō, cūmua ruagari tūnipū yua. ³⁸Mai, Jesús pūame na caátō beroaca, cūmua cawaturō pūame jutipoti buipū cānijāācoasupū. Bairo cū cabairoi, cū cabuerā pūame cū wācōñuparā. Cū wācōrī atore bairo qūiñuparā Jesure:

—iJāārē cabuei, ruarā marī baiya! ¿Mu tūgoñaētīñati jāārē? —qūiñuparā.

³⁹Bairo na caīrō tūgowācā, wāmūncāñupū Jesús. Wāmūncā, wīnorē jānarotiyupū. Tunu bairoa oco turi cūārē:

—iJāna átoja! —iñupū.

Bairo cū caīrō, jicoquei jānapeticoasuparo yua. ⁴⁰Cabero atore bairo na iñupū Jesús cū cabuerārē:

—¿Nopēirā butiuro mujāā uwiyati? ¿Dios mena mujāā tūgoña tutuaetiyati mai? —na iñupū.

⁴¹Cū cabuerā pūame cū caátō iñaacuacoasuparā. Atore bairo āmeo iñuparā na majū:

—iAgo tame! iNocārō majū cū masīnati Jesús! Wīno, ocoturi cūā cū tūgocōāña.

El endemoniado de Gerasa

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 ¹ Cabero ti utabucura ape nugōāpu pēña etayuparā Jesujāā, Gerasa na caīrī yepapu. Bairo eta yua, maa nucāñupū Jesús. ² Bairo cū camaa nucārō, caūmu jīcāū, wātī yeri pūna cacūgou puame cūtu etayupu. Camasārē na carerica ūtā wiiripu caāniatacu cūtu etayupu. ³⁻⁴ Mai, cū puame ūtā wiiripu ninucūñupū. Cauwioi majū āñupū. Bairi camasā puame cū ñesēārotietimiñuparā. Cū wāmorīrē, bairi cū rupori cūārē āpōā wēērī mena nairō cū jīyanucūmiñuparā. Bairo na caātimiatacūārē, cū puame āpōā wēērīrē tūgājure recoanucūñupū. Bairi ni ūcū cū ātinetōncā masīēsupū. ⁵ Bairi umurecōo caāno cārō, ñami cūārē bairo roro ñesēācōānucūñupū ūtā yucu buiripu. Camasārē na carericaropu awaja ñesēānucūñupū. Bairi ūtā ruparīre ñosē ñesēānucūñupū. ⁶ Bairo Jesure cayoaropu īñajouna, cūtu atueta, rupopaturī mena etanumuñupū. ⁷⁻⁸ Jesús puame atore bairo qūñupū wātī yeri pūnarē: —iWātī, jicoquei cū witi ácúja! —qūñupū.

Bairo cū caīrōā, wātī yeri pūna cacūgou puame awajarique mena atore bairo qūñi awajayupu:

—iMu, Dios jōbui macāācū macū mu āñaña! ¿Ñerē ácu mu atíyati yutūre? iPopiye yu cabaipeere ápericōāña! —butioro qūñupū.

⁹⁻¹⁰ Bairo cū caīrō tūgo, qūñi jēniñañupū Jesús wātī yeri pūnarē:

—¿Ñamu mu wāmecūtiyati?

Bairo cū caīrō tūgo, qūñupū wātī yeri pūna Jesure:

—Jāā, capāārā jāā niña. Bairi yu wāme, Legiōn* yu āñaña. iJāārē ape macāpu jāā mu joepa! —butioro qūñupū wātī yeri pūna Jesure.

¹¹ Mai, totu ūtāūpu capāārā yesea nurīcārā ūgarā ásuparā. ¹² Bairo na caugaāno, wātī yeri pūna puame atore bairo butioro qūñuparā Jesure:

—iYeseapure jāārē jāárotiya! Napure jāā jāāgarā —butioro qūñuparā.

¹³ Bairo na caīrō tūgo, “iJau! Topu ánaja toroque,” na īñupū Jesús, na ároti yua. Bairo cū caīrō, wātī yeri pūna puame caūmurē cū witipeticoásuparā. Yeseapure jāārásuparā. Bairo yeseare na cajāārīpau yua, yesea ūtāū bui caānimiatana puame mecūrā utabucurapu ature ñañuacoásuparā. Bairi yua, ruapeticoasuparā yesea puame.

¹⁴ Bairo na cabairo īña, yeseare cacotemiatana puame acuari acoásuparā. Macāpu etacoasuparā. Topu na quetibūjuyuparā nipetiro yesea na cabaiatajere. Macā tūni macāāna cūārē na quetibūjuyuparā. ¹⁵ Bairo tiere tūgori, camasā puame īñarásuparā cabaiatajere. Bairo topu etarā, qūñi acuacoasuparā capāārā wātī yeri pūnarē cacūgomiatacure. Cū puame jutii jāñarī, caroaro tūgoñarīqūē mena ruiyupu. Bairi dope bairo cū cabaiatajere masīēna, uwijāñuparā. ¹⁶ Bairo baicōā, caññaatana puame, na quetibūjuyuparā caetarārē. Wātī yeri pūnarē cacūgomiatacu cū cabaiataje, bairi yesea na cabaiataje cūārē na quetibūjuyuparā. ¹⁷ Bairo na caquetibūjuero, butioro Jesure cū uwiri, atore bairo butioro qūñuparā: “iTunu ácúja mu caatīatatoru!” qūñuparā

Jesure to macāāna, Gerasa yepa macāāna.

¹⁸Bairo na caĩrõĩ, Jesús p̄ame cūmuarē ájããñupũ tunu cū cabuerã mena. Bairo cū caájããrõ, wãtĩ yerĩ pũnarē cacũgomiatacu p̄ame butioro qũĩñupũ Jesure: “¡Jesús, m̄u mena yũ ágaya butioro!” qũĩñupũ. ¹⁹Bairo cū caĩrõ, Jesús qũĩñupũ tunu:

—¡Yũ yaũ, tuaya! ¡Mũ ya macã p̄ame tunu ácúja! Topũ etaũ, m̄u yarã to macããnarē na quetibũyũ marĩ Quetiupau Dios murē mairĩ caroaro m̄u cū caátiatajere —qũĩñupũ.

²⁰Bairo cū caĩrõ tũgo, tunucoásupũ cū ya macãpũ. Topũ etaũ, nipetirã Decápolis na caĩrĩ macãã macããnarē na quetibũyũ Jesús cū caátiatajere. Tiere tũgori nipetiro camasã tũgo acũacoasuparã.

**La hija de Jairo. La mujer que tocó
la capa de Jesús**
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹Bairo cabero Jesús ti utabucurare cū capẽñaetaro, capããrã camasã cū coteyuparã. Bairo cū caetaro ñña, cū cacoteatana p̄ame capããrã cũtu neñapoyuparã. ²²Bairo Jesús cū camaa nũcãrõ, cũtu etayupũ caũmu jĩcãũ, Jairo cawãmecucu. Jairo p̄ame camasã na cañubueri wii sinagoga* quetiupau ãñupũ. Torecu cũtu eta, r̄ropaturi mena eta numurĩ Jesure qũĩroayupũ. ²³Atore bairo qũĩñupũ:

—¡Jesús, yũ macõ riácõpũ baiamo! Mũ wãmo mena cõrẽ ñigã peõñau asá, cõ cacaticoaparore bairo ñ.

²⁴Bairo cū caĩrõ tũgo, Jairo mena acoásupũ Jesús. Bairo cū caátõ, camasã p̄ame utabijaro majũ cū usayuparã Jesure. ²⁵Mai, na mena macããcõ jĩcãõ carijãnaecõ ãñupõ. Yoaro, pũga wãmo petĩ r̄ropore pũga pẽnirõ cãnacã cũmarĩ majũ tiere riayupo. ²⁶Capããrã caucotiri majã cõ ucotimiñuparã. Na caucotimiatacũãrẽ, cõ tũgoesuparo.

Bairo na caátimiatacũãrẽ, jĩrĩã netõrõ roro majũ baiyupo. Tunu bairo cõ cacũgorijeacarẽ na nunire peyocõãñupõ uco wapa. ²⁷Bairo baicõã yua, tũgoñañupõ cõ p̄ame Jesús cū camasĩrĩjẽrẽ, cū cariaye netõrĩjẽrẽ. Bairo tiere tũgoñarĩ, Jesús bero p̄ame asũpo. Bairo cū bero atĩ yua, cū jutirore tuañañupõ. ²⁸Mai, cõ p̄ame cariape tũgoñañupõ Jesús cū cariaye netõmasĩrĩjẽrẽ. Bairo cariape tũgoñarĩ yua, “Cũ jutiro cayoaro yapaacarẽ yũ capãñaata, yũ caticoago,” ñ tũgoñañupõ. Bairo tiere ñ tũgoñarĩ, Jesús bero p̄ame atĩrĩ, tore bairo asũpo. ²⁹Bairo cõ caátõ, tocãrõã jicoquei caticoasupo. Cõ carĩpetirije riaye jãnacõasuparo. Bairo cõ p̄ame tocãrõã masĩcõãñupõ cõ riaye canetõrĩjẽrẽ yua. ³⁰Jesús p̄ame, “Yũ camasĩrĩjẽ jũgori jĩcãõ cõ cariaye cutiere yũ netõãpũ,” ñ masĩñupũ. Bairo masĩrĩ, atore bairo na ññupũ Jesús cũtu caãna camasãrẽ:

—¿Noa na tuañaati yũ jutirore? —na ñ jẽñañupũ.

³¹Bairo cū caĩrõ tũgo, cū cabuerã p̄ame atore bairo qũĩñuparã Jesure: —Jãã cabuei, rita ãnoa camasã capããrã ññaama. Bairo m̄u tunerocayama noo na caboro. Nana na caátiere mi bauya —qũĩñuparã.

³²Bairo na caĩrõ tũgomicũã, cõ ññamacãñupũ, cũrẽ capãñaatacore masĩũ. ³³Bairo ññamacã cū cabaiãno, cariamiataco p̄ame, cõ cacatiatajere masĩrĩ, tunu bairi uwitũgoñarĩ, Jesutu etayupo. R̄ropaturi mena Jesús r̄ropori tũpũ etanumuñupõ. Bairo etanumurĩ, nipetirije cõ cabaiatajere Jesure cū quetibũyũ. ³⁴Bairo cõ caĩquetibũjuro bero, cõ ññupũ Jesús: —Yũ yao, yũ camasĩrĩjẽrẽ cariape m̄u tũgoñaupa. Bairo m̄u riayere yũ netõõcõãña. Tunu ácõja useanirĩqũẽ mena —cõ ññupũ Jesús.

³⁵Bairo cū caīānitoyea, jīcāārā etayuparā, Jairo ya wii macāāna puame. Jairore qūī quetibujurā etayuparā:

—Mu macō merē baiyasicoaamo. Bairi tocārōā cū patowācōña marīrē cabueire —qūī quetibujayuparā Jairore.

³⁶Bairi Jesús cūā cū caīrījērē tūgoyupū. Bairo tūgori, atore bairo qūīñupū Jairore:

—Jairo, tūgo acuaeticōāña. Dios cū camasīrījē jetore tūgoñatutuaya —qūīñupū Jesús Jairore.

³⁷Bairo ícōā, Pedro, Santiago, cū bai Juan ásúparā Jesús mena. Aperārē na árotiesupū Jesús. ³⁸Bairo Jairo ya wiipū na caetaro, ti wii macāāna puame oti awaja añuparā. Cabaiyasiatacore bopacooro cō cabairijere cō ñña otiyuparā. ³⁹Bairo na cabairo ñnarī, ti wiire jāārī bero, atore bairo na ññupū Jesús:

—Awaja otieticōāña mujāā. Atio cawīmao baiyasietiyamo. Cānio baiyamo —na ññupū Jesús.

⁴⁰Bairo cū caīrō tūgo, nipetirā to macāāna puame roro cū bōcaboyeticōāñuparā, “Merē yasicoaamo,” írā. Bairo na cabaimiatacūārē, Jesús puame ti wiire na wiyocōā joyupū. Áti yaparo, cariacoataco ānacō cō caānopure jāācoasupū cō ānacō pacua mena.

⁴¹Bairo jāāeta yua, cō ānacō wāmorīrē ñērī, atore bairo cō ññupū:

—¡Talita cum! (Bairo ĩgaro ñña: “Cawīmao wāmñncāña.”)

⁴²Bairo cū caīrō, cō puame jicoquei catitunurī wāmñncā ñesēācoasupo yua. Mai, puga wāmo peti ĩpore puga pēñirō cānacā cūmarī majū cūgoyupo. Bairo cō cacatitunurō ñnarī, camasā puame butioro tūgoñacōā maniásuparā. ⁴³Bairo na catūgoñamaniatacūārē,

Jesús puame na ñnemoñupū tunu atore bairo: “Aperārē na quetibujueticōāña cawīmao cō cacatiatajere,” na ññupū. ĩ yaparo, wgariquere cōrē na nurotiyupu yua.

Jesús en Nazaret

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 ¹Cabero, ti macāpu witi acoásúpu Jesús. Cū cabuerā puame cū mena ásúparā. Bairo witi acoátī yua, cū ya yepa majūpu etayuparā. ²Eta, yerijāricā rūmu caāno ti yepa macāāna na cañubueri wiire jāāñupū, na quetibujugū. Bairo cū caquetibujuro tūgo, camasā capāārā tūgocōā maniásuparā. Atore bairo ññuparā: —Ñña, caroaro jīcārō tēni quetibujuyami. ¿Noopū atie caroaro cū caquetibujumasīrījērē cū masīñuparī? ¿Dope bairo átijēñorīquē cūārē cū átimasīñuparī? ³¿Ñni, yucupāirī mena rocapata ūnierē caquēnou macū mee cū āñiñati? ¿Marī mena macāācō, Marīa macū mee cū āñiñati? Bairi, ¿Santiago, José, Judas, Simón jūgocū mee cū āñiñati? Cū marī masījāñuā. Bairi, ¿marī mena macāāna rōmirī jūgocū mee cū āñiñati? —āmeo ĩ jēñiñañuparā na majū.

Bairi Jesure qūīroagaetiri, cū ya macā macāāna puame cū caquetibujurijere tūgogaesuparā. ⁴Bairo na catūgogaeto ñña, atore bairo na ññupū Jesús:

—Profeta* majā tocānacāūpurea na ĩroanucūñama camasā nipetiro na cañesārōpu. Na ya macā macāāna, bairi na ya wii macāāna majū roque na boetinucūñama. Na yarā jeto na ĩroatinucūñama —na ññupū Jesús.

⁵Bairi cū ya macā macāāna cū caquetibujurijere cariape na catūgogaetoi, capee caroa cū caátijēñomasīrījērē topure áti ĩñoesupu

Jesús. Jīcāārā cariarā jetore cū wāmo mena na pāñarī na catioyupũ. ⁶“Cūrē cariapea iñami,” to macāāna camasā na caītūgousaetie jūgori, tūgoñarīqūē pairi tūgoñacōā maniásupũ Jesús.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Bairo na cabairo iñarī, Jesús puame totuaca caāni macārīpu, na quetibuju ñesēāñ ásupũ. ⁷Bairo jīcā rūmu na neñoñupũ Jesús cū caquetibujurotijoparā puga wāmo peti rūpore puga pēñirō majū cañarē. Bairo na bese yaparo yua, tocānacā macāā, pugarā jeto na árotiyupũ. Mai, na caápáro jūgoye na joyupũ masīrīqūērē, wātī yeri pūnarē wiyomasīrīqūē majūrē. ⁸Tunu apeye na cacūgorije ūnierē na jeárotiesupũ. Bairi wasopoa, apeye ūnierē na cajāārī poa, pan, dinero cūārē na jeárotiesupũ. Na tuericu jetore na neárotiyupũ. ⁹Tunu rūpo jutii na cacūgorije, na jutii na cajāñarījē jeto mena na árotiyupũ. ¹⁰Bairo na ároti yaparo, atore bairo na iñupũ:

—Noo mujāā cañesēārōpu jīcā wii ūnorē etarā, toa tuacōāña, ti macāpu mujāā caāni rūmurī cārō. Capee wiirīpu patowācō ñesēāētīcōāña.

¹¹Bairi di macā macāāna ūna mujāā cabapacuto na caboeticōāta, o mujāā yaye quetire na catūgogaeticōāta, na mena āmerīcōāña. Bairi na ya macārē witiáná, na macā ñerīrē mujāā rūpo jutii macāājērē mujāā paregarā, “Roro jāārē mujāā átiapũ,” írā —na ī joyupũ Jesús.

¹²Bairo cū caīrō bero acoásuparā yua. Bairo áná yua, camasārē, “Roro mujāā caátinucūrījērē tūgoña yapapuari tūgoña wasoaya. Dios yaye busurique puamerē tūgousajūgoya,”

na ī quetibuju ñesēāñuparā. ¹³Tunu bairoa camasā capāārā wātī yeri cacūgorārē na acurewiyoyoyuparā Dios cū catutuarije jūgori. Capāārā cariayecuna cūārē na rūpoare use aceituna* mena na piopeori na catioyuparā.

La muerte de Juan el Bautista

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴Ti yutea caāno camasā nipetiro Jesús cariarārē cū canetōmasīrījērē tūgoyuparā. Bairi quetiupau rey Herodes cūā queti tūgoyupũ Jesús cū caátimasīrījērē. Bairo tiere tūgo, atore bairo na iñupũ cū carotirārē:

—Jesús na caī, cūā ācūmi Juan el Bautista cabaiyasiricu ānacū tunu cacati majū. Bairo cabai āñirī capee átijēño masīimi —na iñupũ Herodes.

¹⁵Aperā qūiñuparā:

—Dios camasārē cū caquetibujurotijoricu ānacū, Elías cawāmecucu ānacū catiri buiaetaupũ —qūiñuparā aperā.

Bairo aperā qūiñuparā:

—Tirūmupũ caānana profeta majā mena macāacū jīcā cū catiri buiaetaupũ —qūiñuparā.

¹⁶Bairo Herodes na caīquetibujurijere tūgomicūā, atore bairo iñupũ:

—Juan, tirūmupũ cū rūpoare yu capatarocarotiricu ācūmi Jesús. Merē caticoatacūmi tunu —iñupũ.

¹⁷⁻¹⁸Mai, cajūgoyepũ Herodes puame Juarē ñerotiyupũ. Bairo cū ñerotiri bero, āpōāwē mena cū jiyari, preso jorica wiirīpu cū cūroca rotijoyupũ. Juan cū caquetibujurijere boesupũ Herodes. Mai, “Mu bai Felipe ñmo Herodías na caīo mena mu caānie ñuētīña. Carorije niña mu caátie,” cūrē cū caīquetibujurijere boesupũ. Bairo boetiri preso jorica wiirīpu cū cūroca rotijoyupũ Herodes puame Juarē.

¹⁹Herodías p̄ame Juarē q̄iñatejāñuñupō. Bairo q̄iñateeri yua, cū pajīā rotigamiñupō. Bairo átirotigamiocūā, átiroti masiēsupo, quetiupau rey Herodes Juarē cū camairījē jūgori. ²⁰Herodes p̄ame Juarē, “Caroú, Dios cū caquetibujerotijou ācūmi,” í tūgoña uwijāñuñupū. Bairi Juarē cū q̄iñeñupū. Apeyera Juan cūrē cū caīquetibujerijere dope bairo átimasietimicūā, caroaro mena cū caīrījērē tūgoganucūñupū Herodes. ²¹Mai, merē etayuparo Herodías Juarē cō capajīarotimasiņa r̄umu majū. Bairi jicā r̄umu, Herodes p̄ame cū cabuiarica r̄umu caetaro, bose r̄umu q̄iñeñupū. Áticōā, cū mena macāāna cū rocajāñurī carotimasirā, cū comandante* carotirā, Galilea yepa macāāna carotimasirā cūā cū capiijoatana etayuparā. ²²Bairo na caugaāno, Felipe numo caānimiricō Herodías cawāmecuco macō p̄ame basao ásupo, Herodes cō cū cañaparore bairo iō. Herodes cū capiijoatana cūā cō cabasarijere iñajesomajücōāñuparā. Bairi nipetirā na catūgoro, atore bairo cō iñupū Herodías macōrē Herodes p̄ame:

—Noo, yure mu cajēnigari wāmerē yu jēniña. Mu yu jomajücōāgu —cō iñupū.

²³Pugani cārō, “Ítoricaró mano Dios mena ñiña. Mu yu jomajücōāgu dise ūnie yure mu cajēnirījērē. Yu ya yepa yu caquetiupau cuti yepa carecomacā ūno cūārē mu yu jomasiḡu, mu cabooata,” cō iñupū. ²⁴Bairo cawāmao p̄ame tiere tūgori, cō pacore jēniñao ásupo. Atoze bairo cō iñupō:

—Caaco, ¿ñe ūnie p̄amerē cū yu jēnioati?

Cō paco p̄ame iñupō:

—Juan el Bautista r̄upoare cū jēniojā.

²⁵Bairo cō caīrō tūgo, tāmuri cō masōricū t̄upu átí, atore bairo q̄iñupō: —Bairo yu boyá: Ámeacā Juan el Bautista r̄upoare patanerī jot̄u baparu jāārī, yu mu jowa —q̄iñupō.

²⁶⁻²⁷Bairo cō caīrō tūgo, tūgoña yapapuacoásupu Herodes p̄ame. Bairo tūgoña yapapuamicūā, “¡Dios mena ñiña!” cōrē yu caiatajere yu tūgoama yu capiijoatana,” í yua, cōrē cū caiatatore bairo átirotiyupu. Bairi cū ūmu jicāñ soldaure* Juan preso jorica wiipu caācūrē cū r̄upoá pataroti joyupu. ²⁸Bairo cū caīrō tūgo, cū caīrōrē bairo cū ásupu Juarē. Bairo cū pajīā yaparori bero, cū ānacū r̄upoare jot̄u bapa buipu nejāārī, Herodías macōrē cō nuniñupū. Cō p̄ame cō pacore cū r̄upoā ānatōrē cō neásúpo, cū cayasiro cō masiáto iō.

²⁹Cabero Juan cū cabuemiricārā p̄ame bairo cūrē na capajīarocarijere queti tūgori preso jorica wiipu etarā, cū ānacū r̄upoare neásúparā, masā operu cū yarocagarā.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰Cabero Jesús cū caquetibujerotijoricarā tunu etayuparā. Bairo eta yua, Jesure cū quetibujuyuparā na caátinesēataje, bairi na caībueñesēataje cūārē. ³¹Bairo na caīquetibujero bero, atore bairo na iñupū Jesús:

—Jito aperopu. Topu eta, ūga, marí yerijāgarā mai —na iñupū.

Mai, camasā capāārā na t̄upure nairō majū na caetaro, dope bairo átiuga masiēsuparā Jesujāā. ³²Bairi topu caāniatacu cūmuarē ájāārī camasā manopu acoásupu Jesús cū cabuerā mena. ³³Bairo Jesujāā na caátíere masirī yua, nipetiro macāā macāāna

Jesujāā na caátóꝝ, utabucura tūni maapu atu ásuparā. Bairo áná, na jūgoye na capēnaetaparopure ánicote yuyuparā. ³⁴Bairi Jesús utabucura ape nūgōāꝝ pēnaeta yua, maa nūcāñupū. Maa nūcārī yua, camasā capāārārē na īñāñupū. Bairo bai, bopacooro na īñāñupū, nuricārā oveja* narē cacotei camānarē bairo na cabairo jūgori. Bairo capee bueriquere na bueyupu. ³⁵Bairo na cū cabueāno, ñamicācā nicoasuparo. Bairi cū cabuerā puame Jesutu etari, atore bairo qūñuparā: —Merē ñamicā majū niña. Atopurē wiiri maniña. ³⁶Dope camasā capāārārē na marī áperā. Bairi ānoarē na mu árotiwa macāāꝝ, na majū na caugapeere na wapatirápáro — qūñuparā Jesure.

³⁷Bairo na caĩrō tūgomicūā, atore bairo na īñupū:

—Mujāā majū na ugarique nuña —na īñupū.

Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qūñuparā:

—¿Jāā cawapatiráto mu boyati? ¿Dos cientos denario* moneda tiiri cārō mena pan rupare jāā wapatiracuti, narē nugarā?

³⁸Bairo na caĩrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Pan rupaa, ¿nocānacā rupaa majū mujāā cūgoyati? Īñarájá.

Bairo cū caĩrōrē bairo áti yaparori bero, atore bairo qūñuparā:

—Jāā, jīcā wāmo cārō pan jororiaca, wai, pugarācā tocārōā jāā cūgoya.

³⁹Bairo cū na caĩquetibuju yaparo bero, camasā capāārā to caānarē taa yeparu rupa poari na ruirotiyupu.

⁴⁰Bairo jīcā poa macāāna, ape poa macāāna cien majū camasā ruiyuparā. Ape poa macāāna, ape poa macāāna, cincuenta majū camasā ruiyuparā.

⁴¹Bairo na caruiro īña, pan rupaa jīcā wāmo cānacā rupaacarē, wai pugarā

mena nerī, jōbuire īñamugōjori, “Jāā Pacu, jāā mena mu ñujāñuña,” qūñupū Jesús Diore. Bairo qūñupū jēni yaparo, pan rupaare carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na cabatoparore bairo ī. Wai cūārē carecomacā peeri, cū cabuerārē na nuniñupū, camasā nipetirore na cabatoparore bairo ī. ⁴²Bairo na cabatoro bero yua, nipetiro camasā caroaro ugayapicoasuparā, ugarique na cabatoatajere. ⁴³Bairo na cauga tuaro bero, jejāñuparā piiripu na caugarugarijere. Puga wāmo peti rupore puga pēnirō cānacā piiri majū jejāñuparā. ⁴⁴To caāna caugaatana jīcā wāmo cānacā mil majū camasā āñuparā.

Jesús camina sobre el agua

(Mt 14.22-27; Lc 6.16-21)

⁴⁵Tipau bero cū cabuerārē cūmuapu na ájāārotiyupu Jesús tunu. Camasārē na cū caññatusajotoye, ti utabucura jīñugōāꝝ Betsaida macāꝝ cū jūgoye na capēnaátō boyupu. ⁴⁶Bairi camasārē na īñatusajo yaparo, útāū buipu wāmucoásupu Jesús, Diore cū jēniácū. ⁴⁷Bairi muipu cū cajāārō canaioatīpau Jesús cū cabuerā cūmua mena merē tira recomacā majūꝝ na īñajoyupu Jesús. Cū puame jīcāñā āñupū ti útāū buipu. ⁴⁸Topu ācū, cū cabuerā popiye mena na capēnaátōre īñajoyupu. Mai, wīno puame butioro na rīapere papu tunuoñuparō. Bairo roro na cabairo, cabusuparo jūgoyeaca oco bui peari natu asūꝝ Jesús. Cū puame na netóágure bairo baimiñupū. ⁴⁹Bairo oco buipu cū caató īña yua, cū cabuerā uwiri bairo awajayuparā: “¡Āni, camasocu ānacū wātī marītu atīyami!” īñuparā. ⁵⁰Cū cabuerā nipetirā qūñāñuparā Jesure. Bairo butioro cauwirā ānirī bairo ī

awajayuparā yua. Bairo na cabairo, jicoquei Jesús p̄ame na í joyup̄: —íTũgoñatutuaya ȳ yarā, Jesua ȳ añiña, ȳ uwieticōña! —na ñup̄.

⁵¹Bairo cūmuap̄ cū caájãrō, wīno p̄ame papu jānacoasuparo yua. Bairo cabairo ñiña, cū cabuerā p̄ame butioro ñiña acuacoasuparā. ⁵²Cajũgoye Jesús pan rupare cū caátijēñorīq̄ērē cañnarīcārā nimirācūā, cū caátimasīnetōrījērē tũgoña masiēsuparā. Na yeri mena tũgoña masiēsuparā.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret
(Mt 14.34-36)

⁵³Bairo pēnaáná, utabucura ape nũgōap̄ etayuparā, Genesaret cawāmecuti yepap̄. Top̄ etarā, na cūmuarē jiyatupoo yaparo, maa nũcāñuparā. ⁵⁴Bairo na caetaro ñiña, jicoquei to macāña p̄ame Jesure q̄ũñi masiñuparā. ⁵⁵Bairo cū caetaro ñnarī, ti yepa macāña nipetirop̄re atuátí, na quetibũ batoyuparā. Cariayecunarē na canerī coro mena na jeatí rotiyuparā, “Tiraup̄na niñami Jesús,” na caĩrōp̄. ⁵⁶Bairo na p̄ame Jesús noo cū caborop̄ cū caāñesēārō, o peeti macācā, o capairi macā, o macā tñni macā macāārīp̄ cū caátó cūārē na jeásuparā camasā cariarārē. Jesús cū caátí wāārīp̄ cariarārē na cūñuparā, butioro, “Mũ jutiro yapaacarē jāã p̄ñarotiya,” cūrē na caĩmasīparore bairo ñrā. Bairo cariayecuna tocānacāũp̄na cū jutiro yapare capāñarā caticoasuparā yua.

Lo que hace impuro al hombre
(Mt 15.1-20)

7 ¹Cabero etayuparā fariseo* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīq̄ērē cajũgobueri majā

mena. Na p̄ame Jerusalén macāp̄ caátíatana añuparā. ²Jesús cū cabuerā jīcāārā wāmo coseena na caugaro na ñiñañuparā fariseo majā. “Ugagarā jũgoye marīrē bairo wāmo coseetiayama Jesús cū cabuerā,” í busupaiyuparā. Bairi, “Carorā ānama,” na í ñiñañuparā, fariseo majā Jesús cū cabuerārē. ³Mai, fariseo majā, judío majā nipetirā na ñicũjāã na caátijũgoatorea bairo ána ásuparā. Bairi caroaro na wāmorīrē tocānacānia coseri bero jeto uganucũñuparā. ⁴Ugarique cawapatiratana tunu etarā cūā na wāmorīrē cosenucũñuparā, ugagarā jũgoye. Na ñicũjāã na caátinucūrīq̄ē wāme cārō átinucũñuparā. Tunu bairoa etirique na capiojārī ruri cūārē, na joturi cūārē cosenucũñuparā. Bairo marī caāpericōāta, Dios, “‘Carorā niñama,’ marī í ñnabujioñmi,” ñrā bairo átinucũñuparā. ⁵Bairi atore bairo q̄ũ jēñiñañuparā fariseo majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīq̄ērē cajũgobueri majā mena Jesure: —íNopēĩrā mũ cabuerā marī ñicũjāã ānana na caroticūrīq̄ērē bairo na áperiyati? Coseetiayama na wāmorīrē na caugaparo jũgoye —q̄ũ jēñiñañuparā Jesure.

⁶Bairo na caĩrō tũgo, atore bairo na ñup̄ Jesús:

—íCaĩtopairā majũ mũjāã añiña! Dios p̄ame Isaías ānacū cū cawoaturica p̄rōp̄ mũjāārē cū caĩquetibũ jũgoyeticūrīcārōrē bairo mũjāã baimajũcōña. Atore bairo ñup̄ Dios mũjāārē:

‘Ati poa macāña na busurique mena ȳre caĩroarārē bairo baibauyama. Bairo baimirācūā, na yeri na catũgoñarījēp̄ ricaati baicōñañama.

⁷Na p̄ame, “Camasā na carotirique p̄amerē Dios

cū caquetibujaroticūrīqūē
netōjānurō caānimajūrījē niña,”
caīrārē bairo buenucūñama.

Bairo cabuerā na caānoi, yure
na cañubuegarije dope bairo
átimasīā maa, ’īnupī Dios mujāā
cabaiepere.

⁸Mujāā puame mujāā caātinucūrījērē
butioro borā, Dios marīrē cū
caroticūrīqūē puamerē mujāā
áperinucūña —na ī quetibujuyurū
Jesús fariseo majārē.

⁹Ī quetibujū yaparo, atore bairo na
īnemoñupū:

—Mujāā caātinucūrījērē butioro
borā, Dios marīrē cū caroticūrīqūērē
cabaibotiorārē bairo mujāā baiya.

¹⁰Moisés ānacū puame atore bairo
marīrē ī woatucūñupī: “Mujāā pacuare
mujāā caīroaro boya. Ni ūcū cū pacure,
o cū pacore roro cū caīata, cū mujāā
pajīā rocacōāgarā,” ī woatuyupi Moisés.

¹¹Bairo cū caicūmiatacūārē, mujāā
puame ricaati mujāā quetibujūya.
Atore bairo mujāā īña: “Ni jīcāñ ūcū
cū pacure, o cū pacore, ‘Yū yaye
nipetirijere merē Diore cū yū nuniarū.
Corbán na caīrījē niña. Bairi mujāā
cabopacarijere yū nunimasiētīña,’ cū
caīata, ñurō. ¹²Bairi ni jīcāñ ūcū tore
bairo caī ānirī, cū pacure, o cū pacore
cū cajuátinemorō boetiya,” mujāā ī
quetibujūya. ¹³Bairo ī quetibujūrā,
Dios marīrē cū caroticūrīqūērē
cajānarotirārē bairo mujāā baiya.
Bairo caquetibujūrā ānirī netōjānurō
mujāā boya mujāā caātinucūrījē mujāā
ya wāme puamerē. Tore bairo jeto
capee wāme majū mujāā átinucūña.

¹⁴Ī quetibujū yaparo, camasārē na
piineñorī, atore bairo na īñupū Jesús:

—Mujāā nipetiro camasā tūgopeoya
yū yaye quetibujuriquere. Tere
tūgomasīña: ¹⁵Camasā na caugarije
wapa jūgori mee carorā niñama.

Na majūā rorije na yeripū na
catūgoñanucūrījē jūgori roque carorā
niñama. ¹⁶Mujāā, caāmoocūna mujāā
āniña. Bairi āmerē yua, mujāārē yū
caquetibujatajere tūgoāmewiyoya
mujāā yeripū —na ī quetibujuyurū
Jesús.

¹⁷Bairo ī yaparo, camasā capāārā
watoarū caāniatacū na aweyocoásūpū.
Á yua, cū cabuerā mena wiipū
jāācoásūpū. Bairo ti wiipū jāāeta,
cū cabuerā puame atore bairo qūī
jēniñañuparā: “Ape wāme īcōñarī
camasārē mū caquetibujurije, ¿dope
bairo īgaro to īñati?” ¹⁸⁻¹⁹Bairo cū
caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús
cū cabuerārē:

—¿Mujāā cūā mujāā tūgomasīētīñati
yū yaye quetire? Nipetiro camasā na
caugarije tocānacā wāme puame na
paaropū yuaya. Yuari yua, cabero
netōcoaya. Na caugarije mee na yeri
pūnarē to royetuo joroque na átiya.

Bairo ī, “Tocānacā wāme ūgarique
caroa jeto niña,” ĩgu īñupū Jesús.

²⁰Tunu atore bairo īnemoñupū:

—Na yeripū roro na catūgoñarījē
roque na yeri pūnarē tūgoña asurotiya.
Bairi roro na catūgoñarījē jūgori
carorije caānarē bairo na īñañami
Dios. ²¹Camasā na yeripū roro na
catūgoñarījē jūgori tocānacā wāme
carorijere átinucūñama. Ato cānacā
wāme majū na caātinucūrījē niña:
átiepericarā cutaje, jerutirique, aperārē
pajīārerique, ²²camasā na numoa
mee, o na manapūā mena mee āñajē,
tunu apeye ūnierē bonetōrīqūē, roro
tūgoñarīqūē, ĩtorique, cawāmarā jeto
āna āmeo roro āñajē cutaje, roro
īñaugorique, b̄s̄upairique, botiorique
āñajē cutaje, tūgomasīētājē āñajē
cutaje. ²³Bairo camasā na yeripū roro
na catūgoñarījē jūgori roro átiyama.
Bairo na wāmorī coseena na caugarije

wapa mee, roro na caátie jūgori
carorije caánarē bairo na ññañami Dios
—ĩ quetibujuyupũ Jesús cū cabuerārē.

Una extranjera que creyó en Jesús
(Mt 15.21-28)

24 Ī quetibuju yaparo, topũ
cañniatacu Tiro cawāmecuti macāpũ
ásupũ. Topũ eta, topũ cū caetarijere
camasā na camasĩrō boesupũ Jesús,
capāārā yũ tũpũ na neñarema, ĩ. Bairi
jĩcā wiipũ jāācoasupũ. Bairo jāāmicũā,
dope bairo bairuti masĩesupũ
camasārē. 25 Topũ cū caetaro beroaca,
jĩcāo carōmio cawātĩ yeri pũna
jāāecorico paco puame Jesús tũpũ
rũpopaturi mena etanumuo etayupo.
26 Mai, cō puame ape yepa macāācō
sirofenicia na caĩrō macāācō añupō.
Bairo etari, busũrique tutuaro mena
cō macōpũ wātĩ caācũrē cū acure
rocawiyoyo rotiyupo. 27 Bairo cō
caĩmiatacũārē, atore bairo cō ññupũ
Jesús:

—Mua, israelita* yao mee mũ ññaña.
Bairi mũ yũ cajuápata, jĩcāũ cū pũnaa
na caugarije pan rupaare ěmarĩ cū wii
yaiare canureire bairo yũ átibujion —
cō ññupũ.

28 Bairo cū caĩrō tũgo, bairo qũññupũ.

—Bairoa mũ átibujion baipua. Bairo
mũ caĩmiatacũārē, bairāpua cawĩmarā
na caugawerije yepapũ cañarĩjĩcārē
ũganucũñama wii yaia cūā. Bairi na
caugaricarocarē bairo yũ mũ juátigu
petoaca —qũññupō carōmio Jesure.

29 Bairo cō caĩrō tũgo, bairo cō ññupũ:

—Cariapea miña. Caroaro yũ mena
mũ catũgoñatutuario jūgori, wātĩ mũ
macōpũre cañniatacure merē yũ
witirotiya. Tunu ácōja mũ ya wiipũ —
cō ññupũ Jesús.

30 Bairo cō ya wiipure tunueta ácō,
cō macō, wātĩ yeri pũna cacũgomiataco
cacatiopũre cō etayupo yua.

Jesús sana a un sordomudo

31 Bairo Tiro macāpũ cañniatacu
Jesús acoásupũ. Bairo netōáná,
Decápolis cawāmecuti macāā
etari, netōáná, Galilea utabucũra
tũpũ etayupũ tunu. 32 Bairo topũ
cū caetaro, jĩcāũ tũgomasiētĩ, bairi
caroaro busumasiētĩ cabaire cū
neásuparā Jesús tũpũ, cū wāmo
mena cū ñĩgāpeonetōáto ĩrā. 33 Bairo
cũtu na cane etaro ñña, Jesús puame
aperopũ camasā na camanopũ cū
neásupũ. Topũ cū neá, cū wāmojũārĩ
mena cū āmoo operipũ ñujōrĩ bero, cū
wāmojũārē ucoo wareri, cū ñemerōrē
pāñañupũ. 34 Cabero umũrecōopũre
ññamũgōjori yeri jĩñjāñupũ.
Cabero qũññupũ cabusumasiēcũ
catũgomasiēcũrē: “¡Efata!” Efata ĩgaro
ñña: “¡Paña!” Cū āmoo to tusuáto ĩ,
bairo ññupũ.

35 Bairo Jesús cū caĩrō tũgomasi,
bairi tunu busumasĩ baicoasupũ yua.
36 “Aperārē na mũjāā quetibujuepa,”
na ĩmiñupũ Jesús. Bairo, “Mũjāā
quetibujuepa,” cū caĩmiatacũārē,
aperārē na quetibujubattoo
peyocōañuparā. 37 Bairo cū caátiere
ñña acuacoati, bairo qũññuparā:
“Nipetiri wāmerĩ caroaro átiyami Jesús.
Cabusumasiēna cũārē na busumasĩo
joroque na átiyami. Tunu bairoa
catũgomasiēna cũārē na tũgomasiō
joroque na átiyami,” ññuparā.

**Jesús da de comer a cuatro mil
personas**

(Mt 15.32-39)

8 1 Ti yutea cañnorē camasā capāārā
Jesús tũpũ tunu na caneñaporo,
cū cabuerārē na piijoyupũ. Bairo na
caetaro ñña, atore bairo na ññupũ:

2 —Ññoa camasā merē itia rũmũ
majũ yũ mena nicoayama. Ñe ũnie

majū űgarique cūgoetiyama. Bairi bopacooro na niñaña. Jicoquei na yu tunuo jogaetiya mai. ³Caugarique űgaenarē na yu catunuojoata, áwēpūētibujiorāma, na ya wiiripure áná. Jicāārā na mena macāāna cayoaropu caatíatana niñama. Bairi na marī űgarique nuto —na iñupū.

⁴Bairo cū cairō tūgo, atore bairo qūiñuparā:

—Ánoa camasā capāārā niñama. Tunu atopu wiiri maniña. Bairi, ¿noopu marī bocarāti űgarique, pairo narē marī canupeere? —qūi jēniñañuparā.

⁵Bairo na cairō, Jesús puame na iñemoñupū tunu:

—Pan rupaa, ¿nocānacā rupaa majū mujāā cūgoyati?

Bairo cū cairō, atore bairo qūiñuparā:

—Jāā, jicā wāmo peti puğa pēnirō cārō pan rupaaca tocārōā jāā cūgoya —qūiñuparā Jesure.

⁶Bairo na cairō tūgo, camasārē yeparu na ruirotiyupu. Bairo na caruiro iña, tie pan jicā wāmo peti puğa pēnirō caāni rupaare nerī, Diore, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūi jēniñupū. Bairo qūi jēni yaparori bero, tie pāārē carecomacā peeri bero, cū cabuerārē na nuniñupū, camasārē na batoroti.

⁷Wai cūārē petoaca cūgoyuparā. Narē nerī, Diore, “Jāā mena mu ñujāñuña,” qūi jēniñupū. Bairo qūi jēni yaparo, na cūārē na batorotiyupu camasārē.

⁸Bairo na caāto yua, nipetiro camasā caroaro űgayapicoasuparā, űgarique Jesús cū cabuerā na cabatoatajere. Bairo na caugatuaro bero, jejāāñuparā cū cabuerā piiripu na caugarugarijere. Jicā wāmo peti puğa pēnirō cānacā piiri majū jejāājiroyuparā yua. ⁹⁻¹⁰To caāna caugaricarā puame baparićānacā mil majū camasā āñuparā. Cabero

Jesús puame camasārē, “Yu áya,” na i yaparo, cūmuarē ájāāñupū. Dalmanuta cawāmecuti yeparu ásurpu yua.

Los fariseos piden una señal milagrosa

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹Bairi Dalmanuta yeparu cū caāno, Jesús cū caátiere iñari busujāgamirā, cūtu etayuparā fariseo* majā. Bairo etarā, dise űnie átijēñorīqūē űmrecóo macāājērē Jesure cū áti iñorotimiñuparā. “¿Cariape Dios cū cajoricu majū cū ānicuti?” Irā, bairo cū átirotimiñuparā. ¹²Jesús puame yeri jinijāārī, atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā ati yepa macāāna, āme caāna átijēño iñorīqūē jetore na boyati? Bairo na cabomiatacūārē, tiere áti iñoetigumi Dios —na i quetibujuyupu Jesús.

¹³I quetibuju yaparo, na cūmuarē etajāā, utabucura ape nuğōāpu pēñacoásupu Jesús cū cabuerā mena.

La levadura de los fariseos

(Mt 16.5-12)

¹⁴Mai, cū cabuerā na caugapee, pan rupaare masiriticōārī jeápuyuparā. Jicāācā cūgoyuparā ti cūmuarere.

¹⁵Bairo na cabairo, Jesús puame bairo na iñupū:

—Tūgoya mujāā. Fariseo, Herodes majā yaye levadura,* pan pairica na cawauorijere mujāā boeticōāna —na iñupū.

¹⁶Bairo cū cairō tūgo, cū cabuerā puame atore bairo āmeo iñuparā na majū: “iPan rupaa marī cajeatibujioatajere marī masiriticūpā! Bairi bairo marī iimi,” āmeo iñuparā na majū.

¹⁷Jesús puame masicōāñupū na caāmeoirjērē. Bairi atore bairo na iñemoñupū tunu:

—¿Nopēirā, “Pan rupaa na cajeatfbujioatajere na masiritiupari, ĩgu ĩcūmi Jesús,” mujjāā āmeo ĩnāti? Bairo mee ĩgu ĩña. ¿Mujjāā tūgoña masiētīnāti mai? ¹⁸Cayericuna nimirācūā, ¿mujjāā tūgoña masiētīnāti? Tunu cacaapee cūgorā nimirācūā, ¿mujjāā ĩnamasiētīnāti? Tunu caāmoocuna nimirācūā, ¿mujjāā tūgoetiayati? ¿Yoaro mee mujjāā masiriticoayati yu caātijēnorīqūērē? ¹⁹Pan rupaa, jīcā wāmo cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua jīcā wāmo cānacā mil majū na uga yapicoao joroque na yu āpu. Tere mujjāā ĩñawū. Bairo caīñarīcārā ānirī cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majū mujjāā jejjāajirori?

Atore bairo qūīñuparā cū cabuerā puame:

—Puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō cānacā piiri cārō jāā jejjāajirowū.

²⁰Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ĩñupū tunu Jesús:

—Tunu bairoa ape rūmū pan rupaa, jīcā wāmo peti puğa pēnirō cānacā rupaa jetore cūgomicūā, caūmua baparīcānacā mil majū na uga yapicoao joroque na yu āpu. Tie cūārē mujjāā ĩñawū. Bairo caīñarīcārā ānirī cabero piiripu na caugarugariquere, ¿nocānacā piiri majū mujjāā jejjāajirori? ¿Tiere mujjāā masiriticoayati?

Cū cabuerā puame atore bairo qūīñuparā:

—Jīcā wāmo peti puğa pēnirō cārō jāā jejjāajirowū —qūīñuparā Jesure.

²¹Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na ĩñupū:

—Bairo majūā baiwū. ¿Bairi mujjāā tūgoña masiētīnāti mai?

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²²Jesús cū cabuerā mena etayupu Betsaida cawāmecuti macāpu. Ti

macāpu na caetaro, jīcāū cacaapee ĩnamasiēcūrē cū ne etayuparā. Jesús tūpu cū ne etari, atore bairo butioro qūīñuparā, “Ānirē cū pānarī cū netōña.” ²³Bairi Jesús cacaapee ĩnaecūrē cū wāmo mena cū tūgā ásūpu macā tūnipu. Topu cū ne eta, Jesús cū ucoo mena cū wareyupu cū capeere. Bairo áti yaparo cū wāmoorī mena cū capeere ñigā peoyupu. Bairo átiri bero qūī jēniñañupū, “¿Merē apeye ũnierē miñañati?” ²⁴Bairo cū caīrō, caīñaecū puame ĩnapāmasirī yua, atore bairo qūīñupū:

—Ñiñaña camasārē. Bairua, yucure bairo cabaurā ánesēñama —qūīñupū.

²⁵Bairo cū caīrō tūgo, Jesús cū wāmoorī mena ñigā peonemoñupū tunu. Bairo cū caátopua, caroaro majū ĩnamasiñupū yua. Tocānacā wāmea caroaro ĩnamasiñupū. ²⁶Bairo cū cabairo ĩña, atore bairo qūīñupū Jesús:

—Tunu ácūja mu ya wiipu. Bairua, macāpūre mu tunu apérigu —qūīñupū Jesús cacaapee ĩnamasiētīmiatacure.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷Cabero Cesarea de Filipino na caīrī yerapu Jesús, cū cabuerā mena maapu ácú, atore bairo na ĩñupū:

—“¿Noa ācūmi?” yu na ĩnucūñati camasā —na ĩ jēniñañupū.

²⁸Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo qūīñuparā Jesure cū cabuerā puame:

—Jīcāārā ĩñama: “Juan el Bautista ācūmi.” Aperā ĩnucūñama: “Elías ānacū catiri ācūmi,” miñama. Aperā ĩnucūñama: “Tirūmupū caānana profeta* majā mena macāācū jīcāū catiri caatācu ācūmi Jesús,” minucūñama —qūī quetibujuyuparā cū cabuerā Jesure.

²⁹Bairo cū na caquetibujuro bero, atore bairo na ĩ jēniñanemoñupū tunu:

—¿Mujãã ate? “¿Noa ãcũmi?” yu mujãã inucũnati —na ññupũ.

Bairo cũ caĩrõ tũgo, Simón Pedro puame qũĩñupũ:

—Mua, Mesías,* Dios cũ cajou majũ mu ãniña —qũĩñupũ.

³⁰Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús Pedroro: “Cũã, yu ãniña. Bairãpua, cũ, yu caãnierẽ na quetibũjeticõãña aperã camasãrẽ mai,” na ññupũ Jesús cũ cabuerãrẽ.

Jesús anuncia su muerte

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹Tĩpaũ bero cũ cabuerãrẽ Jerusalẽpu roro popiye cũ cabaipeere na quetibũju jũgonutuásũpu. Quetiuparã cabũtoa camasĩrã, bairi Dios cũ caroticũrĩqũerẽ cajũgobueri majã, bairi sacerdote* majã quetiuparã cũã, popiye cũ baio joroque na caãtipeere na quetibũju nutuásũpu, cãrẽ na capajĩarotĩpee majũrẽ. “Bairo yu, Camasã Jũgocu, yu na caãtimiatacũãrẽ, itia rũmu bero yu caticoaqu tunu,” na ññupũ.

³²Cũ, na caãtipeere caroaro cariape na quetibũjuyu. Bairo cũ caĩrõ tũgo, Pedro puame jõjãñurõ Jesure cũ neásũpu. Topũ eta, bairo qũĩ jũgoyupu Pedro Jesure: “¡Yu Quetiupau, mu caĩrõrẽ bairo to baieticõãto!” qũĩñupũ.

³³Bairo cũ caĩrõ tũgo, Jesús puame cũ cabuerãrẽ na ãmejore ññarĩ, atore bairo qũĩñupũ Pedroro:

—¡Ácũja Satanãs! Bairo mu caĩrõ roro yu cabaipeere cabusũjanemourẽ bairo miña. Dios cũ catũgoñarõrẽ bairo mee, camasã na catũgoñarõrẽ bairo mu tũgoñaña, bairo yu mu caĩata —qũĩ tutiyupu Jesús Pedroro.

³⁴Cabero Jesús cũ buerã, aperã camasã cũãrẽ na piineñojori, atore bairo na ññupũ:

—Ni cabou, yu cabuei caãnigau, cũ caãtigamirĩjẽrẽ pitigumi. Yu

carotiore bairo jeto roque átigumi tocãnacã rũmua. Popiye baimicũã, yu yaye quetire jãnaetigumi yu cabuei caãnigau puame. ³⁵Bairo tunu caũmu apei cũ caãnie puamerẽ mairĩ, yu yaye quetire jãnacoagumi. Bairo cabai ãnirĩ yasicoagumi yua. Apei, yu yaye quetire cajãnaecu roque netõcõagumi. Cũrẽ na capajĩã rocaõãmiatacũãrẽ, caticõã ãninucũgumi tocãnacã rũmua. ³⁶Tunu caũmu apei ati yepa macããjẽ nipetirije merẽ cũgoyami, cũ caborije caãno cãrõ. Bairo cũgomicũã, Diore cũ tũgoñaẽtĩñami. Bairo catũgoñaecũ ãnirĩ cũ cariaatato bero Dios mena ãmerĩgumi. ³⁷Bairi dope baieto paio cũ cacũgorije puame. Wapa maa tie ati mũmrecõo macããjẽ, Diore cũ camasĩẽtĩcõãta.

³⁸Bairi ni jĩcãũ ùcũ yure tũgoñabobori, “Jesús yau yu ãniña,” ati yutea macããna carorã ricaati caãnarẽ na cũ caĩquetibũjugaeticõãta, yu cũã, “Ãni, yu yau niñami,” cũ ñi masĩẽtĩgu. Yu, Camasã Jũgocu, ati yeparu yu Pacu cũ camasĩrĩjẽ mena nemo yu catunuetaro, “Ãni, yu yau niñami,” cũ ñi masĩẽtĩgu. Ángelea majã jõbui macããna, cañurã mena, tunu yu catunuetaro, bairo cũ ñimasĩẽtĩgu ñi jĩcãũrẽ tũgoñabobori, “Jesús yau yu ãniña,” cũ caĩquetibũjugaeticõãta.

9 ¹Bairo Jesús camasãrẽ na cũ caquetibũjuero bero, atore bairo na ñnemoñupũ cũ cabuerã puamerẽ: —Cariape mujããrẽ yu quetibũjuya: Mujãã jĩcããrã, ato caãna, mujãã cariaparo jũgoye mujãã ññagarã Dios cũ carotimasĩrĩpaũ tutuaro mena caetorore —na ñ quetibũjuyu Jesús cũ cabuerãrẽ.

La transfiguración de Jesús

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²Cabero, jĩcã wãmo peti jĩcã pẽnirõ cãnacã rũmurĩ bero Pedroro, Santiagore, Juarẽ na piiásũpu Jesús ùtãũ caũmuarĩcu buipũ. Bairo topũ

na caāno, Jesús puame cū cabaurije wasoacoasupū. ³Cū jutiro puame botiro baicoasuparo. Camasā coserique mena jutii botirije majū na cacosero netōrō botiyuparo. Asiyau baicoasupū Jesús yua. ⁴Bairo cū cabaiāno, Elías ānacū, Moisés ānacū mena buiaetayuparā. Bairo buiaetarā yua, Jesús mena busupēninucūñuparā.

⁵Bairo na caīāno, Pedro puame atore bairo qūīñupū Jesure:

—Jāārē cabuei, iatopū marī caāno ñumajūcōāña! Bairi itia wiipāīrīcā majū mujāārē jāā qūēnobojarā. Jīcā wii mū ya wii, ape wii Moisés ya wii, ape wii Elías ya wii mujāārē jāā qūēnobojarā —qūīñupū Pedro Jesure.

⁶Mai, Jesús cū cabuerā puame īña acuanetōcoasuparā. Bairi Pedro puame dope bairo ī masīētīrī, tore bairo īñupū. ⁷Bairo cū caīāno, buseriwo atī, na pauma tocoasuparo. Bairo catoro, Pedrojāā puame cayusropū āñuparā. Bairo āna, busurique buseriwo watoapu cabusuocajorijere tūgoyuparā. Atore bairo īñuparō: “Āni, yu macū, yu camai majū niñami. Cū yaye busuriquere tūgousaya,” ī ocajoyuparo jōbuiupū. ⁸Bairo to caīrō tūgo, tunu āmejore īñajoyuparā. iTame! Elías, Moisés cūā mañuparā yua. Jesús jeto nucūñupū.

⁹Cabero ūtāūrē na caruiatō, atore bairo na īñupū Jesús Pedrojāārē: “Āme mujāā caīñaatajere aperārē na mujāā quetibujuetigarā mai. Cabero, yu, Camasā Jūgocu, cariacoatacu nimicūā, yu cacatiro bero roque na mujāā quetibujugarā,” na īñupū. ¹⁰Bairo cū caīrōrē bairo aperārē quetibujuetimirācūā, na jetoa na yeripū tiere tūgoñanuparā. Bairo tūgoñarī, atore bairo āmeo ī jēniñañuparā, “¿Dope bairo īgu qūīñati,

‘Cariacoatacu nimicūā, yu catigu,’ Jesús cū cabaipeere cū caīata?” āmeo ī jēniñañuparā na majū. ¹¹Bairi cabero atore bairo qūī jēniñañuparā Pedrojāā Jesure:

—Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā bairo īñama: “Dios cū cajopau ati yepapu cū caetaparo jūgoye Elías ānacū catiri etanemogūmi tunu,” īñama. ¿Nopēīrā bairo na ī quetibujuyati camasārē?

¹²Bairo na cajjēniñarō, atore bairo na ī quetibujuyupu Jesús:

—Na caīrōrē bairo atījūgogūmi jīcāū Elías ānacūrē bairo caācū. Cū puame nipetirijere qūēnojūgogūmi. Tunu bairoa, ¿nopēīrā Dios yaye busurica tutipū cawoaturicarā puame, “Camasā Jūgocure popiye cū baio joroque átigarāma. Roro majū qūīñategarāma,” na ī woatu quetibujucūñuparī?

¹³Cariape mujāārē niña: Elías ānacūrē bairo caācū merē etawī. Bairo cū caetamiatacūārē, “Cūā niñami Elías ānacūrē bairo caācū,” qūī masīēma camasā puame. Bairi ricaati, noo na caborore bairo cū āma, profeta* majā na caquetibujū jūgoyeticūrīcārōrē bairo —na ī quetibujuyupu Jesús Pedrojāārē.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴Ūtāūpu caetaatana na mena macāāna na caānopū rui etayuparā. Capāārā camasārē na īñañuparā. Aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobuerā Jesús cū cabuerā mena butiro āmeo busuyuparā, busunetōgarā. ¹⁵Bairo na puame Jesús natū cū caruietaro īña acuoasuparā. Bairi yua, cūtu atu ásuparā, cū jēniráná. ¹⁶Bairo na caatuatō:

—¿Ñē ūnierē āmeo busurā mujāā átiati na mena? —na īñupū Jesús.

¹⁷Bairo cū caijēniñarō tūgo, camasā capāārā watoaru caāniatacu jicāu bairo qūi yuyuru:

—Cabuei, yu macū jicāuā caācūrē mutū cū yu ne atīaru. Yu macū wātī yeri pūna jūgori busmasiētīnami.

¹⁸Bairo wātī yeri pūna puame yu macūrē cū cajāārōi, cū jūgoñao joroque átiyami. Bairo cū caáto, yu macū puame cū risero jopo witinucūñami. Cū opi mena bacarupotu nucūñami. Tutuañ cū buo joroque cū átinucūñami. Bairo mu cabuerārē butioro na yu wiyorotimiaru wātī yeri pūnarē. Mu cabuerā puame cū wiyoyo masiētīñama —qūi quetibujuyuru wātī yeri pūna cacūgou pacu Jesure.

¹⁹Bairo cū caīquetibujuro tūgo, atore bairo na iñupū Jesús:

—iTame, mujāā, ati yepa caāna Dios cū camasirijērē cariape mujāā tūgoetimajücōāña! Bairo mujāā cabairoi, yu tūgoña yapapujāñuña. ¿Nocārō yoaro mujāā mena yu ānibujicuti? Jañ, toroque cawāmaurē ato puame cū neasá —na iñupū Jesús.

²⁰Bairo cū caīrō tūgo, cawāmaurē Jesuta cū ne etayuparā. Bairo wātī yeri pūna puame Jesure qūiñarī, caūmurē cū jūgoñañupū yeparu cū risero jopo witrinucūpū. Bairo cū jūgoñau, riañarīqūērē bairo cū ásupu tunu.

²¹Bairo cū cabairo iña, atore bairo qūi jēniñañupū Jesús cacacure:

—¿Nocarōpu tore bairo cū baijūgori?

Cawāmau pacu puame atore bairo qūi yuyuru:

—Cawīmauaca ācūpūna bairo baijūgowī. ²²Capee majū wātī peeropu cū jūgorocajoe ānucūñami. Ape rāmārā riaru cū jūgorocañua mecūnucūñami, cū caria yasiparore bairo ī. Mu catutuarije mena cūrē mu canetōomasīata, jāā bopaca iñarī jāā juátinemoña.

²³Bairo cū caīrō tūgo, bairo qūiñupū Jesús:

—Yure mu canucūbugoata, yu netōbojamasīña. Yu mena catūgoñatutuarā nipetirore nipetiri wāmerirē yu netōbojamasīña.

²⁴Bairo cū caīrō tūgo, qūiñupū cariañ pacu Jesure tutuaro mena:

—Mu mena yu tūgoñatutuaya. Bairo nemojāñurō mu mena yu tūgoñatutuo joroque yu átinemoña.

²⁵Bairo Jesús camasā capāārā cū tūpu na caatuatō iñau, cū jānaoñupū wātī roro caācure. Ato bairo qūiñupū Jesús:

—Wātī yeri, camasārē cabusena catūgoenarē bairo caācu, tūgoya. Murē ñiña. Āni, cawāmañ rupaure cū witi ácúja. Pūgani cūpūre jāānemoeticōāña —qūiñupū Jesús wātī yerire.

²⁶Bairo cū caīrō, wātī yeri pūna puame tocārōā jicoquei cawāmaurē butioro cū yuguu, cū awajao joroque áti, cū witicoásupu yua. Bairo cū caátó, cawāmañ wātī yeri pūna cacūgomiatacu puame acūēsupu. Cariacatacure bairo baiyuru. Bairo cū cabairo iñarī, capāārā iñuparā: “Merē riacuupi yua.” ²⁷Jesús puame cū wāmopu ñerī, cū tūgāwāmuo nūcōñupū. Bairo cū caáto, cawāmañ puame wāmunucācoasupu yua.

²⁸Cabero Jesús wiipu cū cajāārō, aperā na camano, na jeto āna, cū cabuerā atore bairo Jesure qūi jēniñañuparā:

—¿Nopēirā wātī yeri pūnarē jāā acurocawiyoyo masiētīcuti? —qūi jēniñañuparā.

²⁹Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na iñupū:

—Wātīā, jō caāniatacure bairo caānarē na mujāā caārotigata, cajūgoye ugarique betiri mujāā jēniñubuegarā Diore —na ī quetibujuyuru Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ To bero áná, Galilea macätu netóásupará Jesujää. Jesús puame to cü caátiere camasä na camasirö boesupu, cü cabuerärê caquetibujñesëäü añirí. Atore bairo na í quetibujuyupu tunu:

—Yu, Camasä Jügoçu, yu ñerotiecoçu camasärê. Bairi yu pajĩarotiecoçu. Bairo yu na capajĩamiatacüärê, itia rümu bero yu caticoagu tunu —na í quetibujuyupu.

³² Na puame tie cü caĩrijêrê tũgomajücöámiräcüä, tiere tũgomasiësupará. Tunu bairoa Jesure cü jëniña uwijãñuñupará tiere.

¿Quién es el más importante?

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Cabero Jesús cü cabuerä mena Capernaum cawämecuti macäpu etayupará. Bairo ti macä eta, na caäni wiipu na cajäärö bero, atore bairo na í jëniñañupü Jesús cü cabuerärê:

—Maapu áná, çñerê mujää ämeo busupëniatiati?

³⁴ Mai, maapu áná, “¿Ni cü änicuti marí menarê caänimajüürê bairo caäcü?” ämeo í busupëni ásúparä. Bairo caämeo ïatana añirí boboori cü yuesupará. ³⁵ Bairo na cayueto ñña, Jesús puame cümuröpu rui yaparori bero, “Tiaya mai,” na ññupü Jesús cü cabuerä puga wämo peti rüpoze puga pëñirö cãnacãü caänarê. Atore bairo na í quetibujuyupu:

—Aperä netörö carotimasirä mujää caänigaata, nipetirä bero macäänarê bairo mujää caänajê cutiere boya. Narê capaacoterärê bairo caänipará mujää äniña —na ññupü.

³⁶ Bairo í yaparo, jïcãü cawĩmaurê na watoapu cü nucöñupü. Bairo cü nucö,

cü nemugörí, atore bairo na ññupü Jesús cü cabuerärê:

³⁷ —Ni jïcãü ücü, yu yaye quetire tũgousari, äni cawĩmaurê bairo caäcürê cü camaiata, yure camairê bairo cü ññagu. Tunu bairoa yure camai cü caänoi, yu jeto mee Dios yure cajoricu cüä cürê camairê bairo qüññagumi —na í quetibujuyupu Jesús.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Juan puame atore bairo qüññupü Jesure:

—Jäärê cabuei, apei caümurê jãä ññawü. Cü puame mü wäme mena ñrĩ rotimasiwĩ. Bairo rotimasirí yua, cü acurewiyojowí wätí yeri pünarê, caümurê cajãñamiatacure. Bairo cü caáto ñña, jãä puame cü caátiere cü jãä ätirotiepu, marí mena macäacü cü caämeröí —qüññupü Juan Jesure.

³⁹ Bairo cü cairö tũgo, atore bairo qüññupü Jesús Juarê:

—¿Nopëirä cürê, “Ápeina,” mujää ñrĩ? Bairo ñtícöãña. Ni ücü yu wäme mena Diore jëñirí apeye ünierê ätijeñorí bero, roro yure í masiëtigumi. ⁴⁰ Jïcãü ücü caümu marirê cü catutieticöãta, marirê cajuácure bairo caácu ññami. ⁴¹ Tunu bairoa ni jïcãü ücü puame mujää yu cabuerä mujää caäno jügori mujääärê cü canucübugoata, caroare cü jogumi Dios caümurê. Dise ünieceärê oco mujää caetipee cüärê mujää cü cajoata, cü caátie wapa nigaro —na ññupü Jesús cü cabuerärê.

El peligro de caer en pecado

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Ñ quetibuju yaparo, atore bairo na ññemoñupü tunu: “Ni jïcãü ücü apeí yu mena catũgoñatutujũgoure, cü tũgomawijiao joroque cü caápata, roro

majū baigumi Dios cū caĩñabesepa rūmũ caetaro. Jicāũ ũtāā capairica mena cū wāmuarē jiyaturí, ria capairiyaru na carurocaricure bairo netōjāñurō popiye baigumi cū ũcū ti rūmũrē yua. ⁴³Bairi mujāārē ñinemoña tunu: Ni mujāā mena macāācū cū wāmorí mena jūgori carorije jetore átinucūmi. Bairo cū wāmorí mena jūgori roro caátipai cū caāmata, apei cū wāmorírē cayiseta rocaecoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupaũ macāājē wāmorí cacūgoecure bairo baimicūā, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netōögumi Dios, tore bairo roro cū caátiere cū camasiritiata yua. Cū wāmorí roro cū átio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tāmnoata roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁴Topure peero cūā di rūmũ ũno caũjānaeti peero, cayatieti peero majū nigaro. Becoa cūā cariaena majū nigarāma topure. ⁴⁵Tunu bairoa ni mujāā mena macāācū cū rupori mena jūgori carorije caāna na caānopu ánucūmi. Bairo cū rupori mena roro caāpai cū caāmata, apei cū ruporire cayisetarocaecoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupaũ macāājē rupori cacūgoecure bairo baimicūā, rupa tutua Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netōögumi Dios, tore bairo roro cū cabainucūrījērē cū cajānaata yua. Cū rupori roro cū baio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tāmnoata roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁶Topure peero cūā di rūmũ ũno caũjānaeti peero, cayatieti peero majū nigaro. Becoa cūā cariaena majū nigarāma topure. ⁴⁷Tunu bairoa ni jicāũ ũcū mujāā mena macāācū cū caapee mena jūgori carorije macāājē jetore ñnanucūmi. Bairo cū caapee

mena jūgori carorije macāājērē caĩñapai cū caāmata, apei cū caapeere caweroacaecoricure bairo cū caāno, ñuña. Cū rupaũ macāājē cacaapee cūgoecure bairo baimicūā, cacaapee mácū Diotu cū caátó, ñujāñuña. Peeropu roro cū caábujiorijere cū netōögumi Dios, tore bairo carorije macāājērē cū caĩñajānaata yua. Cū caapee roro cū átio joroque caátie mena cūgori roro peeropu cū capopiye tāmnoata roque, ñuetibujioro, yura. ⁴⁸Topure peero cūā di rūmũ ũno caũjānaeti peero, cayatieti peero majū nigaro. Becoa cūā cariaena majū nigarāma topure. Bairi roro mujāā caátinucūrījērē jānacōñā.

⁴⁹“Ati yepapu āna, popiye mujāā baigarā. Peeropu marí caũrō capũnirōrēā bairo roro popiye netōrō mujāā baigarā. ⁵⁰Moa caocarije ñujāñuña. Moa caocae tie roque ñerē áti masiētĩña camasārē. Bairi moa caocarije capeticoausapata, ñe ũnie puamerē ñuētĩña. Mujāā, yu cabuerā moa caocarijere bairo ānajēcusa. Āmeo juátinemoña. Tunu bairoa jicā yericunarē bairo ānajēcusa,” na í quetibujuyupu Jesús.

Jesús enseña sobre el divorcio

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 ¹Bairo atiere cū caĩquetibujuro bero, Jesús to Capernaum caāniatacu, Judea yepapu acoásupu. Río Jordán muipu cū cawāmuatí nuğōā puamepu acoásupu. Bairo cū caátó, capāārā camasā cū usayuparā. Bairi cū caátinucūrōrē bairo Dios yaye cū caquetibujunucūrījērē na quetibujuyupu. ²Bairo cū caquetibujuro, quí jēniñarā etayuparā jicāārā fariseo* majā. “Carorije buei átiyami Jesús,” quí busujāgamirā, atore bairo cū jēniñamiñuparā:

“Marí judío majā mena macāācū ni jīcāū ūcū cū majū cū catūgoñarō jūgori cū numorē rocagu, ¿cō cū roca masīcuti?” qūī jēniñañuparā. ³Bairo na caijēniñarō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—¿Dope bairo Moisés ānacū cū roticūñuparī camasārē? —na īñupū.

⁴Bairo cū caīrō, atore bairo qūīñuparā:

—Moisés ānacū atore bairo ī quetibujū cūñañupī: “Ni jīcāū ūcū cū numorē cū carocagaata, atore bairo īrīcā pūrōrē cō cū cajoata, ñurō: ‘Bairo mū cabairoi, mūrē teei, murē yu pitiya,’” ī quetibujū cūñupī Moisés — qūīñuparā fariseo majā Jesure.

⁵Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Mujāā ñicūjāā, mujāārē bairo āmeo mairīqūērē camasīēna na caānoi, na mena macāācū jīcāū ūcū cū numorē carocagaure roro cū caātiere ēñotaesupi Moisés.

⁶Bairua, bairo boesupi Dios caānijūgoripaupure. Ati umurecōore atījūgoņua camasārē átījūgoņ, caūmu carómio cūā na qūēnojūgoyupi Dios.

⁷Bairī jīcāū caūmu carómio mena cū cawāmojiyaata, cū pacua ture witigūmi. Ape wiipu ānigūmi cū numo mena. ⁸Bairo na cabairo, jīcāūrē bairo na īñañami Dios. Jīcā rupaure bairo nīgarāma. ⁹Bairī Dios jīcāūrē bairo cū cacūrīcārā na caānoi, ni jīcāū ūcū na rīcawa masīēcūmi. Na majū cūā āmeo piti masīētīñama —na ī quetibujuyupu Jesús fariseo majārē.

¹⁰Cabero wiipu āna, Jesús cū cabuerā cū caīquetibujuatājere cū jēniñanemoñuparā tunu, masīgarā.

¹¹Bairo na caijēniñarō, atore bairo na īñupū Jesús:

—Ni jīcāū ūcū cū numorē cō rocarī bero, tunu apeo mena

cū cawāmojiyaata, roro majū caānijūgorico mena ācu ātiyami. Dios cū caroticūrīqūērē caāpei majū niñami. “Apeo mū numo mee caācō mena āmericōāña,” cū caīcūrīqūērē cabaibotioñ majū niñami. ¹²Tunu bairoa jīcāō ūcō cō manapure cū rocarī bero, tunu apei mena cō cawāmojiyaata, roro majū āco ātiyamo. “Apei mū manapū mee caācū mena āmericōāña,” cū caīcūrīqūērē cabaibotio majū niñamo —na ī quetibujuyupu Jesús cū cabuerārē.

Jesús bendice a los niños
(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³Cabero tunu aperā na pūnaa cawīmarārē na jeasúparā Jesús tūpu, na pāñarī, Diore na cū jēnibojaáto, īrā. Bairo na pūnaarē na cajeatō īñarī, cū cabuerā puame, “Na jeapéricōāña mujāā pūnaarē,” na īñuparā capacuare. ¹⁴Bairo na caīrō tūgo, asiari atore bairo na īñupū Jesús:

—Yutu puame cawīmarārē na atīrotiya. Na ēñotaeticōāña. Dios cū carotimasīrīpau macāānarē bairo caāna niñama cawīmarā. Narē bairo cayeriñurā jeto ānimasīñama Dios cū carotimasīrīpaupure. ¹⁵Mujāārē carīape ñiña: Ni jīcāū ūcū cawīmau cū catūgoñarōrē bairo Dios mena cū catūgoñatutuaeticōāta, Dios cū carotimasīrīpaure etamasīētīgūmi —na ī quetibujuyupu Jesús.

¹⁶Ī yaparo, cawīmarārē na nemugō, cū wāmorī mena na bui ñīgāpeorī, Diore na jēnibojayupu.

Un hombre rico habla con Jesús
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷Cabero Jesús aperopu cū caápāro jūgoye jīcāū cawāmau cūtū atuetari, cū rūropaturī mena etanumurī qūīroau etayupu. Atore bairo qūī jēniñañupū cawāmau Jesure:

—Cañuu majū cabuei, ¿dope bairo yu átibujioscuti, caroa yeri capetietiere bócaɣu?

¹⁸Bairo cū caĩrō tūgo, atore bairo qūĩñupū Jesús:

—¿Nopēi “Cañuu” yu mi piiyati? Cañuu, jīcāñā niñami, Dios jeto.

¹⁹Merē m̄ masīi Dios camasārē cū caátirocticūrīqūērē: Pajīāētīcōāña camasārē. Carōmio mena roro átiepeeticōāña. Aperā yayere jee rutietīcōāña. Aperārē cabugoroa na ībuitietīcōāña. Tunu ītoeticōāña. M̄ pacu, m̄ paco cūārē nucūbugoya — qūĩ quetībujyurū Jesús.

²⁰Bairo cū caĩquetībujuro tūgo, atore bairo qūĩñupū cawāmau Jesure:

—Cabuei, tie nipetirijere cawīmau ācūpūna, yu átipeyocōā jūgowu — qūĩñupū.

²¹Bairo cū caĩrō tūgo, cū maitūgoñarī atore bairo qūĩ quetībujunemoñupū Jesús tunu cawāmaurē:

—Mai, jīcā wāme m̄ rusacōāña. M̄ cacūgorije nipetirijere nunirepeyocōāña. Tie wapare jeri, cabopacarārē na ricawoya. Bairo m̄ caápa, jōbuiṗu paio nīgaro m̄ cawapatapee. Bairo yu caĩrōrē bairo áti yaparori, yu mena bapacusa — qūĩñupū Jesús.

²²Tiere tūgo, cawāmau p̄ame tūgoñarīqūē pairi acoásúp̄u. Capee apeye ūnierē cacūgou ānirī, Jesús cū caĩrōrē bairo átīgaesup̄u.

²³Bairo cū caátó ĩña, atore bairo na ĩñupū Jesús cū cabuerārē:

—iCamasā apeye ūnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasīrīpaure na caetapee masiriyojāñuña! —na ĩñupū Jesús.

²⁴Bairo cū caĩrō tūgo, tūgo acūacoasuparā cū cabuerā. Bairi atore bairo na ĩnemoñupū Jesús:

—Yu yarā, tūgopeoya: Camasā apeye ūnierē capee cacūgori majā Dios cū carotimasīrīpaure na caetapee masiriyojāñuña. ²⁵Waibacu capai, camello,* āpōā pota oreacaru cū cajā āmewitiata, masiriyojāñuña. Bairo cū caāmewitimasīmiatacūārē, netōjāñurō masiriyoro niña caūmu capee apeyere cacūgou Dios cū carotimasīrīpaure cū caetapee p̄ame roque —na ĩñupū Jesús.

²⁶Bairo cū caĩrō tūgo, cū cabuerā p̄ame nemojāñurō tūgo acūacoasuparā. Atore bairo āmeo ĩñuparā na majū:

—Bairi toroque, ¿ni ūcū cū netōmasīcuti?

²⁷Jesús p̄ame na ĩñarī, atore bairo na ĩñupū:

—Dise ūnie camasā na caátimasīētīē nipetirije Dios cū caátimasīrījē jeto niña —na ĩñupū.

²⁸Bairo cū caĩrō tūgo, Pedro p̄ame bairo qūĩñupū Jesure:

—Jāā Quetiupañ, jāā roque merē nipetirije jāā cacūgorijere cūrī, murē jāā bapacuti usajūgowu —qūĩñupū Pedro Jesure.

²⁹⁻³⁰Bairo cū caĩrō tūgo, bairo qūĩñupū Jesús:

—Ni jīcāñ ūcū yu mena bapacutigu yu yaye caroa quetībujuriquere juquetībujugu, cū ya wiire, o cū bairārē, cū bairā rōmirīrē, cū pacuare, cū pūnaarē, o cū ya yepa cūārē cū caaweyocoápata, narē cū cacūgoro netōjāñurō bócanemogumi tunu ati yepap̄ure ācū cū yaye ūnierē, bairi cū yarā ūna cūārē. Bairi jīcāñrē cū caaweyocoápata, cū netōrō cien bui peoro cārō majū bócanemogumi. Yu yau cū cañnie jūgori aperā popiye cū baio roque cū na caátīmiatacūārē, bairo jeto bócanemogumi cū ya wiirire, o cū bairārē, cū bairā

rōmirirē, cū pacuare, cū pūnaarē, o cū ya yepaa cūārē. Tunu ape um̄recóo caetaro, cūgonemogumi yeri capetietiere. ³¹Apeyera tunu ati rūmūrirē camasā jīcāārā rotimasīmirācūā, caberopu na mena macāānarē na rotimasīētīgarāma. Tunu bairoa ati rūmūrirē camasā jīcāārā rotimasīētīmirācūā, caberopu na mena macāāna capāārārē carotimasīrā majū nigarāma.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³²Cabero Jesujāā Jerusalēpu caāniatī wāāpu ásúparā. Jesús puame cū cabuerā jūgoyere ásúpu. Bairo cū cabairo īña, cū cabuerā tūgocōā maniásuparā. Tunu bairoa nipetirā cū bero causarā uwitūgoñañuparā. Bairo na cabairo īña, Jesús puame cū cabuerā puga wāmo peti rūpore puga pēnirō cānacāū majū camasā watoa caānarē na piijori, atore bairo na īñupū cū cabaipere: ³³“Jerusalēpu marī caátīere merē mujāā masīña. Topu ti macā macāana puame yu, Camasā Jūgocure, yu ñerī, yu jogarāma sacerdote* majā quetiuparārē, bairi Moisés ānacū cū caquetibujucūrīqūērē cajūgobueri majārē. Bairo na caāto, sacerdote majā quetiuparājāā puame yu pajīaroca rotigarāma. Bairo átirotiri yua, judío majā caāmerārē yu nuni rocacōāgarāma. ³⁴Roro ñiepegarāma. Na ūco mena yu eyotu epegarāma. Bairo átiri, roro majū yu bape epegarāma. Bairo yu átieperi, yu pajīā rocacōāgarāma. Bairo yure na caātimiatacūārē, itia rūmu bero caāno yu puame yu caticoagu tunu,” na ī quetibujuyupu Jesús.

Santiago y Juan piden un favor
(Mt 20.20-28)

³⁵Cabero Santiago, Juan Zebedeo pūnaa Jesús tūpu atī, atore bairo qūīñuparā:

—Jāārē cabuei, murē jāā cajēnirī wāme jāārē m̄ caátibojaro jāā boya —qūīñuparā.

³⁶Bairo na caīrō tūgo:

—Ĵñerē mujāā yu caāto mujāā boyati? —na ī jēniñañupū.

³⁷Na puame bairo qūīñuparā:

—Ati yepare m̄ carotimasīrīpau caetaro, mutū jāā m̄ caruirotiro jāā boya. Jīcāū cariape nūgōā, apeī caācō nūgōā jāā m̄ caruirotiro jāā boya. “Jaū,” miwā —qūīñuparā Juan, Santiago mena Jesure.

³⁸Bairo na caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús:

—Mujāā caijēnirījē cabaipere caroaro mujāā masīētīña. Būtioro popiye bairicarore mujāā jēnimiña. Yu puame popiye yu baigu. Yure bairo popiye mujāā cabaiata, Ĵmujāā nucāmasīrāti? —na īñupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

³⁹Bairo cū caīrō tūgo:

—Murēā bairo jāā nucāmasīña —qūīñuparā.

Bairi Jesús puame atore bairo na īnemoñupū:

—Yu cabaiparore bairo popiye mujāā baigarā mujāā cūā. ⁴⁰Baipua, yu majū yure cajūrotiparā, yutu cariape nūgōā, bairi caācō nūgōā caruiparārē na yu besemasīētīña. Yu Pacu puame roque bairo caāniparārē na besemasīñami —na īñupū Jesús Juarē, bairi Santiago cūārē.

⁴¹Cabero Jesús cū cabuerā puga wāmo cānacāū caāna majū, Santiago, Juan mena Jesure na caījēniñañatajere catūgoatana ānirī, na mena

asiajãñuñuparã. ⁴² Jesús puame tiere ñña, cütü na pijori atore bairo na ï quetibujuyupu:

—Merẽ mujãã masiña ati umurecõo macããna na caatiãnierẽ. Ati yepa macããna Diore caïroaena quetiuparã reyre bairo caãna tutuaro mena rotiepeyama na roca macããnarẽ. Popiye na baio joroque na rotiepeyama.

⁴³ Mujãã puame roquere tore bairo baietirotiya. Bairo puame bairotiya mujããrẽ: Mujãã mena macããcũ, caãnimajũürẽ bairo caãnigau, mujãã roca netõjãñurõ carotimasirẽ bairo ñirotiya. ⁴⁴ Tunu bairoa mujãã mena macããcũ, carotimajũürẽ bairo caãnigau, mujãã ñmurẽ bairo cũ caãmata, ñurõ.

⁴⁵ Yũ, Camasã Jũgocũ, quetiupau majũrẽ bairo yure capaabojararẽ macãũ acú mee yu apú ati yeparure. Camasãrẽ na juátinemoũ acú yu apú ati yeparure. Tunu bairoa yu cararije jũgori camasã na caroriye wapare netõũ acú yu apú — na ï quetibujuyupu Jesús cũ cabuerãrẽ.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Cabero Jericó na caĩrĩ macãpu etayuparã. Bairo ti macãpu caãniatana ti macãrẽ na cawitiro, cũ cabuerã Jesús berore usayuparã. Capããrã camasã cũã cũ bero usayuparã. Bairo na caátó, jicãũ cacaapee ñnaecũ Bartimeo cawãmecucũ, Timeo macũ maa tũpu dinerore jeni ruiyupu. ⁴⁷ Cũ, cacaapee ñnaecũ puame, “Jesús Nazaret macã macããcũ netõácú baiyami,” na caĩrõ tũgori, busurique tutuaro mena atore bairo qũĩ joyupu Jesure:

—¡Jesús, David ñnacũ pãrãmi, bopacooro ññaña!

⁴⁸ Bairo cũ caĩrõ, capããrã camasã puame cũ tutiyuparã, cũ awajaeticõãto, irã. Bairo cũrẽ na caĩmiatacũãrẽ, butioro jãñurĩ awajanemoñupũ tunu:

—¡David ñnacũ pãrãmi, bopacooro ññaña!

⁴⁹ Jesús puame bairo cũ cañawajarijere tũgori tuanucãñupũ. Tuanucãrĩ yua, “Cũ pijoya,” na ññupũ Jesús cũta caãnarẽ.

Bairo cũ capiirotiro tũgo, bairo qũĩñuparã to macããna cacaapee ñnaecũrẽ:

—Tũgoñarĩquẽ paieticõãña. Wãmũnucãrĩ asá Jesutu. Murẽ pii átiyami.

⁵⁰ Bairo na caĩrõ tũgo, cacaapee ñnaecũ puame jicoquei cũ jutiro cabuimacããtõrẽ wërocacũrĩ, pati wãmũnucã acoásũpu Jesús tũpu.

⁵¹ Bairo cũ caetaro ñña, Jesús puame: —¿Ñerẽ mu yu caáto mu boyati? — qũĩ jeniñañupũ.

Bairo cũ caĩjeniñarõ tũgo, bairo qũĩñupũ cacaapee ñnaecũ Jesure:

—Yũ Quetiupau, cañnamasiẽcũ ñnirĩ ññamasigaya tunu —qũĩñupũ.

⁵² Bairo cũ caĩrõ tũgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús Bartimeorẽ:

—Tunu ácũja mu ya wiipũ. Yũ mena mu catũgoñatutuarije jũgori mu caapee ñnamasiõ joroque mu yu átiya.

Bairo cũ caĩrõ, jicoquei ñña masicoasupu yua. Bairo ñña masĩrĩ bero, maapu Jesús berore usa ásũpu Bartimeo cũã yua.

Jesús entra en Jerusalén

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 ¹ Bairo Jerusalén tũpu cõñaãna yua, Betfagé, Betania na caĩrĩ macããrẽ, Olivo buro tũre etayuparã Jesujãã. Bairo etarã, Jesús puame cũ cabuerã pugarãrẽ macãpu na ájũgorotiyupu. ² Atore bairo na ï joyupu:

—Ánãja ato riape caãni macããcãpu. Topũ etarã, jicoquei burro* jiyãnucõrĩcũrẽ cũ mujãã bócarãrã.

Cū, burro puame mai camasā na capesañacē nīgumi. Cūrē cū ōwārī, cū mujāā neapá yu tɔpɔ. ³Bairi tunu aperā mujāārē, “¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati?” na caīta, atore bairo na mujāā iwā: “Marī Quetiupau cū boami. Yoaro mee mujāā tunuogumi tunu mujāā burrore,” na mujāā iwā —na ī joyupu Jesús.

⁴Bairo cū caīrō tūgo cū cabuerā puagarā puame acoásuparā. Bairo áná yua, burrore cū bócauparā. Wii jopetu maa tūni na cajiyanucōātacure cū bócauparā. Cū bócaetari yua, cū ōwāñuparā.

⁵Bairi burrore na caōwārō īnarī, to macāāna jīcāārā atore bairo na īñuparā:

—¿Nerē mujāā átiyati? ¿Nopēirā cū mujāā ōwāñati?

⁶Bairo na caīrō tūgo, Jesús cū cabuerā puame Jesús na cū caīrotiatatore bairo na ī yuyuparā to macāānarē. Bairo na caīyuro, burro uparā puame, “Toroque cū neánája,” na īñuparā. ⁷Bairo Jesutu burrore na cane etaro yua, na jutii, cabui macāājērē, burro buire peoyuparā. Bairo na caáto, Jesús puame burro buipu wāmu peayupu. Bairo cū buipu pesari yua, ásupu Jesús Jerusalēpu.

⁸Bairo cū caátō, to macāāna capāārā camasā na jutii cabui macāājērē esocūñuparā maa cū caátí wāārē.

Aperā maatu macāājē pepūi queeri ūnierē patanerī Jesús jūgoyere piticū jūgoyuparā, Jesure qūiroari useanirā.

⁹Bairo bairā, nipetiro Jesús jūgoye macāāna, cū bero macāāna cūā busurique tutuaro mena atore bairo qūi basapeo jūgoyuparā:

—iÑumajūcōāña! iJesús, Dios cū cajou marī Quetiupau majū cū caānoi, cūrē marī cabasapeoro ñuñā!

¹⁰iQuetiupau rey David marī ñicū ānacū

cū caānatōrē bairo caroaro to baicōā āmarō! iNipetiro cū marī basapeoroa Dios ūmrecóo macāācūrē! —qūi basapeoyuparā to macāāna.

¹¹Bairo na cabasa āno ūno, etayupu Jesús Jerusalēpu. Topu eta, jāāñupū Jesús Dios ya wii, templo* wiire. Bairo ti wiire jāāñacā, nipetiropu īñapeyocōāñupū Jesús. Īñapeyo yaparo, tocārōā acoásupu Betania macāpu cū cabuerā puaga wāmo peti rɔpore puaga pēnirō caānacū mena, merē ñamicā caānoi yua.

Jesús maldice la higuera sin fruto
(Mt 21.18-19)

¹²Cabusuri rūmu caāno tunucoásupu Jesús Jerusalēpu tunu. Bairo ti macāpu ácú, queya tūgoñañupū.

¹³Bairo queyari, jīcāū yucu higuera* cawāmecutiire yoajāñurōpuā ācū īñajoyupu. Bairo īñajo yua, caricare īñau ásupu. Bairo caricare cū camacāmiatacūārē, capūi jeto nicōāñuparō. Ríca mañuparō.

Carícuti yutea mee āñuparō mai.

¹⁴Bairo tii otei carícamanoi, atore bairo īñupū Jesús ti oteire:

—iAtii tocārōā ríca manigaro yua! Ni ūcū ati rícare ūgaetigumi yua.

Bairo cū caīrījērē cū cabuerā puame tūgoyuparā.

Jesús purifica el templo

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵Cabero Jerusalēpu na caetaro bero, Jesús puame jāāñupū templo* capairi wii, ñubuerica wiire. Ti wiire jāāetari, to macāāna nunirī cawapatari majārē, bairi wapatiri majā cūārē na acurewiyoyo jūgoyupu. Tunu moneda tiirire cawasoari majā mesarire, bairi buare cawapatiri majā ya mesari cūārē tujerecū peyocoásupu. ¹⁶Bairo átiri yua, aperārē apeye ūnierē cūgori,

o pusari, templo wii recomacāpū caánucūrārē na netōárotiesupū Jesús.

¹⁷Bairo áti yaparo, atore bairo na ī quetibujuyupū to macāānarē:

—Dios cū caquetibujuri tutipū bairo īña: “Yū ya wii ati ūmurecōo nipetiro camasā na cañubueri wii, ñubuerica wii majū nigaro,” īña. Bairo caīquetibujumiatacūārē, mujāā puame apeye aruare bairo mujāā átiya. Camasārē jeruti nunirī majārē bairo caāna ānirī jerutiri majā na caāni wii, ūtā wiire bairo mujāā átiya ati wii, Dios ya wiire —na ī quetibujuyupū Jesús.

¹⁸Bairo cū caīquetibujurijere tūgorā, sacerdote* majā quetiuparā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā, “¿Dope bairo átiri cū marī pajīārāati?” āmeo ī busupēni jūgoyuparā na majū. Mai, cū uwiuparā Jesure, nipetiro camasā Jesús yaye cū quetibujurijere caroaro cū na catūgousacōā maniátie jūgori. ¹⁹Cabero canaioatīpau caāno īña yua, Jesús cū cabuerā mena ti macā Jerusalērē witicoásúparā.

La higuera sin fruto se seca (Mt 21.20-22)

²⁰Cabusuri rūmū caāno higuera yucūtu netōásúparā. Bairo áná, higuera yucūre canūcōrīpua cajīni yasiatacure īñajoyuparā. ²¹Bairo na cañajoro, Pedro puame Jesús cū caīrīqūērē tūgoñabocari, atore bairo qūīñupū Jesure:

—Yū Quetiupau, īñajoya. Jicū, “Tocārōā rīca manigaro,” mū caīñaatacū puame merē jīnicuupa —qūīñupū.

²²Bairo cū caīrō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús cū cabuerārē:

—Dios mena tūgoñatutuaya.

²³Cariape mujāārē ñiña: Ni jīcāū

ūcū atii ūtāūrē etari, “Wāáti rīa capairiyapū etanūcārōjā,” cū caīata, cū caīrōrēā bairo baibujoro tii ūtāū puame. “Yū caīrōrē bairo baicoagaro,” puḡani cārō tūgoñarī mee, cariape cū caītūgoñatutuacōāta, cū caīrōrēā bairo baigaro yua.

²⁴“Yū cajēnirōrēā bairo jogūmi Dios,” cariape ī tūgoñatutuacōāña. Bairo mujāā caītūgoñatutuacōāta, nipetiri wāme cū mujāā cajēnirījērē mujāā jomajūcōāgūmi. ²⁵Tunu bairoa Diore mujāā cajēnīparo jūgoye, aperā camasā mena roro mujāā caátaje caāmata, na mena mujāā cabūsuqūēnorō ñiña, marī Pacū Dios ūmurecōopū caācū cūā roro mujāā caátajere mujāā cū camasiriyobojaparore bairo īrā. ²⁶Bairo roro mujāārē na caátajere na mujāā cabūsuqūēnoeticōāta roque, marī Pacū Dios cūā roro mujāā caátajere mujāā masiriyobojatigūmi.

La autoridad de Jesús (Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷Tipau bero etayuparā tunu Jesujāā Jerusalērū. Bairo etarā, templo* wiipū jāāñuparā. Bairo Jesús puame topū cū cañesēā ānitoye, sacerdote majā quetiuparā, aperā Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā, aperā judío majā cabūtoa camasīrī majā cūā cūtu etayuparā. ²⁸Bairo cūtu etari, atore bairo qūī jēniñañuparā Jesure:

—¿Noa ūna na carotiro mena bairo mū átīati ñamicā mū caátīatajere?

²⁹⁻³⁰Bairo na cajēniñarō tūgo, atore bairo na īñupū Jesús fariseojāārē.*

—Yū cūā mujāārē jīcā wāme yū jēniñagū. Cariape yū mujāā yūwa: ¿Ni ūcū camasārē cū bautiza* rotijoyupari Juan ānacūrē? ¿Dios, o camasā puame cū na bautiza rotijoyupari? Tiere cariape yū mujāā caīquetibujaata, yū

cūā cariape mujāārē yu quetibujugu, “Noa ūna na carotiro mena bairo yu átiya,” mujāā nīgu —na īñupū Jesús.

³¹Bairo cū caĩrō tūgo, yasioroaca āmeo busuyuparā na majū cūrē na caĩyupere: “¿Nopē bairo cū marī yurāati? ‘Dios puame cū bautiza rotijoricūmi Juarē,’ marī caĩata, ‘Toroque, ¿nopēĩrā Juan ānacū cū caquetibujuriquere cariape mujāā tūgoeti?’ marī ībujoumī.” ³²Tunu bairoa, ‘Camasā puame cū bautiza rotijoricarāma Juarē,’ marī ī masiētīna, marīrē tutirema ĩrā,” yasioroaca āmeo ī busuyuparā. Mai, camasārē na tūgoña uwiyuparā. Na, nipetiro camasā puame, “Juan, Dios cū caquetibujurotjoricu āmi,” ĩ tūgoñarāma. ³³Bairi, “Jāā masiētīna Juarē cabautiza rotijoricure,” quīñuparā fariseo quetiuparājāā Jesure.

Bairo na caĩrō tūgo, Jesús puame bairo na īñupū:

—Caripe yu mujāā yuetiya. Bairi yu cūā, “Noa ūna na carotiro mena tore bairo yu átimasīna,” mujāārē nī quetibujuetigu —na īñupū.

La parábola de los labradores malvados

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 ¹Ī quetibujū yaparo, ati wāme ĩcōñarī na quetibujū jūgoyupū Jesús. Atore bairo na īñupū: “Āñupū jīcāū wese upau. Cū puame use wesere quēnoñupū. Bairo ti wesere ote yaparo, cū wesere jānía ēnotayupū ūtā rupaa mena. Áti yaparo, use ocore na canumuparo cūārē quēnoñupū. Áti yaparo, na cacoteri wii caūmuarī wii, torre cūārē quēnoñupū. Bairo quēno yaparorī bero, acoásupu cayoaropu. Mai, águ jūgoye, cū wesere wasocūñupū aperā paari majārē, wapatagu. ²Cabero yua, use cabutiri

yutea caetaro masīrī, cū ūmu jīcāūrē cū joyupu cū ya wesere cū cawasoricarā tūpu. Cūrē na cawasorique wapare bou, cū joyupu, tie wapare cū jeatībojaáto, ĩ. ³Bairo cū ūmūrē cū cajomiatacūārē, wese paari majā puame, cū caetaro cū quēñuparā. Bairo cū quērī, nē ūnie mácū cū átitunuo joyuparā. ⁴Tunu ti wese upau puame apeī cū ūmūrē cū joyupu. Cū cūārē torea bairo cū ásuparā. Roro cū átieperi, cū ruoaire ríí witio joroque cū payuparā. ⁵Cabero ti wese upau apeī cū ūmūrē cū joyupu tunu. Bairo topu cū caetaro, cū pajīā rocacōñuparā ti wese cacoteri majā yua. Cabero capāārā na jonemomiñupū tunu. Bairo topu na caetaro, ti wesere cacoteri majā puame jīcāārē na quēñuparā. Aperārē na pajīā recōñuparā.

⁶“Bairo na caáto bero, jīcāūā rusayupu yua, cū macū butiro cū camai majūū jeto. Bairo bairi ti wesepu cū joyupu, atore bairo ĩ tūgoñarī: ‘Cū roquere cū nucūbubogubujorāma, yu macū cū caānoi.’” ⁷Bairo cū caītūgoñamiatacūārē, wese paari majā puame ti wese upau macū cū caatóre ĩñarī, āmeo ĩñuparā: ‘Atíyami ati wese upau macū. Cūā niñami cū pacu cū cariaro bero ati wesere cacūgousapau. Bairi cū marī pajīārocacōāto. Bairo marī caápata, ati wese uparārē bairo marī tuagarā,’ āmeo ĩñuparā na majū. ⁸Bairo caĩrā ānirī na caĩrōrēā bairo ásuparā. Ti wese tūnipu cū ñeowa átī, cū pajīā rocacōñuparā,” na ĩ quetibujuyupu Jesús.

⁹Bairo ĩ quetibujū yaparo, atore bairo na ĩ jēniñupū cū caĩrījērē catūgori majārē: “¿Dope bairo ácūmi mujāā ĩ tūgoñafati cū macūrē na capajīārocaro bero ti wese upau puame? Bairo átigūmi: Topu á, ti wese paari majārē na pajīā recōāgūmi. Bairo

na átireri bero, aperārē cū wesere coteroticūgumi,” na īnupū Jesús cū caīrījērē catūgori majārē.

¹⁰Ī quetibujū yaparo, atore bairo na īnemoñupū tunu: “¿Atie quetibujucūrīqūērē mujāā īnaetinućūñati Dios yaye busurica tutipū? Mujāā masirā. Bairo īña:

‘Ūtā mena cawīi qūēnorī majā jīcā ūtāārē na caboetimiatacūārē, tia puame caānimajūrīcā nigaro. Tia camanicōāta, wii manibujoricaro.

¹¹Dios puame bairoa ásupi. Bairo cū caátore īnarā, marī tūgoña useaniña,

ī quetibujūya Dios yaye busurica tutipū,” na ī quetibujuyupū Jesús tia ūtāārē bairo cū cabairijere.

¹²Bairo cū caīquetibujuro tūgo, to macāāna puame masicōāñuparā Jesús cū caīrījērē. “Marī puame tia ūtāārē carocari majārē bairo marī āniña. Bairi marīrēā īgu īcūmi Jesús,” ī tūgoñañuparā. Bairo ī tūgoñamasirī jicoquei Jesure cū ñegamiñuparā. Bairo cū ñegamirācūā, cū ñemasīēsuparā, camasārē na uwirā. Bairi tocārōā jānarī acoásuparā.

El asunto de los impuestos
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³Cabero tunu fariseo* majā jīcāārā bairi Herodes yarā cūārē Jesutu na joyuparā, “¿Dope bairo rorije cū busuo joroque marī ānaati? Bairo roro Jesús cū cabusuata, cū marī busujā masīgarā,” īrā. ¹⁴Bairi na cajoatana Jesús tūpū etarā, atore bairo qūī jēniñañuparā:

—Cabuei, jāā masīña merē mu caātīānierē. Mua, caroaro cariape minucūña. Aperā roro na cabaurije, aperā caroaro na cabaurije jūgori mee

na miñabeseya. Mua, cariapea Dios marīrē cū caānirotiricarorea bairo mu bueya. Bairo cabai ānirī, ¿dope bairo mi tūgoñañati romano* majā marīrē na carotirijere? ¿To ñuñati quetiupau emperadore* camasā yaye dinerore jeri, jāā cajoata, o to ñueticuti? —qūī jēniñañuparā.

¹⁵Jesús puame roro na caītūgoñarījērē masicōārī, atore bairo na īnupū:

—¿Nopēīrā, “Roro qūīáto,” caīrārē bairo yu mujāā ī jēniñañati? Jau, yure joñijate moneda tiire, caroaro marī caīñaparore bairo īrā —na īnupū.

¹⁶Bairo na canunirō, atore bairo na īnupū:

—¿Noa riapé to tusayati, ti moneda tiicapure? Tunu bairoa, ¿noa wāme woaturique to tusayati? —na ī jēniñañupū Jesús.

Bairo cū caīrō, na puame īnuparā:

—Emperador quetiupau ya wāme, bairi tunu, cū riape tusaya ti tii moneda tiicapure —qūīñuparā.

¹⁷Bairo na caīquetibujuro, atore bairo na īnemoñupū Jesús tunu:

—Toroque emperador quetiupare cū yaye caānierē cūrē cū tunuojoya. Tunu bairoa Dios yaye caānierē Diore cū jonucūña —na ī quetibujuyupū Jesús fariseojāārē.

Bairo cū caīrō tūgorā, cū caīquetibujurijere tūgo acuaacoasuparā.

La pregunta sobre la resurrección
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸Cabero jīcāārā saduceo* majā na caīrā qūīñarásuparā Jesure. Mai, saduceo majā puame atore bairo caītūgoñarī majā āñuparā: “Camasā cariacoatana, nopē bairo catitunu masīēnama,” ī tūgoñañuparā. Bairi atore bairo qūīñuparā Jesure:

¹⁹—Cabuei, Moisés ānacū atore bairo marīrē ī woacūñañupū tirūmupure: “Ni

jicāũ ucũ cawāmojiyaricũ cũ numo mena pūnaa mácũā cũ cariacoopata, cũ ānacũ bai puame cũ buiacore cõ cũ wāmojiyaáto. Bairo cũ caáto, cũ pūnaa caāniparā puame cũ ānacũ pūnaarē bairo ānibujiorāma,” icũñupĩ. ²⁰Tiere mu masĩ. Bairi ape wāmerē icõñarĩ jāā quetibujyupa mai: Āñuparā jicāni, jicā wāmo peti puga pēnirõ caānacũā majũ jicāũ pūnaa. Bairi cajūgocu puame wāmojiya jūgoyupũ. Cabero pūnaa mácũā riacoásúpũ. ²¹Bairi cũ ānacũ bai puame cũ buiacore wāmojiyayupũ tunu. Cabero pūnaa mácũā riacoásúpũ cũ cūā. Tunu bairoa cũ ānacũ bai ape puame cũ buiacore wāmojiyayupũ tunu. Cabero cũ cūā riacoásúpũ pūnaa mácũā. ²²Bairi bairo jeto baiyuparā nipetiro na ānana bairā, aperā cūā. Bairo nipetiro cõ mena numocutimirācūā, cõ mena pūnaa mána jeto riapeticoasuparā. Cabero na ānana numo caānimirĩcõ cūā riacoásúpo. ²³Bairo ati yepapũ nipetirā numo caānacõ ānirĩ yua, cariaricarā tunu na cacatiropũ na caāno, ĩni numo majũ cõ ānicuti? —qũĩ jēniñañuparā saduceo majā Jesure.

²⁴Bairo na caijēniñarõ tūgo, atore bairo na ĩ quetibujyupũ Jesús:

—Mujāā, saduceo majā, Dios yaye cũ caquetibujycũrĩqũē, bairi cũ tutuarije cūārē mujāā tūgoña mawijiacoaaya, bairo irā. ²⁵Ape umurecõore caũmua, carõmia cūā catiri caetaparā puame numo manigarāma. Ángelea majā, umurecõo macāāna na caānorē bairo nigarāma. ²⁶Apeyera tunu mujāārē yũ quetibujyupũ: Cariacoaana nimirācūā tunu na cacatirore Moisés ānacũ cũ caquetibujywoacũrĩcā tutipũ mujāā ĩñætinucũñati ati wēērē. Ti tutipũ yucu ũmirõcūā caũpetietiiire cũ caquetibujyuricapaupũ atore bairo ĩ woatuyupi Moisés: “Yua, yũ āniña

Abraham, cũ macũ Isaac, bairi cũ macũ Jacob quetiupau caānacũ,” ĩñupĩ. ²⁷Bairo cũ cairõĩ, marĩ masĩña: iDios puame cayasirā ānana ũna quetiupau mee niñami! Cacatirā majũ quetiupau roque niñami. Tiere mujāā tūgoña mawijiacoaaya —na ĩ quetibujyupũ Jesús saduceo majārē.

El mandamiento más importante

(Mt 22.34-40)

²⁸Bairo na caāmeo busupēnirĩjērē catūgoatacũ jicāũ Moisés ānacũ cũ caroticũrĩqũērē cajūgobuei puame bairo Jesús caroaro cũ caiquetibujyuro tūgori, Jesutu etayupu. Bairo cũtu eta, atore bairo qũĩ jēniñañupũ Jesure:

—Cabuei, Moisés ānacũ cũ caroticũrĩqũē mena macāājē, ĩdise puame caānimajũrĩjē cũ caroticũrĩqũē to āniñati? —qũĩ jēniñañupũ.

²⁹Bairo cũ caijēniñarõ tūgo, atore bairo qũĩñupũ Jesús caũmurē:

—Moisés ānacũ cũ caroticũrĩjē mena macāājē cabuijñañurõ netõrõ carotirije atore bairo niña: “Tūgoya mujāā Israel macāāna. Dios marĩ Pacu jicāũ niñami. Apei maniñami. ³⁰Bairi mujāā caātianie nipetirije mena cũ maiña. Tunu bairoa mujāā yeripu, mujāā catūgoñarĩjē nipetirije mena cũ maiña. Tunu bairoa mujāā catutuarije nipetirije mena cũ maiña.” ³¹Atie rocajñaurĩ cũ caroticũrĩqũē torea bairo jñaurĩ niña tie cūā. Bairo ĩña: “Mujāātu macāāna cūārē mujāā rupaure mujāā camairõrēā bairo na maiña.” Tie Moisés ānacũ cũ caroticũrĩqũē tocānacā wāme netõrõ caānimajũrĩjē niña. Ape wāme tie netõrõ caānie maa —qũĩ quetibujyupũ Jesús cajūgobueire.

³²Bairo cũ cairõ tūgo, qũĩñupũ Jesure:

—Cabuei, cariape miña. Mu caiquetibujyurijere bairo baiya: Dios

marí Pacu jicãũ niñami. Apei maniñami. ³³Marí caátianie nipetirije mena cū marí maigarã. Tunu bairoa marí yeripu, marí catūgoñarijē nipetirije mena cū marí maigarã. Tunu bairoa marí catutuarije nipetirije mena cū marí maigarã. Marítu macãana cūãrē marí rupaure marí camairōrēã bairo na marí maigarã. Tie puame marí catūgopeoro, waibutoa rii altapu* marí cajomugō jonucūrijē tocānacã wāme netōrō caānimajūrjē niña —qūñupū.

³⁴Jesús puame caroaro cū cayuro tūgo, atore bairo qūñupū:

—Petoaca rusaya Dios cū carotimasīrīrapu mū caetapee.

Bairo cū caīrō bero yua, cū jēniña uwiri, ni jicãũ ūcū cū jēniñanemoesupū.

¿De quién descende el Mesías?

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵Bairo Jesús Dios ya wii templo* wiipū camasārē na bueācū, atore bairo na iñupū cūtu caānarē:

—¿Dopēirā Moisés ānacū cū caroticūrijē cājūgobueri majā puame, “Mesías,* ‘Dios cū cajou,’ na caīrē David ānacū pārāmi ānigūmi” na ī quetibujunucūñati? ³⁶David ānacū puame Espiritu Santo cūrē cū camasīōrijē jūgori, atore bairo ī woatuyupi:

‘Dios puame yu Quetiupaure atore bairo qūwī:

“Ato ruiya cariape nūgōã puame mai.

Mū pesua caānanarē na yu canetōnucārō bero, mū puame na mū rotimasīgu,”

iñupī David ānacū, Dios cū caīrīqūērē.

³⁷Bairo Mesíare, “Yu Quetiupaure,” cū caīmiatacūārē, ¿dope bairo cū

pārāmi majū cū ānibujocuti? —na ī jēniñañupū Jesús cūtu caānarē.

Na puame capāārā āñuparā cū yaye quetibujuriquere useanirīqūē mena catūgousarā.

Jesús acusa a los maestros de la ley

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Bairo Jesús camasārē na quetibujūcū, atore bairo na iñupū: “Moisés ānacū cū caroticūrijē cājūgobueri majā na caātianierē tūgoñamasīña: Na puame jutii cayowerijere jāñajesoyama. Bairo cajāñarā ānirī plazapu* na caānesēata, nipetiro camasā nūcūbugoricaro mena na cajēnirōrē bonucūñama. ³⁹Tunu bairoa ñubuerica wiiripu na caápata, caroapaure jetore ruiganucūñama. Tunu bose rūmū caāno narē na capiata, caroapaure ruiirī ūgaganucūñama. ⁴⁰Tunu bairoa cawapearā rōmirī ya wiirire ēmanucūñama. Tunu yoaro Diore cū jēniñubue tonucūñama. Na puame roque aperā netōjāñurō popiye tāmugarāma.”

La ofrenda de la viuda pobre

(Lc 21.1-4)

⁴¹Jicā rūmū templo wiipū ācū, camasā na yaye dinerore na cajāñnucūrī patatu ruiyupu Jesús. Bairo totu ruiācū, ti patapu na dinerore jori majārē na iñajoyupu. Capāārā āñuparā paio cadinerocuna. Na puame dinero jāāricā pataripu na yaye dinerore jāārā ásuparā. ⁴²Na bero cawapeao cabopacao cūã jāññupō puga moneda, cobre* tiiriacarē, cacūgoeco majū nimiocūã. ⁴³⁻⁴⁴Bairo cō caāto iña, atore bairo na iñupū Jesús cū cabuerārē:

—Ānoa cadinero cūgonetōōrā ānirī narē catuarijere, dinerore na cajāñnucūrī patapu jāññama. Atio

cawapeao pñame cabopacenetōō
ānirī, cō cacūgomirijē nipetirijere
jāācōāñamo. Bairi cariape mujāārē
ñiña: Dios cū caññajoro atio pñame
cadinero cūgorā netōōjāñurō jāāñamo
—na ĩñupū Jesús.

**Jesús anuncia que el templo será
destruido**

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 ¹Cabero templo* Dios ya wii
cañniatacū ti wiire witicoásúpñ
Jesús. Bairo cū caátó, jīcāñ Jesús cū
cabuei atore bairo qūññupū:
—¡Cabuei, nocārō caroa wii majū
to āñiñati ati wii! Paca ūtāpāñrī ñiña.
Ati wii, caroa wiuro majū nicōāña —
qūññupū Jesure jīcāñ cū cabuei, templo
wiire ĩñarī.

²Bairo cū cañrō tūgori, atore bairo
qūññupū Jesús cūrē:

—Ati wii paca ūtāpāñrī ũnie
nipetirijere miñña. Cariape miña:
Jīcā rūmñ, ati wiire roro na caátipa
rūmñ caetaro, jīcā ūtāā ũno bui
tuticūti pesaricaro manopñ átīyasio
rocacōāgarāma ati wiire —qūññupū
Jesús cū cabuei jīcāñrē.

Señales antes del fin

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Cabero Olivo buropñ acoásúparā
Jesujāā. Mai, Olivo buro Dios ya
wii templo jīāme āñuparō. Bairo ti
buropñ na caetaro, topñ ruiyupñ
Jesús. Bairo cū caruiro, aperā na
camano, cū cabuerā Pedro, Santiago,
Juan, Andrejāñ pñame atore bairo
qūññiññuparā Jesure: ⁴“Cabuei,
¿nocārōpñ to bairoati atie mñ carīñjē?
¿Dope bairo merē, ‘Jesús cū carīñqūē
etaro baiya,’ jāā ĩ masīrāñti?”

⁵Bairo na caññiññarō tūgori, atore
bairo na ĩñupū Jesús: “Caroaro majū
mujāā tūgoñamasīgarā, jāāpñ jāā

ĩtoecore, ĩrā. ⁶Capāārā atīgarāma
ĩtoñesēārī majā. Atoe bairo ĩgarāma:
‘Yua, Mesías* yñ āñiña Dios cū cajou,’
ĩgarāma. Bairo na ĩrī, camasā
capāārārē na ĩtoagarāma.

⁷“Tunu bairoa mujāā queti tūgogarā:
‘Camasā aperopñ cūārē āmeo pajīārā
átīuparā.’ Bairo na caátie quetire
tūgori, tūgo acuaeticōāña. Ati
umurecōo capetiparo jūgoye bairoa
cabaijūgoyecūtipee ñiña bairopñ.
Bairi tūgo acuaeticōāña. ⁸Ti yutea
caāno jīcā yepa macāāna, ape yepa
macāāna mena āmeo pajīāgarāma.
Tunu bairoa jīcā macā macāāna,
ape macā macāāna mena āmeo
pajīāgarāma. Tunu tutuaro mena
ati yepa cūā yuguigaro nipetiropñ.
Apeye aua riarique atīgaro. Jīcāō
carōmio bairirupñ caācō cō macū
cū cabuiari rūmñ capūñirō tūgoñarī
cō cawisiojūgoriquere bairo ñiña
ati umurecōo cabaípee mujāārē yñ
caquetibujerije.

⁹“Diore cañroaena na caátīñierē
tūgoñamasacatiya. Mujāārē roro
átīgarāma. Mujāārē ñerī, popiye
mujāā baio joroque mujāā
átīgarāma. Quetiuparā tūpñ mujāārē
neāgarāma, to macāāna mujāārē na
caññabeseparore bairo ĩrā. Aperā cūā
sinagogas,* na cañubueri wiiripñ
mujāā bape epegarāma. Tunu yñ
yarā mujāā caāno jūgori na pñame
mujāārē roro na catutiparore bairo
ĩrā, quetiuparā gobernadores,* bairi
quetiuparā reyes* tūpñ cūārē mujāā
neāgarāma. Bairo na caátimiatacūārē,
na ũnarē yñ yaye quetire nemojāñurō
mujāā quetibujñ masīgarā bairāpñ.
¹⁰Atie caroa queti cūā ati umurecōo
capetiparo jūgoye nipetiropñ
cajesapeticoa jūgoyecūtipee ñiña
bairopñ. ¹¹Bairi quetiuparā tūpñ
roro mujāārē na caneátó, ¿Dope

bairo na marí írãati?’ í tũgoña macãeticõãña. Tipau caetaro ñña, Dios puame mujãã caïmasípeere mujãã jogumi. Mujãã catũgoñamasírĩjẽ mena mujãã quetibujuetigarã. Marí Pacu Dios mena macããcũ, Espiritu Santo cũ camasĩorĩjẽ jũgori roque mujãã quetibujugarã camasãrẽ. ¹²Tipau caãno, jĩcãũ pũnaa caãna nimirãcãã, ãmeo busujãbuitirecõãgarãma. Bairo ána, gobiernorẽ na ñerotiri na pajĩãrerotigarãma. Tunu apeí cũã cũ macũrẽ torea bairo cũ átírotigumi. Tunu jĩcãũ pũnaa na pacuare boetiri, na pajĩãrerotigarãma. ¹³Bairi yua, ati umurecõ macããna nipetiro mujããrẽ ññategarãma, yu yarã mujãã caãnoi. Baiyua, ni ùcũ mujãã mena macããcũ yu yaye jĩcã wãmeacã ùnorẽ cũ cajãnaeticõãta, cũ netõgumi Dios.

¹⁴“Bairi mujãã puame Dios ya wiire nocãrõ caroapãure moecũ carõu majũ topũ cũ caãnierẽ ñnarã, atore bairo mujãã í tũgoñamasĩgarã: ‘Merẽ ati macã yasigaro baiya.’ (Mujãã, atie yu ya pũrõrẽ caññabuerã puame tũgopeoya yu yaye, yu caquetibujurijere.) Bairo cabairo, Judea yepa macããna ùtã yucũpu na ruti ápãro. ¹⁵Tunu bairoa jĩcãũ ùcũ cũ wii, cabuimacã arũaru cũ caãmata, ruiatĩri cũ apeyere, ape arũaru caãnierẽ cũ jei ápéricõãto. Cariape cũ ácoa ápãro. ¹⁶Tunu bairoa cũ, wesepũ caãcũ cũ jutii ùnierẽ bomiicãã, cũ jetunuw apéricõãto cũ ya wiipũ. ¹⁷¡Carõmia bairirupau caãna popiye netõõrõ baigarãma! íTunu bairoa, caũpũrããcãrẽ, capũnaacũna cũã popiye netõõrõ baigarãma ti rũmurẽ! ¹⁸Bairi Diore cũ jẽniña, mujãã carutiripau camasĩriyoeti rũmu to caññiparore bairo írã. Cawãma pue yutea caãno to cabaietiparore bairo írã, Diore cũ jẽniña. ¹⁹Ti rũmurẽ roro ati yepãure

bairique nigaro. Dios cũ caatijũgori rũmu bero tocãnacã rũmurẽ netõrõ popiye bairicapau nigaro ti rũmu caetaro. ²⁰Bairi Dios puame ti rũmu roro cabairijere cũ cajãnarotieticõãta, camasã nipetiro riapeticoabujiorãma. Bairo na cariapeticoamiatacããrẽ, mujãã, cũ cabeserãrẽ mairi roque, peeti yutea ùno popiye mujãã cabaipa rũmurẽ átí ññotabojagumi.

²¹“Bairi ni jĩcãũ ùcũ, ‘Mesías, Dios cũ cajou puame ati macãpu etaupũ,’ o ‘Ji macãpu etaupũ,’ cũ caĩata, cariape cũ mujãã tũgoetigarã. ²²Caĩtopairã capããrã átigarãma. ‘Yua, Mesias yu ãniña,’ o ‘Yua, profeta* yu ãniña,’ caĩrã átigarãma. Capee átijẽõogarãma, camasã ricaati na catũgousaparore bairo írã. Mujãã ùna, Dios cũ cabesericarã cũãrẽ ítomigarãma. ²³¡Bairi masacatiya yu yarã! Merẽ mujãã tiere mujããrẽ yu quetibujũ jũgoyetiya,” na í quetibujũyupũ Jesús.

El regreso del Hijo del Hombre

(Mt 24.29-35,42,44; Lc 21.25-36)

²⁴Í quetibujũ yaparo, atore bairo na í nemoñupũ tunu: “Camasã roro majũ na cabairi yutea capetiro bero, muiipũ umurecõ macããcũ naitĩãcoagumi. Ñami macããcũ cũã bauetigumi. ²⁵Ñocõã, umurecõore caãnimiatana cũã ñãsoagarãma. Bairo bairã, umurecõ macããna nipetirã yugui ñãsoagarãma. ²⁶Tocãrõã yu, Camasã Jũgocu, buseriwo watoaru nocãrõ yu catutuarije mena, bairi yu caasiyabatorije mena yu caatõre ññajogarãma. ²⁷Bairo yu caatõre na caññajoro yua, yu ùmua, ángelea* majãrẽ nipetiropu na yu árotiga. Bairi ati umurecõ macããna nipetiropu cañnarẽ na ñẽõogarãma yu cabesericarã puamerẽ,” na í quetibujũyupũ Jesús.

²⁸Ī quetibujū yaparo, ati wāmerē ĩcōnarī na ĩnemoñupū tunu: “Mai, higuera* yucure mujāā masīña.

Ti yucu cawāma pūū cawasoaro ĩñarā, ‘Merē cūma cōnarō baiya,’ mujāā ĩ masīña. ²⁹Torea bairo mujāārē yu caquetibujurijere bairo cabaietaro ĩñarā, ‘Merē Jesús ati yepapu nemo cū catunuetaparo cōnarō baiya,’ mujāā ĩ masigarā.

³⁰Cariape mujāārē ñiña: Mujāārē yu caquetibujurije baipecticoagaro ti yutea macāāna na cariparo jūgoye.

³¹Tunu bairoa ati umurecōo, ati yepa cūā yasipeticoagaro. Yu yaye quetibujurique roque petietigaro. Yu cañrōrēā bairo baicoagaro.

³²“Bairopua di rūmu, di hora majū mujāā yu caquetibujurije caetaparore ni jīcāū ũcū masīētīñami. Umurecōo macāāna ángelea* majā cūā masīētīñama. Marī Pacu Dios macū, yu cūā yu masīētīña. Marī Pacu Dios jeto masīñami ti rūmu caetaparore.

³³“Bairi ti rūmu yu caetapa rūmurē mujāā masīētīña. Bairi masacatiya yu yarā. Cacānirārē bairo baieticōāna. Caroaro coteya. ³⁴Ti rūmu caetaparo, jīcāū quetiupau cū cabairiquere bairo ñiña. Cū puame ape yepapu cayoaropu águ jūgoye, cū paabojari majārē na piijori, na cūñupū tocānacāñpūrea cū ya wii macāājē coteriquere caroaro na caquēnobojaraparo bairo ĩ. Ti wii jope cacotei cūārē, ‘Masacatiya, cajerutiri majā jāārema,’ qūī quetibujū cūñupū. ³⁵Cū caátó bero caroaro na caāniyurorea bairo baiya mujāā cūā. Na cūā, ‘Tocārō majū tunu etagumi marī quetiupau,’ ĩ masīēnama. ‘Canaioripau caāno, ñami recomacā caāno, o ābocū cū capiiripau, o cabusuripau bero tunu etabujomi,’ ĩ masīēnama. Mujāā cūā narē bairo masīētīmirācūā, yure cotecōā

ñinucūña. ³⁶Masīā mano yu caatīpaure cacānirārē bairo mujāā añibujiorā, tocānacā rūmua caroaro tūgoñamasīrī yure mujāā cacoteeticōāta. ³⁷Bairo mujāārē yu cañrījērē yu yarā nipetirā cūārē atore bairo mujāā ñiña: ĩCaroaro coteya tocānacā rūmua!” na ĩ quetibujuyupu Jesús.

Conspiración para arrestar a Jesús

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 ¹Merē yua, puğa rūmu rusayuparo bose rūmu, Pascua* na cañrī rūmu, pāārē cawauarije caasua manierē judío majā na caugapa bose rūmu majū. Quetiuparā sacerdote* majā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīquērē cajūgobueri majā puame, “¿Dope bairo camasā na cañnaeto Jesure gobierno cū cañerotio joroque marī átiroticuti?” ámeo ĩñuparā na majū itorique mena, Jesús cū cariarore borā. ²Bairo ámeo ĩrī cūrē na capajīāgamiatacūārē, jīcāārā na mena macāāna atore bairo ĩñuparā: —Bairāpu, Pascua caāno cū marī ñerotimasīēna, “Camasā roro awajari marī tutirema,” ĩrā, ĩñuparā.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Jesús puame tipau caāno Betania macāpu aññupū, carupau boamirīcū Simón cawāmecucu ya wiipu. Bairo ti wii cū caāno, jīcāo carōmio cūtu etayupo. Cō puame caroaruacapu jiraro cajutiñurijē paio cawapacūtiere neasúpo. Bairo Jesús mesapu cū caruiro, carōmio caroa puame tie cajutiñurijērē cū rūpōpu pioeoyupo, Jesure butioro nucūbūgo. ⁴Jīcāārā to caāna puame bairo cō caátó ĩñarā, cō mena asijājññuparā. Atore bairo ĩñuparā:

—Tame, ¿nopēiō paio cawapacutiere bairo cō átireyati? ⁵Apei, tie caboure cō canuniata, paio, trescientos denario* moneda tiiri majū wapa nerī, aperā cabopacarārē na juátinemo masibujio. Ámerē tie yasicoaya cō cawapatabujioataje yua —ámeo iñuparā.

Tore bairo ámeo i busuyuparā na majū carōmio cō caátie iñarī.

⁶Jesús puame tūgoyupū cō na catutirijere. Bairi atore bairo na iñupū:

—¿Nopēirā patowācōrō cōrē mujāā busupaiyati? Atio carōmio bairo yure cō caátie ñujāñuā. ⁷Cabopacarā nicōānucūgarāma mujāā watoare. Yū puame roque yoaro yu ámerīgu ati yeparure. ⁸Bairo cajutiñurījērē yu rupoare cō capiopeoro jūgori yu rupaure caroaro qūēnoñamo, yu rupaure ámajērē na cayacūparo jūgoye. ⁹Cariape mujāārē ñiña: Ati umurecōo nipetiropu, atie yu yaye queti, camasārē Dios cū canetōōrījērē na caquetibujuropu atio carōmio bairo yure cō caátie cūārē quetibujugarāma. Bairi cō caátie masicōā ninucūgarāma camasā tocānacā rūmna —na iñupū Jesús.

Judas traiciona a Jesús

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰Bairi yua, jīcāū Jesús cū cabuerā puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō mena macāācū, Judas Iscariote cawāmecucu na iñau ásúpu quetiuparā sacerdote majārē. Na tupu etari, Jesure busujā buitirocacōñupū, cū na capajāmasiparore bairo i. ¹¹Bairo cū caīrō tūgo, useanicoasuparā sacerdote majā quetiuparā. Bairo useanirī, “Dinero murē jāā jogarā tie wapa,” qūñuparā. Tipau bero, Judas puame dipau ūno dope bairo camasā mano macājūgoyupū, Jesure na ñerotigu.

La Cena del Señor

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹²Bairi yua, etayuparo Pascua bose rūmu, caānijūgori rūmu, levadura* pan cawauoriye caasua manierē judío majā na caugari rūmu. Tunu bairoa oveja* nuricū macū cordero* na cairē pajārī na caugari bose rūmu etayuparo. Bairi ti rūmu caetaro iña, Jesús cū cabuerā puame, cūtu etari, atore bairo qūi jēniñañuparā: —¿Noopu marī caugapeere jāā caqūēnoyuro mu boyati?

¹³Bairo na cañjēniñarō, na árotiyupū Jesús pugarā cū cabuerārē:

—Ánāja mujāā Jerusalēpu. Bairi ti macārē etarā, mujāā bócaetagarā jīcāū caūmurē, ocoru pusari caácūre. Cūrē cū bócaetari, cū bero mujāā usaápā.

¹⁴Cū usaa yua, cū wiipū cū cajāārō ti wii upaure atore bairo cū mujāā iğarā: “Cabuei bairo i jēniñajoyami: ‘¿Noopu to āniñati Pascua bose rūmu caāno yu cabuerā mena yu caugapa arua?’ i jēniñajoyami,” cū mujāā iğarā. ¹⁵Bairo mujāā cañjēniñarō, mujāā iñogumi jōbuiipū caroaro qūēnoweyorica aruare. Topu marī caugapeere mujāā qūēnoyuwa —na iñupū Jesús cū cabuerā pugarārē.

¹⁶Bairo cū caīrō tūgo, acoásúparā Jerusalén macāpu. Topu na caetaro, nipetiro Jesús na cū caītatorea bairo baipeticōñuparō. Bairi topu qūēnoyuuparā Pascua bose rūmu na caugapeere yua.

¹⁷Cabero canaiorīpau caetaro, Jesús puame ti wii jāētari mesapu ruiyupū puğa wāmo peti rupore puğa pēnirō caāna cū cabuerā mena. ¹⁸Bairo na caugaruiripau, atore bairo na iñupū Jesús:

—Cariape mujāārē ñiña: Mujāā mena macāācū jīcāū roro yure i busujā buitirocagumi.

¹⁹Bairo cū caīrō tūgo, butioro tūgoña yapapuayuparā cū cabuerā. Bairo bairā, apeī, apeī, Jesure bairo ī jēniña jūgoyuparā:

—¿Yu mee, yu ānicōāētīmicuti mūrē caībusūjābuitiri majōcu? —ī jēniñañuparā tocānacāpua.

²⁰Bairo na caīrō, bairo na īñupū Jesús:

—Āni niñami yūre roro caībusūjābuitirocapau, āmerē ati bapare yu mena cū pan cayoseugau puame. ²¹Torecūna, yu, Camasā Jūgocu, profeta* majā yu cabaipeere na caquetibūjūcūricārōrēā bairo yu baigu. Cabaimiatacūārē, iyure caībusūjābuitirocapaure cū carorije wapa paio nigarō! Bairo cū cabuiaeticōāta, űbujioricaro —na īñupū Jesús cū cabuerārē.

²²Bairo na īrī bero, na caugatoye, Jesús puame cū wāmo mena pāārē nerī, “Dios, mū űjāñuña jāā mena,” ī yaparori, carecomacā peenerī, cū cabuerārē, atore bairo īrī na batoyupū:

—Atie pan, yu rupau niña. Tiere űgaya —na īñupū Jesús.

²³Bairo ī yaparo, cū wāmo mena copa etirica bapare nerī, “Dios, mū űjāñuña jāā mena,” qūī yaparori, ti copare na nuniñupū. Bairo cū caāto, cū cabuerā nipetiro use oco ti copa macāājērē etipeticōāñuparā. ²⁴Bairo na caetiro, atore bairo na īñupū:

—Atie use oco puame yu rīf niña. Camasā capāārārē na netōōgu, yu riacoagu. Bairo yu caríapee jūgori cawāma wāme camasārē Dios cū caātibojacūrīqūē etacoaya. ²⁵Cariape mūjāārē niña: Āmea mūjāā mena use ocore puḡani yu etinemoetigu yu Pacu cū carotimasīrīpau tunu caetaro marī caetinemoparo jūgoye —na īñupū Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶Ī yaparo, salmos basarique mena Diore basapeoyuparā. Basapeo yaparo yua, acoásuparā Olivo cawāmecuti buropū. ²⁷Bairo na caātó, atore bairo na īñupū Jesús:

—Yu cabuerā, mūjāā nipetirā aperārē uwirā, yu mūjāā aweyocoagarā. Mūjāā cabaipeere ī quetibūju jūgoyeticūñañupā profeta majā Dios yaye woaturica tutipū: “Ovejare* cacoteire camasā na capajīārō yu ēñotaetigu. Bairo cūrē na capajīārō bero, cū oveja puame bata peticōāgarāma,” ī quetibūju jūgoyeticūñañupā. ²⁸Tunu apeyera cariacoatacu nimicūā, yu caticoagu tunu. Bairo cati yua, mūjāā jūgoye Galilea yeparu yu āgu —na īñupū Jesús.

²⁹Bairo cū caīrō bero, Pedro puame bairo qūīñupū Jesure:

—Ānoa yu mena macāāna nipetirā mūrē na caaweyocoamiatacūārē, yu puame roque dī rūmu űno mū yu aweyoetigu.

³⁰Bairo cū caīrō, bairo qūīñupū Jesús:

—Pedro, cariape mūrē niña: Āme űnami ābocu puḡani cū capiiparo jūgoye itiani, “Cū yu masīētīña Jesure,” yu mitogu —qūīñupū Jesús Pedroe.

³¹Pedro puame butioro tutuaro mena bairo qūīñemoñupū:

—Mū mena yūre na capajīā rocagamiatacūārē, “Cū yu masīētīña Jesure,” űitoetimajūcōāgu —qūīñupū Pedro Jesure.

Bairo cū caīrō tūgo, Jesús cū cabuerā cūā nipetiro, bairo jeto qūīñuparā.

Jesús ora en Getsemaní

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³²Bairi Jesujãá ásúparã Getsemaní cawãmecutopu. Topu etari, bairo na ññupũ Jesús cũ cabuerãrẽ:

—Ato ruicoteya mai. Jõ jãñurõpu Diore cũ jëniḡu yu átiya.

³³Ï yaparo, Pedro, Santiago, bairi Juarẽ jõjãñurõpu na jũgoásúpu Jesús. Bairo ácú, butioro tũgoña yapapuayupu Jesús. ³⁴Bairi atore bairo na ññupũ Pedrojããrẽ:

—Riaure bairo yu tũgoña yapapuaya. Mujãã puame cãniena, atoa yu mujãã cotewa.

³⁵Ï yaparo, na jũgoye jãñurõpu ánemoñupũ Jesús. Ánemo yua, cũ ruropaturi mena etanumurí yepapu cũ riapére mucũmuátí, Diore qũí jëniñupũ, roro cũ cabaipeere Dios cũ canetõõbojaparore bairo ï. ³⁶Atore bairo qũí jëniñupũ Diore: “Caacu, mu cabooota, atie roro yu canetõpeere yu mu netõõbojagu. Bairopua, yu caborore bairo to baieticõãto. Mu caborore bairo roque to bai áto,” ï jëniñupũ.

³⁷Cabero tunu ásúpu Jesús, Pedrojãã na caãnopu. Bairo cacãñirãpũrẽ na etayupu. Bairi qũíñupũ Jesús Pedrorẽ:

—Jĩcã hora ñnoacã cãniena, ¿yu mujãã cotemasĩtĩñati? ³⁸Cãniena, wãmuncãrĩ Diore cũ jëniña, wãtĩ mujããrẽ cũ canetõõtĩparore bairo ïrã. Bairo mujãã cabomiatacũãrẽ, mujãã ruapu puame tutuaetiya —na ññupũ.

³⁹Ï yaparo, ásúpu tunu Jesús Diore cũ jëninemoñ ácú. Á yua, cũrẽ cũ caijëñijũgoatorea bairo qũí jëninemoñupũ tunu. ⁴⁰Ï jëni yaparo, tunucoásúpu Jesús Pedrojãã tũpu. Bairo cacãñirãpũrẽ na etayupu tunu. Na puame wũgoa cutiri ñnapãã masiẽsuparã. Bairi dope bairo qũí yu

masiẽsuparã. ⁴¹Bairo na cabairo ñña yua, ásúpu Jesús tunu Diore cũ jëniácú. Bairo jëni yaparo, tunucoásúpu Jesús Pedrojãã na caãnopu. Merẽ itiani majũ nature etayupu. Bairo natu eta, atore bairo na ññupũ:

—¿Nopẽirã mai cacãñirãrẽ bairo mujãã nicõãnucũñati? Tocarõã cãniña. Caroriye cacũgorãrẽ Camasã Jũgocũre, yu na canunirocaripau etaya merẽ.

⁴²Bairi wãmuncãña. Jito, yure caĩbusujãbuitirocari majõcu puame marĩtu atiyami merẽ —na ññupũ Jesús Pedrojããrẽ.

Arrestan a Jesús

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³Bairo cũ caĩãno, Judas, Jesús cũ cabuerã mena macããcũ jĩcãũ caãninucũmiatacu puame etayupu. Cũ mena capããrã camasã cũã etayuparã. Na puame jarericapãrĩ, bairi yucu rucaari cũãrẽ cũgori etayuparã. Sacerdote majã quetiuparã, Moisés ãnacũ cũ caroticũrĩqũẽ cajũgobueri majã, bairi aperã judío majã cabutoa camasĩrã na cajoatana ãñuparã.

⁴⁴Mai, na caetaparo jũgoye, Judas puame atore bairo na ññupũ Jesure cañeranãrẽ: “Cũ wasopananrẽ ñpũrĩ yu cajëñipau puame, Jesús nigumi. Bairo mujãã puame cũ yu caãto ñnarã, cũrẽ mujãã ñegarã. Cũ ñe, caroaro cũ jiya, cũrẽ mujãã neágarã,” na ññupũ. ⁴⁵Bairo Judas Jesutu etari, atore bairo qũí jëniñupũ:

—iCabuei, mu ãnimiñati!

Bairo caroaro mena qũitori cũ ñpũñupũ. ⁴⁶Bairo cũ caãto, Judas mena caetari majã puame Jesutu etari, cũ ñecoásúparã yua.

⁴⁷Mai, bairo Jesure na caãto ñnarĩ, jĩcãũ Jesús mena macããcũ puame sacerdote majã quetiupau ñmũrẽ cũ ãmorõrẽ cũ patañocõã joyupu. ⁴⁸Bairo

cū caáto bero, atore bairo ĩñupū Jesús cūrē cañerī majārē:

—¿Nopēirā cajerutiri majōcu yu cañnorē bairo jarericapāĩri mena, bairi yucu rucaari mena yu mujāā ñerā atíati? ⁴⁹Tocānacā rūmua mujāā watoa yu āninucūāpū templo* wiipure. Bairo yu caānimitacūārē, ni jīcāū ūcū mujāā mena macāācū yu ñeemi. Bairopua, nipetiro yu mujāā caátie Dios busurica tutipū profeta majā na caĩquetibujū jūgoyeticūrīqūērē bairo baietaro baiya —na ĩñupū.

⁵⁰Tipaū caāno yua, Jesús cū cabuerā pñame uwirā, Jesure rutiweyo peticoasupará. ⁵¹Bairo cūrē na cañeáto, jīcāū cawāmau pñame cū cānirī jutiro mena dñruaturi usa ásupū. ⁵²Bairo cū cabairo, cū cūārē cū ñegamiñupará. Cūrē na cañemiatacūārē, cū cacānirī jutirore tuwe rocacū, jutii mácūā atu ruticoásupū.

Jesús ante la Junta Suprema

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³Bairi Jesure cañerī majā pñame sacerdote majā quetiupaū majū ya wiipu cū neásupará. Mai, ti wiire merē āñupará sacerdote majā quetiupará, bairi aperā judío majā cabutoa camasīrā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā ti ñamirē caneñaetaatana. ⁵⁴Bairi Jesure ti wiipu na caneátó, Pedro pñame yoajāñurōpua na ĩña usayupū. Bairo ti wiire na cajāāetaro bero, Pedro cūā etayupū ti wii macā yepapū. Bairi ti yepa ēñotaricarore jāāetari, templo coteri majā guardia* mena ruiyupū. Na peerotū jūma ruiyupū Pedro cūā.

⁵⁵Bairi ti wii pupeapū sacerdote majā quetiupará, bairi nipetiro Junta Suprema* macāāna mena Jesús cū cayasiro boyupará. Bairi, “¿di

wāme carorije cū ásupari?” āmeo ĩ macāñupará na majū. “¿Dope bairo cū caátaje wapa cū marī pajīārōtiyati?” Bairo āmeo ĩmacāmīrācūā, dope bairo cū caátaje wapa cū na capajīārōtimasīpeere bócaesupará.

⁵⁶Camasā capāārā Jesús cū caĩrīqūērē na caĩtonetōmiatacūārē, dope bairo jīcā riseroa ĩ busuesupará. ⁵⁷Bairi jīcāārā na mena macāāna wāmñucārī atore bairo ĩtoyupará mñnana:

⁵⁸—Āni Jesús, cū caĩrīqūērē jāā tūgowū. Bairo ĩwī: “Ati wii templo* camasā na caqūenorī wiire yu rocacōāgu. Bairo āti yaparorī, itia rūmū bero yu pñame yu wasoanucōgu tunu ape wii camasā mee na caqūenorīcā wii majū yua,” ĩwī Jesús —qūī busujāñupará.

⁵⁹Bairo ĩ busumīrācūā, na caĩrījē cūārē jīcārōrē bairo tūgoñarī busumasiēsupará.

⁶⁰Bairo na caĩquetibujuro tūgo, sumo* sacerdote pñame wāmñucārī atore bairo qūĩñupū Jesure:

—¿Mñna mee mūrē na ĩñati? Roro mūrē na caĩbusumiatacūārē, ¿nopēĩ narē mñ yuetiyati? —qūĩ jēñiñañupū Jesure.

⁶¹Jesús pñame cū yueticōāñupū. Bairo cū cayñeto ĩña, atore bairo qūĩñemoñupū tunu sumo sacerdote Jesure:

—Jāārē cariape quetibujuya: ¿Mñ, Mesías,* Dios nocārō Cañuū macū mñ āñiñati?

⁶²Bairo cū caĩrō, atore bairo qūĩñupū Jesús:

—Cūā yu āñiña. Tunu bairoa āme beroaca Nipetiro Carotimasī tñpū cariape ñgōārē yu caruiaparore mujāā ĩñamugōjogarā. Bairi tunu oco poa buseri watoapū ati yepare acū yu caruiatō cūārē mujāā ĩñamugōjogarā — qūĩñupū Jesús sumo sacerdotere.

⁶³Bairo cū caĩrō tūgo, sumo sacerdote p̄ame cū yaro jutirore tūgāworocacōā joyup̄u. Bairo átiri, atore bairo ĩñup̄ũ:

—iRoro majũ ĩcōāñami Diore, bairo cū caĩata! Bairo roro cū caĩrĩq̄ũerē marĩrē caquetibuj̄nemoparārē na marĩ macānemoetigarā. ⁶⁴Merē marĩ majũā marĩ tūgo yaparoya roro cū caĩrĩjērē. Bairo, dope bairo cū marĩ ánaati —na ĩñup̄ũ sumo sacerdote cū ya wiire caneñaatatanarē.

Bairo cū caĩrō, to macāāna nipetirā p̄ame bairo ĩñuparā: “Roro cū caĩrĩjē wapa cū marĩ pajĩ rocarotigarā,” jĩcārō āmeo ĩ busyuparā.

⁶⁵Bairo ĩ yaparo, jĩcāārā Jesure cū riap̄ep̄u uco eyotu epeyuparā. Bairo tunu cū bapeyuparā. Aperā tunu cū caapeere jutii asero mena jiyabiatori, cū riap̄ére cū payuparā. Bairo átiri, q̄ũ ĩjēniñañuparā:

—iM̄u camasĩrĩjē j̄ḡori j̄ā q̄uetibuj̄ya! ¿Noa āmerē murē na paayati? —q̄ũ epeyuparā to macāāna Jesure.

Templo wii coteri majā guardia majā cūā Jesure cū riap̄ére paepeyuparā.

Pedro niega conocer a Jesús

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶⁻⁶⁷Bairo na cabaiāno, Pedro p̄ame ti wii macā yepa maj̄ũrē ruiyup̄u.

Bairo cū caruiro, jĩcāō sacerdote majā quetiup̄au paabojari majōco p̄ame q̄ũñacōā maniátĩ, atore bairo q̄ũñup̄ō:

—M̄u cūā, Jesús, Nazaret macā macāācū mena m̄u ānesēāwũ. Cūā m̄u ācū.

⁶⁸Pedro p̄ame ĩtori atore bairo cō ĩñup̄ũ:

—Ȳu masĩētĩña. ¿Ñe ũnierē ȳu m̄u jēniñañati? Cū ȳu masĩētĩña Jesure.

Bairo cō ĩ yaparo yua, ti yepa ĩñotarica jope t̄up̄u ás̄up̄u Pedro. Bairo

top̄u cū caetan̄cārō, ābocu p̄ame piyup̄u. ⁶⁹Cabero tunu carōmio Pedrore q̄ũñarĩ atore bairo na ĩñup̄ō tunu cōt̄u cañnarē:

—Āni cūā, Jesús, Nazaret macāācū mena cabapacuti nucūatacu ācūmi.

⁷⁰Pedro p̄ame cō ĩtonemoñup̄ũ tunu:

—iCariape Dios mena m̄u ñiña! Cū ȳu masĩētĩmaj̄ũcōāña Jesure.

Cabero tunu to macāāna Pedrotu etari bairo q̄ũñuparā:

—Bairo ĩcū miña. M̄u, Jesús mena macāācū majũ m̄u āniña. M̄u cabusurije cūā Galilea macāāna na cabusurore bairo m̄u busyua. Bairo na mena macāācū m̄u āniña.

⁷¹Bairo na caĩrō tūgo, Pedro p̄ame na ĩtonemoñup̄ũ tunu:

—iTame, cariape Dios mena ñiña! Netōjāñurō merē mujāārē, “iCū ȳu masĩētĩña!” mujāā ñimiñajā —na ĩñup̄ũ.

⁷²Bairo Pedro cū caĩto ānip̄aua, ābocu p̄ame piinemoñup̄ũ tunu. Bairo cū capiuro, Pedro p̄ame tūgoña bocayup̄u Jesús cū cū caĩatajere.

“Pedro, āmeacā ābocu p̄gani cū capiuro j̄goye itiani, ‘Cū ȳu masĩētĩña Jesure,’ ȳu mitogu,” cū caĩatajere tūgoña bocayup̄u. Bairo tūgoña bocari yua, butioro otiyup̄u Pedro.

Jesús ante Pilato

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

15 ¹Bairo ti ñami cabusuetaro, sacerdote* majā quetiuparā, aperā judío majā cabutoa camasĩrĩ, bairo aperā Moisés ānacū cū caroticũrĩq̄ũerē caj̄gobueri majā, nipetirā Junta Suprema* macāāna cūā neñañuparā. Bairo neña, ĩbusu yaparo yua, Jesús wāmorĩrē jiyarotiyuparā.

Áti yaparo, cū neásúparā Pilato cawāmesucu tʉpʉ. ²Pilato pʉame na caĩbʉsupairijere tǔgori, bairo qũĩ jēniñañupũ Jesure:

—¿Mʉa, judío majā Quetiupau Rey mʉ āniñati?

Bairo cū caĩrō, Jesús pʉame qũĩñupũ:

—Mʉ caĩrōrēā bairo yʉ baiya.

³Bairi sacerdote majā quetiuparā Jesure nemojāñurō cū busujāñuparā.

⁴Bairi Pilato pʉame atore bairo qũĩ jēniñañupũ Jesure:

—Nocārō capee majū roro murē iñama. ¿Bairo na caĩmiatacūārē, na mʉ yʉgaetiyati?

⁵Jesús pʉame bairo cū caĩrō tǔgomicūā, jīcā wāmeacā ũno cū yʉesupʉ. Bairo cū cayʉeto iña, Pilato pʉame tǔgocōā maniásupʉ.

Jesús es sentenciado a muerte

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶Mai, tocānacā Pascua* bose rūmʉ caāno, Pilato pʉame wiyonucũñupũ jīcāũ preso jorica wii macāācūrē, judío majā na caboure. ⁷Bairi tipau caāno romano* majā preso na cajoricu āñupũ jīcāũ, Barrabás cawāmesucu. Na quetiupau gobiernorē rocagarā camasārē capajīārīcārā mena macāācū jīcāũ āñupũ Barrabás. ⁸Bairo tipau caāno, camasā pʉame Pilato tʉpʉ ásúparā. Bairo cǔtu eta, “Bose rūmʉ caāno mʉ caátinucūrōrē bairo ása tunu,” qũĩñuparā. ⁹Bairo na caĩrō tǔgori, atore bairo na i jēniñañupũ Pilato:

—¿Jesús, “Judío majā Quetiupau Rey” mujāā caĩwāmetinucūārē yʉ cawiyorotiro mujāā boyati? —na i jēniñañupũ.

¹⁰Masīcōāmiñupũ Pilato Jesure qũĩñatutiri sacerdote majā quetiuparā

cū cayasiro na cabotǔgoñarījērē.

¹¹Bairi Pilato Jesure cū cawiyogamiatacūārē, sacerdote majā quetiuparā pʉame bairo boesuparā. Na pʉame yasioroaca camasā natu caānarē atore bairo na i rotiyuparā: “Barrabáre Pilato cū cawiyoro boya. Jesús pʉamerē cū pajīarotiya,” na i quetibʉjuyuparā. ¹²Bairi Pilato pʉame atore bairo na i jēniña nemoñañupũ tunu:

—Bairi Jesús “Judío majā Quetiupau Rey” mujāā caĩwāmetinucūārē, ¿dope yʉ caáto mujāā boyati?

¹³Bairo cū caijēniñarō, bairo i awajajǔgoyuparā:

—iYucpāĩpʉ cū papuatu rotiya!

¹⁴Tunu na inemoñupũ Pilato:

—¿Nopēĩrā yucpāĩpʉ cū yʉ capapuaturotiro mujāā boyati? ¿Dise ũnie carorije cū ásupari?

Bairo cū caijēniñamiatacūārē, “iYucpāĩpʉ cū papua turotiya!” butioro jāñurī i awajanemoñuparā.

¹⁵Bairo roro na caĩawajarijere tǔgoʉ, Pilato pʉame, camasā caroaro yʉre na iáto i, Barrabáre wiyorotiypʉ. Bairo áti yaparo, Jesure wecu asero wēerī mena cū baperotiypʉ. Bairo cūrē na caátiyaparoro, na nuniñupũ, Jesure yucpāĩpʉ na capapuatuparore bairo i yua.

¹⁶Pilato cū carotirā soldaua* pʉame Jesure cū neásúparā pretorio cawāmecuti wii macā yepa recomacāpʉ. Topʉ etarā, na baparārē na piineñoñuparā, Jesure roro cū átiepegarā. ¹⁷Bairo neña yaparo, cū jutirore weri, apero cajūārō, quetiupau rey cū cajāñarō ũnorē Jesure cū jāāñuparā. Áti yaparo, “Quetiupau rey corona cū capesari beto ũnorē cū pesa áto,” irā, pota wēerī mena juarica betore cū rʉpoaru peoyuparā. ¹⁸Bairo áticōā yua, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo qũĩ boyeti epeyuparā:

—iCū ānicōāninucūáto āni judío majā Quetiupau Rey tocānacā rūmua! —qūi boyetiueyuparā soldaua Jesure.

¹⁹Bairo áticōā, yucū mena cū rupoare payuparā. Tunu bairoa cū ũcoo eyotueyuparā. Bairo áticōā, cūrē quetiupaure jēnirārē bairo na rāpopaturi mena cūtu etanumurī cū boyeti epeyuparā. ²⁰Bairo Jesure roro cū átiepe yaparori yua, cūrē na cajāatajere cū tuweneñuparā. Cū jutii majū pūamerē cū jāāñuparā tunu. Bairo áti yaparo, cū neásúparā, yucpāipū cū papuaturánā yua.

Jesús es crucificado

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹Bairo ánā, bócaetayuparā jīcāñ cañmū, Simón cawāmecucū, Cirene yepa macāācūrē. Simón pūame Alejandro, Rufo cawāmecuna pacu āñupū. Bairo Simorē bócarī cū pūsarotiyuparā, Jesús yucpāipū.

²²Bairo áti yua, Gólgota buropū etayuparā. “Gólgota” irā, “La Calavera” o “Rūpoa coro buro” ĩgaro ĩña. ²³Bairo etarā, use ocore mirra* būurije cabairije ũnie mena asuriquere Jesure cū tīāmiñuparā. Jesús pūame tiere etigaesupū. ²⁴Bairi soldaua yucpāipū Jesure cū papuatunūcōrī bero, número tiirire āmeo wēnuniñuparā. Bairo átiri, na majū masiñuparā Jesús jutii ānajērē canepaure.

²⁵Bairi soldaua muipū cū caasitutuátipau caño yucpāipū cū papuatu rocauyuparā Jesure. ²⁶Tunu bairoa Jesús rūpoa buire yucpāi woaturicapāirē papuatuyuparā, Jesure na cū capajīārotirique wapare nipetiro camasā na ĩño joroque irā. Tipāirē atore bairo ĩ woaturique tusayuparo: ĀNI, JUDÍO MAJĀ QUETIUPAU REY NIÑAMI. ²⁷Bairi Jesús mena yucpāipū na papuatuyuparā

pūgarā cañmua jerutiri majārē. Jīcāñ cariape nūgōārē, apeī caācō nūgōārē na papuatuyuparā. ²⁸Bairo na caātie pūame Dios yaye quetibūjurica tutipū na cawoatujūgoyeticitūricārōrē bairo cariape baietaro baiyuparo: “Cū cūā carorā mena macāācū niñami,” ĩ tūgoñagarāma.”

²⁹Bairo yucpāipū papuaturicu Jesús cū caño yua, camasā canetōānucūrā pūame Jesure qūiroaena na rupoare yureyuparā. Roro majū tore bairo qūiñuparā:

—iMū, templo* wiire roca yaparori, itia rūmū bero ape wii cawāma wiire caqūēnomasīgau ũcū ānirī, mū majūā netōña! ³⁰iYucpāipū papuaturicu caācū nimicūā, mū camasīrījē jūgori yucpāipūre ruiasá! —qūi epeyuparā to macāāna cañnetōānucūrā pūame.

³¹Torea bairo qūi epeyuparā sacerdote majā quetiuparā, bairi Moisés ānacū cū caroticūrīqūērē cajūgobueri majā cūā. Atore bairo qūiñuparā:

—Aperārē na netōipū. Bairo na netōmicūā, āmerē cū majūā netōmasiētīñami. ³²iIsrael yepa macāācū Mesías,* Quetiupau Rey majū cariape cū caāmata, cū majūā cū camasīrījē mena atopū ruiatībujīoumi! Bairo cū caruiapáta, tiere ĩñarī bero cariape marī tūgobujiorā.

Bairi jerutiri majā, Jesús mena na capapuatatana cūā tore bairo roro qūiñuparā.

Muerte de Jesús

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³Merē yua pasaribota caño, caño túsaroa naitīācōásúparo ati yepa nipetiropū. Yoaro naitīāñuparō. Ñamicā, tres de la tarde caño majū tunu busuyuparo. ³⁴Tipau caño, Jesús pūame busūrique tutuaro mena atore bairo ĩñupū:

—Eloi, Eloi, ¿lema sabactani? Ti wāme puame írā, “Yu Pacu Dios, yu Pacu Dios, ¿nopēi yu mu aweyocoátí?” ígaro ñña.

³⁵Bairo cū caírō tūgo, to macāāna puame bairo āmeo ññuparā na majū:

—¡Jā, tūgoñijate! Profeta* Elías ānacūrē cū pii ññami Jesús.

³⁶Ícōā yua, na mena macāācū jīcāñ carupajitia mena use oco, cajūgūēatajere yosene ásúpu. Bairo átīcōā, yucu yapapu ti jitiare jiyaturi, Jesutu ásúpu. Cūtu eta yua, tiere cū ñumugō joyupu, cū etiāto, í. Bairo átī yaparo, bairo na ññupū:

—Marí ññacoterōa mai. Cū caírījērē tūgori, ¿Elías ānacū yucupāīpu cū caāno cū cū ruiou acúati? —ññuparā.

³⁷Jesús puame busurique tutuaro mena í wisiotusa, riacoásúpu yua.

³⁸Tīpau caāno, templo wii aruare ēñotaricarō jutii asero carecomacā woocōā ruiásúparo. ³⁹Bairi soldaua quetiupau capitán* Jesús cū cariyasicoato ññarí, atore bairo ññupū: —Cariapea āni, Jesús, Dios macū majū nimīupī.

⁴⁰Bairi Jesure cajuátinemorícārā jīcāārā carōmia jōpūā tuari qūññacōā nucūññuparā. Jīcāō na mena macāācō āñupō María Magdalena cawāmecuco. Apeo, María, Santiago cabai, bairi José paco āñupō. Apeo Salomé āñupō. ⁴¹Na rōmirí puame Jesús Galileapu cū caāno cūrē cajuátinemorícārā rōmirí āñuparā. Aperā capāārā rōmirí Jerusalēpu Jesús mena caetaatana cūā āñuparā.

Jesús es sepultado

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Bairo ti rūmu āñuparō judío majā na cayerijārī rūmu jūgoye macā rūmu. Ti rūmu ññamicā merē judío majā qūēno weyopeyogarā baiyuparā,

na cayerijārī rūmu caetaparo jūgoye. Bairi ti rūmu canaiorīpau jūgoyeaca José cawāmecuco, Arimatea macā macāācū Pilatotu etayupu. Mai, José cūā, quetiuparā, Junta Suprema majā mena macāācū jīcāñ caānimajūē āñupū. Tunu bairoa Dios cū carotimasirīpau caetarore cacotei jīcāñ āñupū. Bairi yua, tūgoñatutuarique mena Pilato tūpu átī, Jesús rupauri āñajērē yarocagu, cū jēni ásúpu.

⁴⁴Pilato puame bairo cū caījēnirō tūgo, “¿Merē cū riacoabaupari?” í masīgu, cū ūmu capitárē cū pijiori cū jēniñañupū: “¿Merē cū baiyasicoati?”

⁴⁵“Merē baiyasicoaami,” capitán cū caīquetibujuro tūgo, Jesús rupauri āñajērē cū ūmu capitárē Josere ruio rotiyupu. ⁴⁶Bairo cū caírō bero, José puame lino jutii aserore wapati yaparo, Jesús rupauri āñajērē ti asero mena cū ūmañupū. Bairo átiri bero, cawāma ūtā ope, na cayesearica opepu Jesús rupauri āñajērē cūñupū. Áti yaparo, ūtāpāi mena ti opere tubiatoyupu. ⁴⁷Mai, María Magdalena bairi apeo María cawāmecuco José pacojāā cūā topu etari Jesure cū na cacūrocaripauere ññañuparā.

La resurrección de Jesús

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 ¹Cabero yerijārīcā rūmu bero macā rūmu caāno María Magdalena, bairi apeo María Santiago paco, bairi apeo Salomé, cajutiñurījērē wapatiyuparā. Jesús rupauri āñajērē pioturagarā baimiñuparā. ²Bairo ti rūmu, cabusuripauaca muīpu cū cawāmuatīpau caāno, ape semana caāni jūgori rūmurē Jesús rupauri āñajērē na cacūrocaatapauere ásúparā.

³Bairo topu áná, atore bairo āmeo í ásúparā na majū:

—¿Noa marĩrē ti ope na cabiaatatiire na tupābojarāati?

⁴Bairo ti masā opere etarā yua, ĩñajoyuparā. Ti opere na cabiaatatii, capairi ũtā tii p̄ame tupāworicarop̄u bauyuparo. ⁵Bairo cabairoi, ti opep̄u jāñuparā. Bairo jāēetari, jīcāũ cawāmaũ cariape n̄gōā p̄ame jutii caroaro cabotiri ware cajānaruire q̄ĩñañuparā. Bairo q̄ĩñarā yua, ac̄uacoasuparā. ⁶Bairo na cabairo, atore bairo na ĩñup̄u caũm̄u p̄ame:

—Mujāā, uwieticōāña. Yũ masĩña. Jesús, Nazaret macā macācũ, yucpāĩp̄u na capauaturocamiatacure cũ macārā mujāā baiya. ĩñañijate cũrē na cacũmiatore. Merē catitunucōami. Bairi atore maniñami. ⁷Bairo ĩña yaparori bero, tunu ánaja macap̄u. Cũ cabuerā, bairi Pedro cũārē na quetibujurájá. Atore bairo na mujāā iwā: “Merē caticuupi Jesús. Bairi mujāā j̄goye Galilea yepap̄u águmi. Top̄u mujāā cotegumi,” na ĩ quetibujurájá. Bairo cũ cabaipeere mujāā cũ caquetibujucũrĩcārōrēā bairo top̄u cũ mujāā bocagarā yua —na ĩ quetibujuyup̄u ángel María Magdalenajāārē.

⁸Bairo cũ caĩquetibujuro t̄go, carōmia p̄ame yoaro mee acoásuparā. Nanauwirā, bairi tunu tie cabairijere t̄goacuari at̄ucoásuparā. Bairi aperārē na caĩñaatajere na quetibujuesuparā, butiuro uwirā yua.

Jesús se aparece a María Magdalena
(Jn 20.11-18)

⁹Bairo judío majā na cayerijārĩ r̄m̄u busuri r̄m̄u cabusuro bero Jesús cacatitunuatacũ cō buiaetaj̄goyop̄u María Magdalenarē. Mai, María p̄ame caj̄goyep̄ure jīcā wāmo peti p̄uga p̄enirō cārō majū wātĩ yeri p̄ūnaarē Jesús cũ caawiyojobojarico

añupō. ¹⁰Bairo Jesús Maríare cũ cabuaetaro bero, cũ mena caquetibujun̄esēānucũrĩcārārē na quetibujuo áco ásupo. Mai, na p̄ame butiuro yapapuari otirā baiñuparā. ¹¹Bairo, “Jesús merē tunu catiupi. Mer̄u cũ ñĩñaap̄u,” cō caĩrō t̄gomirácũā, cariape cō t̄goesuparā.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

(Lc 24.13-35)

¹²Tipau bero aperā cũ cabuerā p̄ugarā caāñesēārārē apeire bairo tunu na buiaetayup̄u Jesús. ¹³Bairo na cũ cabuaetaro bero, na cũā tunucoásuparā Jerusalēp̄u cũ cabuerārē na quetibujuráná. Na cũārē cariape na t̄goesuparā cũ cabuerā p̄ame.

El encargo de Jesús a los apóstoles

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴Cabero tunu cũ cabuerā p̄uga wāmo peti rapore jīcāā p̄enirō caānacāũ majū na caugaruiripaua buiaetayup̄u. Bairo natu buiaetari, “Tunu caticuupi,” na yarā na caĩr̄jērē cariape na cat̄ugoetoi j̄gori, “¿Nop̄ēĩrā, ‘Tunu caticuupi,’ na caĩr̄jērē cariape mujāā t̄goetiyati?” na ĩ tuti etayup̄u Jesús. ¹⁵Bairo ĩ yaparo, atore bairo na ĩ quetibujunemoñup̄u: “Camasā tocānacā poari macāānarē noo na caānop̄u, yũ yaye caroa quetire na quetibuj̄u ñesēārájá, na cũā yũ yaye quetire na cat̄ugousaparore bairo ĩrā. ¹⁶Bairo noa ũna yũ yaye quetire t̄gousari, cabautiza rotirā ũna caroaro netōcōāgarāma. Aperā cat̄ugousaena p̄ame roro popiye baigarāma. ¹⁷Bairi tunu yure cat̄ugousarārē cũ camasĩr̄jērē na jogumi Dios. Tere narē cũ cajoro capee wāmerĩ átimasĩgarāma. Yũ catutuarije

mena wātīā camasārē cajāñarārē na acurewiyojo masīgarāma. Bairi tunu aperā yayere na cabusumasīētajere busumasīgarāma. ¹⁸ Ññarē ñerā cūā, bairi capūnirījērē etirā cūā, dope bairo baietigarāma. Apeyera tunu cariarārē na wāmorī mena na cañigāpeoroa, na cariyecutie netōcoagaro,” na īñupū Jesús.

Jesús sube al cielo

(Lc 24.50-53)

¹⁹ Bairo Jesús cū cabuerārē na ī quetibūja yaparori bero, na

wəweyori, umurescōo p̄amerē wām̄soásúr̄. Cū pasu Dios t̄p̄re etaṁ, cariape n̄gōā p̄ame etari ruiyur̄ yua. ²⁰ Bairo umurescōor̄ cū sawām̄atato bero, cū cabuerā tocānacāūr̄na nipetior̄p̄ Jesús yaye quetire quetibūja ñesēāñuparā. Na caquetibūj̄ñesēārō, marī Quetiur̄a p̄ame masīrīq̄ērē na joyur̄. Capee wāmerī átijēño masīrīq̄ērē na joyur̄i, camasā, “Na caquetibūj̄ri jere cariapea niña,” na ī masiáto ī yua.
Tocārōā niña.